

**MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNUN
DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI
DOĞRULTUSUNDA KURGULANMASI**

İrem YILMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OCAK 2013
ANKARA**

İrem YILMAZ tarafından hazırlanan “MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNUN
DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI DOĞRULTUSUNDA KURGULANMASI”
adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Öğr. Gör. Dr. Adnan AKSU

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek
Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Zeynep ULUDAĞ

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Öğr. Gör. Dr. Adnan AKSU

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Prof. Dr. Nur ÇAĞLAR

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, E.T.Ü.

Doç. Dr. Pınar DİNÇ

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Yrd. Doç. Dr. Hakan SAĞLAM

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, E.T.Ü.

Tez Savunma Tarihi: 07/01/2013

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini
onamıştır.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İrem YILMAZ

**MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNUN DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI
DOĞRULTUSUNDA KURGULANMASI
(Yüksek Lisans Tezi)**

İrem YILMAZ

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak 2013**

ÖZET

Deneysel Mimarlığın, mimarlıktaki eğitsel etkisini gündeme getiren bu çalışma, deneysel anlayışla yürütülen mimarlık etkinliklerinin mimarlık ortamının gelişiminde önemli rol oynadığını ileri sürer. Mimarlık ortamının gelişiminin sürdürülmesinde, Deneysel Mimarlığın sürekli bir eğitim ortamı sağladığını savlar. Bu sav doğrultusunda, Deneysel Mimarlığı mimarlık eğitimi bağlamında mimari tasarım stüdyoları özelinde ele alır. Mimarlık eğitiminin merkezinde bulunan mimari tasarım stüdyosunun Deneysel Mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasının, eğitimin etkinliğini nasıl arttırdığını ve mimarlık ortamının gelişimine nasıl katkı koyduğunu ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu amaca yönelik olarak, Deneysel Mimarlığa ilişkin kapsamlı bir bilgi altyapısı oluşturur. Söz konusu bilgi altyapısı, deneysel mimarlığın kavramsal yapısına ilişkin araştırmaları, pratik ve akademik ortamdaki deneysel mimarlık etkinliklerine ilişkin incelemeleri ve deneysel mimarlık anlayışıyla işleyen mimari tasarım stüdyolarının kurgularına ilişkin irdelemeleri kapsar. Bu bilgi altyapısının oluşumu boyunca yapılan araştırmalara, incelemelere ve irdelemelere referansla, tez temel olarak mimari tasarım stüdyosunun deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda geliştirilmesinin gerekliliğini tartışır. Bu tartışmanın sürekliliğinde ise, Deneysel Mimarlık anlayışıyla işleyen bir mimari tasarım stüdyosu kurgusu oluşturulmasına

yönelik öneriler ortaya koyar. Bahsi geçen önerilerin geliştirilmesi ise, Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde çalışmalarını sürdüren Atölye 1 ile etkileşim içinde gerçekleştirilir. Tezde oluşturulan bilgi altyapısına ve Atölye 1'in stüdyo kurgusuna referansla, Deneysel Mimarlık anlayışla işleyen bir stüdyonun içeriğine, know-how üretimine, sürecine ve ürünlerine ilişkin kurgular ele alınır.

Bilim Kodu : 802.1.100
Anahtar Kelimeler : deney, deneyim, deneysel alan, deneysel mimarlık, mimari tasarım stüdyosu
Sayfa Adedi : 136
Tez Yöneticisi : Öğr. Gör. Dr. Adnan AKSU

**EDITING OF THE ARCHITECTURAL DESIGN STUDIO THROUGH
EXPERIMENTAL ARCHITECTURE CONCEPT**

(M.Sc. Thesis)

İrem YILMAZ

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

Ocak 2013

ABSTRACT

Bringing up the educational impact of experimental architecture, this study asserts that architectural events carried out through experimental approach plays an important role on the development of the architectural environment. It claims that experimental architecture provides a continuous learning environment for architecture. Accordingly, it deals with the architectural design studios in the context of architectural education. By this way, it aims to reveal how architectural education gears up and how the progress of architecture is provided through editing of the architectural design studios through experimental architecture approach. For this purpose, it constitutes a comprehensive knowledge infrastructure concerning Experimental Architecture. This knowledge infrastructure involves the researches concerning the conceptual structure of experimental architecture, the observations concerning the experimental architectural events both in the practical and academic environment and the examinations on the studio editings of several architectural design studios that process in the conception of experimental architecture. Referring in this researches, observations and examinations, the thesis basically discusses the necessity of editing architectural design studios through experimental architecture approach. In continuity with this discussion, it puts forth some proposals intended to constitute a model of an architectural design studio processing through experimental architecture conception. This

proposals are developed in interaction Atelier 1 in the architectural department of Gazi University. Referring to the knowledge infrastructure that developed in the thesis and the studio models of Atelier 1, it deals with the models of the architectural design studio that process through experimental architecture conception, concerning the content, the know-how production, the process and the products of the studio.

Science Code : 802.1.100

Key Words : experiment, experience, experimental field, experimental architecture, architectural design studio

Page Number : 136

Adviser : Teaching Assitant Dr. Adnan AKSU

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren Hocam Öğr. Gör. Dr. Adnan AKSU'ya ve yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım hocam Prof. Dr. Nur ÇAĞLAR'a , tez süreci boyunca Atölye 1'deki çalışmalarıyla tezime katkı sağlayan hocalarım Doç. Dr. Zeynep ULUDAĞ, Öğr. Gör. Dr. Giorgio GASCO, Öğr. Gör. Kıvılcım DURUK, Araş. Gör. Dr. Murat SÖNMEZ ve çok değerli arkadaşım Arş. Gör. Gülşah GÜLEÇ'e, tez değerlendirmesindeki katkılarından ötürü değerli hocalarım Doç. Dr. Pınar DİNÇ'e ve Yrd. Doç Dr. Hakan SAĞLAM'a, desteklerinden ötürü Arş.Gör. Hilal AYCI'ya, her anlamda beni destekleyen ve hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme ve değerli eşim Fırat YILMAZ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
RESİMLERİN LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xiv
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xv
1. GİRİŞ	1
2. DENEYSELÇİLİK VE MİMARLIKTAKİ DENEYSEL ALAN BAĞLAMINDA “DENEYSEL MİMARLIK”	4
2.1. Deneyiselcilik ve Deneyim	6
2.1.1. Araştırma aracı olarak deneyim	9
2.1.2. Deneyimin niteliği	13
2.2. Mimarlıkta Deneyisel Alan	18
2.2.1. Disiplinin merkez-çeper ilişkisi bağlamında deneyisel alan	18
2.2.2. Kuram-kılgı ilişkisi bağlamında deneyisel alan	20
2.2.3. Disiplinlerarası ilişkiler bağlamında deneyisel alan	21
3. MİMARLIKTAKİ EĞİTSEL BİR ETKİNLİK OLARAK “DENEYSEL MİMARLIK”	25
3.1. Mimarlığın Pratik Ortamındaki Deneyisel Etkinlikler	28
3.1.1. Mimariyle doğrudan ilişki içinde yürütülen deneyisel etkinlikler	30
3.1.2. Mimariyle dolaylı ilişki içinde yürütülen deneyisel etkinlikler	42
3.2. Mimarlığın Akademik Ortamındaki Deneyisel Etkinlikler	48

Sayfa

3.2.1. Araştırma programları ve periyodik eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinlikler .	49
3.2.2. Lisans ve lisansüstü eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinlikler	61
4. MİMARİ TASARIM STÜDYOLARININ DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ	75
4.1. SCI-arc Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları.....	75
4.1.1. Pedagojik kurgu.....	76
4.1.2. Metodolojik kurgu.....	81
4.1.3. Tematik kurgu	83
4.1.4. Eğitim ortamı kurgusu.....	85
4.2. UPCV (Valparaiso) Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları.....	86
4.2.1. Pedagojik kurgu.....	86
4.2.2. Metodolojik kurgu.....	88
4.2.3. Tematik kurgu	90
4.2.4. Eğitim ortamı kurgusu.....	91
4.3. Bartlett Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları	91
4.3.1. Pedagojik kurgu.....	91
4.3.2. Metodolojik kurgu.....	95
4.3.3. Tematik kurgu	96
4.3.4. Eğitim ortamı kurgusu.....	96
5. MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNUN DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI DOĞRULTUSUNDA KURGULANMASI	99
5.1. Stüdyonun İçeriği.....	100
5.2. Stüdyonun Know-How Üretimi	104

	Sayfa
5.3. Stüdyo Süreci	106
5.4. Stüdyo Ürünleri.....	116
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	120
KAYNAKLAR	123
EKLER	127
EK-1. Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri	128
ÖZGEÇMİŞ	135

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. 2002 Toyo Ito tasarımı Serpentine Pavyonu	34
Resim3.2. 2010 Venedik Bienali Hırvat Pavyonu	37
Resim3.3. 2010 Şangay EXPO İngiltere Pavyonu.....	38
Resim 3.4. Rüyalar Kenti Pavyonu Yarışması kapsamında önerilen pavyon tasarımları.....	40
Resim3.5. InversabraneProjesi.....	41
Resim 3.6. Tomas Saraceno’nun “Airport Cities” enstalasyon.....	44
Resim 3.7. Gordon Matta Clark’ın “Conical Intersect” enstalasyonu.....	45
Resim 3.8. Haus Co Rucker’ın “Oasis No:7” enstalasyonu.....	46
Resim 3.9. Herzod de Meuron ve Ai Weiwei işbirliğinde gerçekleştirilen “Mock Up” enstalasyonu.....	47
Resim 3.10. “Londra 2012 için Mimari Enstalasyonlar” etkinliğinde “Bloom” enstalasyonu.....	51
Resim 3.11. Delft Üniversitesi Hyperbody Grubunun “Muscle” enstalasyonu.....	52
Resim 3.12. SCI-arc’ın Kamu Tasarım Programı kapsamında geliştirdiği “Aeromads” enstalasyonu.....	53
Resim 3.13. “Fabrikasyon Laboratuvarı Politikası” çalıştayını kapsamında inşa edilen enstalasyonlar.....	55
Resim 3.14. “Open Thesis Fabrication” programını kapsamında geliştirilen prototipler.....	57
Resim 3.15. “Hyperhabitat” enstalasyonu.....	59
Resim 3.16. Dijital Su Pavyonu.....	60

Resim	Sayfa
Resim 3.17. 2003-2006 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin görseller: 2003 bahar döneminde tasarlanan havaalanı önerisi; 2005 bahar döneminde bedensel organların tasarımı araştırması kapsamında tasarlanan kule; kanın akışkan yapısı üzerine yürütülen araştırma kapsamında köprü.....	64
Resim 3.18. Tim Barwell'ın Londra UCL'de terkedilmiş bir gözlemevinde gerçekleştirdiği enstalasyon	67
Resim 3.19. Ryan Martin tarafından St. Olave Kilisesi'nde gerçekleştirdiği enstalasyon	67
Resim 3.20. Ryan Martin tarafından St. Olave Kilisesi'nde gerçekleştirdiği enstalasyon	68
Resim 3.21. Petra Pavyonunun konsept, uygulama çizimleri ve maketi.....	69
Resim 3.22. Bedford Meydanında yerleştirilen Petra Pavyonu.....	70

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Bir durum üzerine deneysel yaklaşımla yürütülen bir araştırmada, öngörü-amaç-deney-deneyim ilişkileri.....	10
Şekil 2.2. Deneyler, deneyimler ve araştırma örgüsü alanlarının oluşturduğu yapılanma grafiği	11
Şekil 2.3. Deneyler, deneyimler ve araştırma örgüsü alanları arasında süregelen geri besleme grafiği.....	11
Şekil 2.4. Deneyimler alanı içinde kurgulanan çeşitli araştırma örgüsü alanları grafiği.....	13
Şekil 2.5. Disiplinin merkez-çeper ilişkileri bağlamında deneysel alan grafiği	19
Şekil 2.6. Disiplinin kuramsal ve kılğısal alanları bağlamında deneysel alan grafiği	21
Şekil 2.7. Farklı disiplinlerle kurulan ilişkiler bağlamında deneysel alan grafiği.....	22
Şekil 3.1. Mimarlık Okullarının Farklı Eğitim Programlarındaki Mimari Tasarım Stüdyolarının Karşılaştırmalı Yüzde Grafiği.....	73
Şekil 5.1. Deneysel alanda gerçekleşen döngüsel süreç ve geri besleme grafiği....	109
Şekil 5.2. Döngüsel sürecin yapılanma grafiği.....	109
Şekil 5.3. Dale'nin deneyim konisi grafiği.....	111

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. SCI-arc Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu.....	128
Çizelge 3.2. SCI-arc Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu.....	128
Çizelge 3.3. SCI-arc Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	129
Çizelge 3.4. Cooper Union Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	130
Çizelge 3.5. Cooper Union Mimarlık Okulu Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	130
Çizelge 3.6. Valparaíso Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	131
Çizelge 3.7. Valparaíso Mimarlık Okulu Y. Lisans Programı I-II Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	131
Çizelge 3.8. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	132
Çizelge 3.9. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	132
Çizelge 3.10. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	132
Çizelge 3.11. Delft Mimarlık Fakültesi Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	133
Çizelge 3.12. Delft Mimarlık Fakültesi Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu	133
Çizelge 3.13. IAAC Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu.....	134

1. GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknolojiadaki gelişmelere paralel olarak, ekonomik, politik, kültürel, sosyolojik koşullar başta olmak üzere, yaşam koşullarının bütününde hızlı bir değişim/dönüşüm söz konusudur. Koşulların değişkenliği, mimarlık da dahil olmak üzere pek çok disiplini bu değişim/dönüşüm sürecinin bir parçası haline getirir. Çünkü koşullardaki hızlı değişimler pek çok disiplinde var olan yapıların geçerliliğini yitirmesine sebep olur. Bu durum, çağın koşullarına uyum sağlayacak ve geleceğe yönelik olarak gelişimi destekleyecek şekilde var olan yapıların yeniden ele alınması veya yeni yapıların oluşturulması ihtiyacını gündeme getirir. Böyle bir gündemle birlikte ise, disiplinlerin kendi içinde birtakım güncellemeler yapmasının ve alternatifler üretmesinin gerekliliği ortaya çıkar. “Mimari Tasarım Stüdyosunun Deneysel Mimarlık Anlayışı Doğrultusunda Kurgulanması” adlı çalışma, bahsedilen gereklilik üzerinden tezini kurgular. Mimarlığın çağın değişen koşulları içinde varlığını sürdürebilmesi için, hem pratik hem de akademik ortamlarda var olan yapılar yeniden ele alınmalıdır. Bu anlayışla bu tez çalışması akademik ortamda var olan yapıların yeniden ele alınması üzerine odaklanır ve araştırmasını mimarlık eğitimi bağlamında yürütür. Mimarlık eğitiminin merkezinde yer alan mimari tasarım stüdyosunun çağın koşulları doğrultusunda güncellenerek geliştirilmesini konu alır. Söz konusu gelişimin nasıl gerçekleştirilebileceği sorusunu tartışmaya açar ve bu genel soru çerçevesinde mimari tasarım stüdyosunun gelişimini destekleyen bir kurgunun oluşumuna yönelik bir araştırma yaplandırır.

Mimari tasarım stüdyosunun geliştirilmesi üzerine yürütülen bir araştırma, var olan yapılara alternatif oluşturmayı amaçlayan bir arayış ortaya koyduğu için, mimarlıkta yürütülen arayışlar doğrultusunda ele alınması konuya ilişkin kapsamlı bir bakış geliştirilmesine olanak sağlar. Mimarlıkta yürütülen arayışlar incelendiğinde ise, Deneysel Mimarlık, çok katmanlı ve çok yönlü araştırma, sorgulama-tartışma ortamlarında yürüttüğü deneysel etkinlikler ile ön plana çıkar ve disiplinlerdeki değişimlerin/dönüşümlerin yönlendirilmesinde ve gelişimin sürdürülmesinde önemli rol oynar. Kuramsal ve kılışsal alanların etkileşimine ve farklı disiplinlerin işbirliğine olanak sağlayan Deneysel Mimarlık, arayışların sürdürüldüğü donanımlı bir

araştırma alanı olmasıyla, mimarlıkta giderek önem kazanır. Deneysel Mimarlık ile ortaya konulan alternatif düşünme ve üretme biçimleri, mimarlıkta eğitsel bir etki oluşturur ve mimarlık ortamının gelişimine katkı sağlar. Bu doğrultuda, mimari tasarım stüdyolarının geliştirilmesine yönelik bir arayış sürdürülürken, konunun Deneysel Mimarlık bağlamında ele alınması kaçınılmaz hale gelir. Çünkü, Deneysel Mimarlık mimarlıktaki eğitsel etkisi ve gelişimi desteklemesiyle, mimarlık eğitiminin önemli bir parçası olan mimari tasarım stüdyosuna pek çok girdi sağlar. Ayrıca stüdyonun gelişimine yönelik bir arayışın, böyle bir arayış alanı bağlamında yürütülmesi yürütülen araştırmayı katmanlandırır ve yürütülme biçimine referans sunar.

Mimari tasarım stüdyosunun Deneysel Mimarlık bağlamında ele alınması, Deneysel Mimarlığın tanımlanmasını, araştırılmasını ve mimarlık eğitimi bağlamında incelenmesini gerektirir. Bu anlayışla, “Mimari Tasarım Stüdyosunun Deneysel Mimarlık Anlayışı Doğrultusunda Kurgulanması” çalışması temel olarak;

- Mimarlıkta deneyselliğin tanımlanmasını, bu alanda yürütülen deneysel çalışmaları anlayabilmek ve yorumlayabilmek için gerekli kavram ve metodolojileri açıklanmayı
- Mimarlıkta yürütülen deneysel etkinliklere ilişkin genel bir bakış açısı oluşturabilmek açısından pratik ve akademik ortamda gerçekleştirilen deneysel etkinlikleri incelenmeyi
- Deneysel eğitim anlayışlarıyla ön plana çıkan mimarlık okullarında deneysel etkinliklerin gerçekleştirildiği mimari tasarım stüdyolarının pedagojik, metodolojik, tematik ve eğitim ortamı kurguları irdelemeyi
- Tez boyunca yapılan açıklama, inceleme ve irdelemelere referansla mimari tasarım stüdyosunun Deneysel Mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasının, eğitimin etkinliğini nasıl arttırdığını ve mimarlık ortamının gelişimine nasıl katkı koyduğunu ortaya çıkarmayı
- Deneysel Mimarlık anlayışıyla işleyecek bir mimari tasarım stüdyosu kurgusu oluşturulması için, stüdyonun içeriğine, know-how üretimine, sürecine ve ürünlerine ilişkin kurguların geliştirilmesine yönelik öneriler üretmeyi ve

alternatif bir stüdyo kurgusu için bir altyapı oluşturmayı amaçlar.

Tezin amaçları doğrultusunda çalışma 4 bölüm halinde şekillenir. İlk bölümde, deneyselcilik(experimentalism) anlayışı ve mimarlıkta deneysel alan ele alınarak, Deneysel Mimarlığı anlamaya yönelik kavram ve metodolojiler ortaya konur ve kavramsal bir altyapı oluşturulur. İkinci bölümde, mimarlığın pratik ve akademik ortamlarında gerçekleştirilen deneysel etkinlikler ele alınır ve yer aldıkları bağlamlara göre örneklenir. Söz konusu örnekler aracılığıyla Deneysel Mimarlığa ilişkin genel bir bilgi altyapısı oluşturulur. Bunun yanı sıra, mimarlıktaki deneysel etkinliklerin hem pratik hem de akademik ortamdaki eğitsel etkisi üzerinde durularak, mimarlık eğitiminin Deneysel Mimarlık anlayışı çerçevesinde ele alınmasının gerekliliği tartışılır. Üçüncü bölümdeyse, bir önceki bölümde yapılan analiz çalışmaları sonucunda Deneysel Mimarlık anlayışının etkili olduğu okullar arasından ön plana çıkan SCI-arc, PUCV (Valparaiso) ve Bartlett mimarlık okulları üzerine bir araştırma yürütülür. Bu araştırma bu okulların mimari tasarım stüdyoları özelinde gerçekleştirilerek, herbir okulun stüdyo kurgularının irdelenmesiyle yapılandırılır. Böylelikle Deneysel Mimarlık anlayışıyla işleyen mimari tasarım stüdyolarının kurgularına ilişkin genel bir perspektif çizilir. Son bölümdeyse mimari tasarım stüdyolarının Deneysel Mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasına yönelik, stüdyo içeriği, stüdyonun know-how üretimi, stüdyo süreci ve stüdyo ürünleri bağlamında birtakım öneriler geliştirilir. Bu önerilerin gelişimi, tez çalışması boyunca oluşturulan bilgi altyapısı ve tez süreciyle eş zamanlı olarak Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümünde yürütülen Atölye 1'in stüdyo çalışmalarına referansla sağlanır. Atölye 1'in dört dönem boyunca deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda oluşturduğu alternatif stüdyo kurguları ve bu kurguların stüdyodaki uygulamaları tez için bir örnek alan çalışması oluşturur ve tez ile yoğun bir etkileşim içinde gerçekleştirilir.

2. DENEYSELÇİLİK VE MİMARLIKTAKİ DENEYSEL ALAN BAĞLAMINDA “DENEYSEL MİMARLIK”

Günümüzde “Deneyisel Mimarlık”(experimental architecture) adı altında yürütülen mimarlık çalışmaları içinde, sıklıkla “deney/deney yapma/deneyleme” (experiment/to experiment/experimentation), “deneysel/deneysellik” (experimental/experimentality) ve deneyim/deneyimlemek/deneyimsel (experience/to experience/experiential) kavramları kullanılır. Literatürdeki “Deneyisel Mimarlık”a ilişkin anlatımlarda da bu kavramlardan çokça faydalanılır. Bu nedenle, “Deneyisel Mimarlık”la ilgili anlatımlara geçmeden önce, bu anlatımlara yönelik altyapı oluşturmak üzere söz konusu kavramların tanımlamalarının ortaya konulması ve konuya ilişkin bir terminoloji oluşturulması önemlidir.

Deney; bir şeyi keşfetmek, göstermek ya da bir olguyu, bir teoriyi veya genel bir gerçekliği denemek üzere kontrollü koşullar altında gerçekleştirilen bir işlem olarak tanımlanır. Deneyleme ise; deneylerin uygulanması ya da uygulanma süreci olarak ifade edilir. Bu bağlamda “deneysel” kavramı; deney üzerine kurulmuş olma, deney için kullanılma, bir deneyden kaynaklanma veya bir deney ile ilişkili olma durumunu nitelenmek için kullanılır. Deneysellik ise; nitelenen bu durumu doğrudan ifade eder [Morris, 1992]. Deney ile ilişkili olan bir diğer kavram “deneyim”; bir şeyleri yapmaktan, görmekten ya da hissetmekten kaynaklanan bilgi ve beceri olarak açıklanır. Deneyimlemek de; böyle bir bilgi ve beceri edinme sürecindeki eylemdir. Bu kavramlara referansla “deneyimsel” kavramı da; deneyime dayalı olma durumunu ifade eder [Cambridge, 2008].

Mimarlıkta deneyselliğin kökleri, mimarlığın varoluşuna kadar dayanır. Mimarlığın varoluşundan bu yana geçen gelişim süreci boyunca, mimarlık etkinlikleri içinde pek çok deneysel etkinliğe rastlamak mümkündür. Ancak bu tür etkinliklerin artarak mimarlık disiplini içinde ayrı bir çalışma alanı oluşturması ve “Deneyisel Mimarlık” adı altında ifadelendirilmesi yirminci yüzyılda gerçekleşir. Bu yüzyılda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte, ekonomik, sosyolojik, politik, kültürel vb. koşullardaki hızlı değişimler, söz konusu etkinlikleri tetikler. Çünkü değişken

yaşam koşulları, mimari gereksinimleri de değiştirir ve mimarlık disiplini sürekli bir değişim/dönüşüm sürecinin içine iter. Bilgi Çağı ile birlikte daha da devingen hale gelen bu süreçte, mimarlıkta var olan yapı ve içerikler çözülmeye başlar ve belirsizliğin hâkim olduğu kaygan bir zemin oluşur. Bu zemin üstünde ayakta kalmaya, başka bir deyişle belirsizliğin içinde var olabilmeye çalışan mimarlar, bulundukları ortama uyum sağlayabilmek için çeşitli arayışlara girer [Yırtıcı, Gürer ve Yıldız, 1993]. Sürdürdükleri bu arayışlar ise birtakım deneyleri gündeme getirir ve mimarlıktaki deneysel etkinlikleri artırır.

Mimarlıkta yürütülen deneysel etkinlikler, alternatif olanın arayışını sürdürür. Deneyler aracılığıyla sürdürülen bu arayışta, deneyler üzerinden kazanılan deneyimler doğrultusunda bilgi üretilir. Böyle bir işleyişte, bilgi üretme süreci deneyime dayalı bir öğrenme süreci haline gelir. Bu durum da, deneysel etkinliklere eğitici bir yön kazandırır. Dolayısıyla bu etkinlikleri, eğitsel etkinlikler olarak görmek mümkündür. O nedenle “Deneysel Mimarlık”ı, mimarlıkta yürütülen deneysel etkinlikler doğrultusunda tanımlarken, bahsi geçen eğitsel olma durumunun açıklanması önemlidir. Deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme üzerine geliştirilen Deneyselcilik(experimentalism) anlayışı, böyle bir açıklama için referans oluşturur. Deneyselcilik anlayışı çerçevesinde, deneysel öğrenme sürecini yapılandıran deneyimin; deney, deneysel yaklaşım gibi olgularla ilişki içinde açıklanması mümkün olur. Böylelikle mimarlıktaki deneysel etkinliklerin anlaşılması için bir altyapı oluşturulur. Ancak böyle bir altyapı “Deneysel Mimarlık”ı tanımlamak için yeterli değildir. Deneysel etkinlikleri yapılandıran olguların yanı sıra, bu etkinliklerin mimarlıktaki çalışma alanının, başka bir deyişle mimarlık içinde yürütüldüğü bağlamın da açıklanması gereklidir. Söz konusu bağlam tez kapsamında mimarlıkta deneysel alan olarak tanımlanır ve merkez-çeper ilişkisi, kuram-kılgı ilişkisi ve disiplinlerarası ilişkiler çerçevesinde tariflenir. Bu şekilde “Deneysel Mimarlık”, deneyselcilik anlayışı ve mimarlıktaki deneysel alan bağlamında olmak üzere iki temel kuramsal çerçeve içinde ele alınır.

2.1. Deneyseleilik ve Deneyim

Deneyseleilik, bilgiye deneyimler aracılığıyla ulaşılabilceğini ileri süren bir eğitim anlayışıdır. John Dewey tarafından yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde geliştirilmiştir. Dewey deneyseleiliğini geliştirirken birtakım başka anlayışların da etkileri söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki Hegel'in organizmanın çevresiyle kurduğu ilişkideki gerilime odaklanan diyalektiğidir. Bir diğeri, bu gerilimin pozitif bir değişime ve gelişime dönüşebileceğini ileri süren Charles Darwin'in gelişimsel biyolojisidir. Başka biri ise, çevreyle bir alışveriş/etkileşim(transaction) olarak deneyimin önemini vurgulayan William James'in pragmatizmidir. Bunlara ek olarak, bilimsel deneyin öneminin ulaştığı sonuçlarda yattığını savunan ampirik/deneyimsel bilim de deneyseleiliğin gelişiminde etkili olmuştur. Tüm bu etkiler doğrultusunda, deneyseleilikte temel olarak üç unsur şekillenmiştir: deneyim üzerine odaklanma, alışveriş/etkileşim(transaction) içinde eylemde/etkide bulunma ve eylemden/etkiden sonuç çıkarma. Bu unsurları açmak gerekirse; Dewey deneyseleiliğini geliştirirken, doğrudan deneyim üzerine odaklanır. Başkası tarafından kazanılan deneyimin pasif olarak alınılanmasındansa, kişinin aktif olarak deneyim kazanmasını önerir. Bu doğrultuda didaktik öğrenme biçiminden daha etkili bir öğrenme biçimi olarak deneyime dayalı/ deneyimsel öğrenmeyi gündeme getirir. Doğrudan kazanılan deneyim üzerine düşünüm(reflection) ile öğrenmenin gerçekleştiğini savunur. Deneyimin ise ancak eylem/etki(action) içinde kazanılabileceğini ileri sürer. Eylemde bulunulması, sonrasında bu eylemin ortaya çıkardığı sonuçların gözlemlenmesi/incelenmesi ile deneyim edinileceğini vurgular. Başka bir deyişle deneyimin etki-tepki(action-reaction) içinde oluştuğunu anlatır [Hallett, 1997]. Dewey'in çalışmaları üzerinden ilerleyen Schön, "eylem içinde düşünüm" (action in reflection) kuramıyla bu anlayışı daha net bir şekilde ortaya koyar. Schön'e göre, ele alınan durum üzerine eylem içinde yansıtılması, durumun daha anlaşılır hale gelmesini sağlar. Çünkü durum üzerine uygulanan her eylem, durumun eyleme verdiği tepki doğrultusunda yansıtma/düşünme ile deneyime dönüşür. Bu deneyim de, duruma ilişkin bilgi sağladığından, onu daha anlaşılır hale getirir [Schön, 1983]. Başka bir deyişle, "eylem içinde düşünüm" ile durum üzerine deneyime dayalı/deneyimsel bir öğrenme gerçekleşir.

Dewey'in deneyselcilik anlayışı ile ilişkili olarak geliştirdiği araştırma(inquiry) kuramı, deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme ile bir araştırma yapılandırılabilceğini ileri sürer. Bu kurama göre araştırma, tanımsız/belirsiz(indeterminate) bir durumun algılanmasıyla başlar. Bu durum içinde birtakım problemlerin belirlenmesi ve bu problemlere yanıt üretmek üzere birtakım deneyimler edinilmesiyle şekillenir. Söz konusu durumla etkileşim içinde edinilen deneyimlerden sağlanan bilgi bu durumu daha tanımlı hale getirir. Deneyimler arttıkça, duruma ilişkin bilgi de artar ve düzenlenerek bir araştırma haline gelir. Durumu anlama isteği doğrultusunda çeşitli deneyimlerin edinilmesi ve düzenlenmesiyle yapılan bu tür bir araştırma, hem bilimsel hem de sanatsal açımlar içerir. Çünkü deneyime dayalı/deneyimsel öğrenmede, bütüncül bir deneyim elde edebilmek için, sanatsal ve bilimsel bakış açılarının etkileşimli birlikteliği söz konusudur [Kaminsky, 1957].

Deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme ile yürütülen bir araştırmada, bilimsel bakış açısıyla, deneyimin edinilmesi için araç sağlanır. Birtakım düzenlemeler ve yönlendirmeler yapılarak bir deney kurgusu oluşturulur. Sanatsal bakış açısıyla, bu kurgu ışığında deney ortamı kurulur. Ancak bu ortam kurulurken bilimsel bakış açısıyla geliştirilen önerilerin deney ortamına birebir aktarımından çok, bu önerilerin deneyin gerçekleşmesi ve deneyimlerin oluşması sırasındaki gelişimine odaklanılır. Başka bir deyişle, deney ortamında deney ile ortaya koyulan fikrin, kazanılan deneyimlerle süreç içinde yapılanması üzerine çalışılır. Deney ortamından kazanılan deneyimler ise, yine bilimsel bakış açısıyla değerlendirilir, düzenlenir ve yeni deney ortamlarının oluşturulmasına araç sağlayacak şekilde yönlendirilir. Bu yönlendirmeler doğrultusunda da, sanatsal bakış açısıyla deney ortamı yeniden kurularak, önceki deneyimlerle bağlantılı yeni deneyimlerin kazanılması için ortam oluşturulur [Kaminsky, 1957].

Deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme süreci boyunca, bilimsel bakış açısı içinde olgu ve durumlar sayısal ve sözel sembollerle ifade edilir. Var oldukları bağlamdan yalıtılarak, nesnel bir ilişkiler ağı içinde ele alınır. Sanatsal bakış açısı içinde ise, herhangi bir referansa ihtiyaç duyulmadan ifade için birebir nitelikler kullanılır. Olgu

ve durumlar var oldukları bağlamdan yalıtılmadan, öznel bir ilişkiler ağı içinde ele alınır [Kaminsky, 1957]. Bu şekilde deneyime dayalı/deneyimsel öğrenmede, bilimsel ve sanatsal bakış açılarının etkileşimi doğrultusunda öznel ve nesnel çıkarımlar birbiriyle iç içe geçer.

Deneyselcilikte, deneyime dayalı/ deneyimsel öğrenme ile bir araştırma yürütülürken konu edilen olgu ya da duruma deneysel yaklaşımla müdahale edilir. Ancak deneysel bir yaklaşım geliştirebilmek için de birtakım kriterler söz konusudur. Alışıldık bağları çözerek, yerleşmiş uzlaşmaların ötesinde bir algılayış ortaya koymak gerekir. Eco, böyle bir algılayışın “*ölçünün dışına çıkmayı, eleştirel düşüncüyü, kültürel bir kararı ve ideolojik bir seçimi*” gerektirdiğinden bahseder. Alışlagelmişin ötesine geçerek, “*bağlantısız olana*” ya da “*tuhaf bir şekilde bağlanmış olana*” yönelmenin gerekliliğini savunur. Çünkü gündelik hayat pratikleri içinde en kolay ve hızlı yolu seçme eğilimiyle, alışkanlığın dayattığı ve kamu düşüncesinin desteklediği geleneksel olana yönelim olur [Eco, 2001]. Deneysel yaklaşım ise, ancak bu yönelimi kırarak, alışıldık olmayana doğru yönelmeyle geliştirilir.

Deneysel yaklaşımla yürütülen bir araştırma, sezgisel, kurgusal ve deneysel bir işleyiş içinde gerçekleştirilen birtakım deneyler doğrultusunda kazanılan deneyimlerle yapılandırılır. Schön bu deneyimlerin kazanıldığı ortamın, başka bir deyişle deneylerin gerçekleştirildiği ortamın, gündelik hayatın bir parçası olarak ele alındığından bahseder. Bilimin kullandığı kontrollü laboratuvar ortamından farklı olarak, bu ortamda koşullar oldukça değişkendir. Araştırmacı deneylerini ortamdaki değişimlerin etkilerinden koruyamaz. Uygulama durumu hızla değişir. Ortamdaki değişkenler birbirine bağlı olduğundan araştırmacı onları birbirinden ayıramaz. Bu da uygulama durumunun sıklıkla belirsizliklerle dolu olmasıyla sonuçlanır [Schön, 1983]. Bu doğrultuda araştırmanın sezgisel, kurgusal ve deneysel bir işleyişle yürütülmesi, deney ortamının değişkenliğinden ve belirsizliğinden kaynaklanır. Bu kaygan ortamda, edinilen deneyimler de çeşitlilik gösterir. Bu çeşitliliğin yürütülen araştırmayı yapılandırmak üzere yönlendirilmesi/yönetilmesi önem kazanır. Böyle bir yönlendirme/yönetme ihtiyacı, araştırma aracı olarak deneyimin kullanılma şeklini ve taşıması gereken nitelikleri gündeme getirir.

2.1.1. Araştırma aracı olarak deneyim

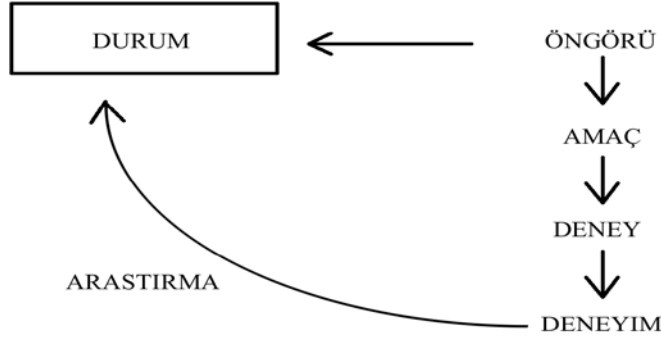
Deneyselcilik anlayışı doğrultusunda deneysel yaklaşımla yürütülen bir araştırmada, deneyim araştırma aracı olarak kullanılır. Araştırmayı yapılandıran bilgiye deneyim aracılığıyla ulaşılır. Bu durumda deneyimin elde edilme ve araştırmaya katılma şekli önem kazanır. Deneyimin elde edilmesi, araştırılan durum ile etkileşime girilmesi sonucu gerçekleşir. Söz konusu durumla etkileşime girildiğinde, deneysel yaklaşımla durumu var eden alışıldık bağlar çözülür ve alışılmışın dışına çıkan yeni bağlar oluşturularak, duruma ilişkin birtakım öngörüler geliştirilir [Eco, 2001]. Ancak birtakım öngörülerin geliştirilmesi tek başına yeterli değildir. Geliştirilen öngörüler doğrultusunda, araştırmanın amaçlarının belirlenmesi gereklidir. Dewey bu amaçların belirlenebilmesi için birtakım kriterler ortaya koyar [Dewey, 2007]:

“ Amaç oluşturma işlemi (1) çevredeki koşulların gözlemlenmesini; (2) geçmişteki benzer durumlarda ne olmuş olduğu hakkındaki bilgi, ki bu bilgi kısmen hatırlama yoluyla kısmen de daha deneyimli kişilerin bilgi, tavsiye ve uyarılarıyla elde edilir; ve (3) gözlemlenmiş olan şeylerle hatırlanmış olan şeylerin bir araya getirilerek bunların ne ifade ettiği hakkında bir muhakeme yapılmasını gerektirir.”

Bu kriterlerin yerine getirilmesiyle belirlenen amaçlar, “ *belirli gözlenmiş koşullar altında belirli bir tarzda davranmanın sonuçları hakkındaki bir öngörüye dayalı bir plana veya hareket yöntemine dönüşmüş*” olur [Dewey, 2007]. Böylelikle belirlenen amaçlar doğrultusunda birtakım deney kurguları oluşturulur. Bu kurgular doğrultusunda deney ortamları hazırlanır ve kurgulanan deneyler uygulamaya geçirilir. Söz konusu deneylerden elde edilen deneyimler ile de yürütülmekte olan araştırma yapılandırılır. Ancak kazanılan deneyimlerin her birinin araştırmaya dahil olması mümkün değildir. Bu nedenle elde edilen deneyimler ayrıştırılıp, düzenlenir ve ancak öngörüldüğü gibi gerçekleşen deneylerden kazanılan deneyimler araştırmaya dahil edilir. Dewey bu durumu şöyle ifade eder [aktaran Eco, 2001] :

“Deneye konu olan malzeme kendisini gerçekleştirme yolunda ilerlediği sürece deneyime sahip oluruz. Ancak böylelikle, bir deneyim kendi akışı içerisinde öbür

deneyimlerden ayırır ve bütünleşir.”

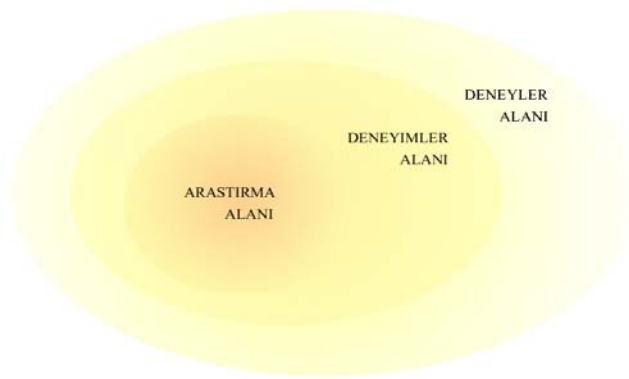
Şekil 2.1. Bir durum üzerine deneysel yaklaşımla yürütülen bir araştırmada, öngörü-amaç-deney-deneyim ilişkileri

Etrafımızda oluşan olayları deneyimler halinde birleştirdiğimizi ileri süren Eco, deneyimlerin ayrıştırılmasını şöyle anlatır [Eco, 2001]:

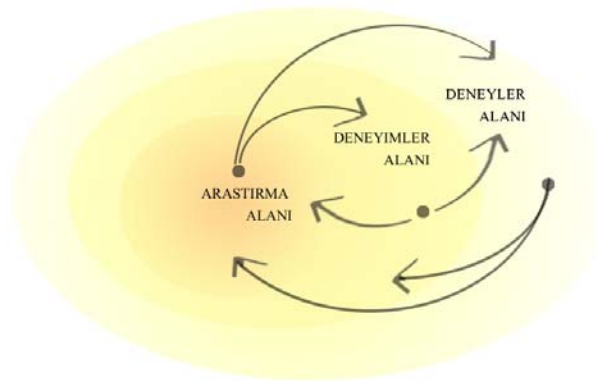
“Nasıl yaşadığımız bir günün muhasebesini yaparken, yaşanmış deneyimleri, yalnızca tasarlanmış ya da yarım bırakılmışlardan ayrı tutuyorsak; tam anlamıyla yaşanıp bitmiş bile olsalar işe yaramaz ya da o anki kaygılarımızla ilgisi olmayan deneyimleri de saf dışı bırakır, farklarına bile varmayız. Aynı biçimde bir olaylar alanında o anki çıkarlarımıza, kaygılarımıza ve duygularımıza en uygun gelenleri seçeriz.”

Deney-deneyim ve araştırma ilişkilerini daha net ortaya koyabilmek için, Eco'nun olaylar alanı olarak ifade ettiği olguyu deneyler alanı olarak adlandırmak mümkündür. Çünkü gerçekleştirilen deneyler, üzerine deneyim kazanılan olayları oluşturur. Bu durumda, belirli öngörüler doğrultusunda yapılan deneylerin bir deneyler alanı, bu deneyler sonucu kazanılan deneyimlerin de bir deneyimler alanı oluşturacağı çıkarılması yapılır. Ancak bu deneyimler alanını oluşturan her deneyim, öncesinde oluşturulan öngörülerle ilişkilenebilir. Tam anlamıyla öngörüldüğü şekilde gerçekleşmeyen deneyler sonucu kazanılan deneyimler, geliştirilmiş olan öngörüler için veri sağlayamaz. Öte yandan, bahsedilen öngörüler için veri sağlayamamış olsa da, daha sonra geliştirilecek başka öngörüler için veri sağlama olasılığını taşır. Dolayısıyla, belirlenen öngörülerini gerçekleştiren deneyler sonucu birbiriyle bağlantılı ve birbirini besleyen deneyimler bir araştırma alanı tanımlarken, belirlenen öngörülerini gerçekleştirememiş deneylerin meydana getirdiği deneyimler

ise deneyimler alanına katılır. Deneyler alanı ise, bir yandan deneyler sonucu kazanılan deneyimleri içerirken, diğer yandan da gerçekleştirilen deneylerden kazanılacak başka deneyimlere ya da yeni deneylere ilişkin potansiyeli içinde barındırır. İç içe geçmiş tüm bu alanlar, keskin sınırlardan yoksun, geçirgen ve genişlemeye müsait esnek bir yapılanma oluşturur. Bu yapılanma içinde süregelen geri beslemeler ve yoğun etkileşim, söz konusu alanları sürekli bir değişimin içinde tutar.

Şekil 2.2. Deneyler, deneyimler ve araştırma örgüsü alanlarının oluşturduğu yapılanma grafiği

Şekil 2.3. Deneyler, deneyimler ve araştırma örgüsü alanları arasında süregelen geri besleme grafiği

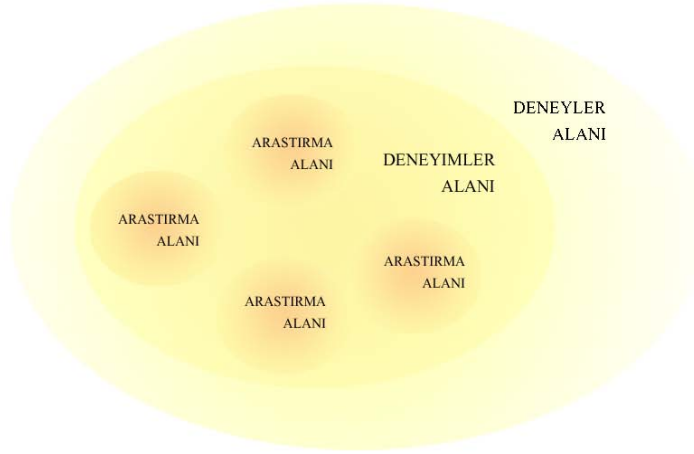
Dewey'e referans veren Eco'nun olaylar/deneyler, deneyimler ve bunların birbirleriyle ilişkileri üzerine olan diğer bir ifadesi, konunun detaylandırılmasına olanak tanır [aktaran Eco, 2001]:

“Deneyimlerimizi tanımladığımız ve seçtiğimiz olaylar alanı genişledikçe, deneylerimizin estetik değerleri de artacaktır. Bu, karmaşık bir çeşitlilik içinde düzen, birlik ve uyum kurma arayışının sürecidir; bu ‘kendisini oluşturan parçaların biri yerinden oynatıldığında ya da ortadan kaldırıldığında kendisinin de bozulup yok olacağı’ bir birleşik bütünün arayışıdır. Bu saptamayla birlikte yeniden Aristoteles’e ulaşırız. Deneyleri ayırmak ve yinelemek için gösterdiğimiz bu çabanın farkına varmamız, onun şiir diye adlandırdığı şeydir.

Tarih tek bir olayın sergilenmesi değil ‘belirli bir dönemin ve bu dönem süresince bir ya da daha fazla kişinin başına gelen olayların tümünün sergilenmesidir; bu olayların çok çeşitli ve birbiriyle ilgisiz olmalarının bir önemi yoktur.’ Aristoteles için tarih bir olaylar alanının bütünüdür panoramik görünümü gibidir; şiir ise, pek çok olay arasından bazılarının seçilmesidir. Değişik olguları birbirine bağlayan uygun deneyimler ve genetik bir ilişki gerektirir; başka bir deyişle şiir bir değerler perspektifine göre düzenlenir.”

Alıntıdan anlaşılacağı üzere, ‘şiir’ olarak ifade edilen, araştırma alanı olarak tanımlanan alan ile büyük benzerlik gösterir. Araştırma alanı da tıpkı ‘şiir’ gibi: pek çok olay arasından bazılarının seçilmesiyle oluşturulma; değişik olguları birbirine bağlayan uygun deneyimler içermek; içerilen deneyimler arasında genetik bir ilişki gerektirme ve bir değerler perspektifine göre düzenlenme kriterleriyle şekillenir. Alıntıda ‘tarih’ olarak ifade edilen ise, deneyler alanı ile aynı nitelikleri taşır. Deneyler alanı da, ‘tarih’e benzer şekilde, araştırma dönemi boyunca gerçekleştirilen çeşitli deneylerin panoramik görünümünü sunar. Bu haliyle deneyler alanı, içinde barındırdığı deneyimler alanıyla birlikte, farklı araştırma örgülerinin kurulması için taşıdığı potansiyel ile bir olanaklar alanı haline gelir. Kurulan araştırma alanı ise, alıntıda da belirtildiği üzere, deneyler alanının karmaşık çeşitliliği içinde düzen, birlik ve uyum kurma arayışıyla geliştirilir. ‘Kendisini oluşturan parçaların biri yerinden oynatıldığında ya da ortadan kaldırıldığında kendisinin de bozulup yok olacağı’ birleşik bir bütün elde etme amacı taşır. Dolayısıyla bahsedilen kriterleri gerçekleştirebilen araştırma alanı, estetik bir değer de barındırır.

Deneyler alanı, yürütülen araştırma için bir bağlam oluşturur. Bu bağlam içinde birden fazla araştırmanın da yürütülmesi mümkündür. Farklı deneyimler doğrultusunda şekillenen farklı araştırmalar aynı deneyler alanı içinde yer alabilir. Bu durum deneyler alanını, farklı deneyimlerin potansiyelini taşıyan bir olanaklar alanına dönüştürür. Bu şekilde, aynı bağlam içinde pek çok farklı araştırmanın yürütülmesine olanak tanıyan deneysellik ile, belirli bir durum üzerine çok yönlü bir bilgi yapısı oluşturmak mümkün olur.

Şekil 2.4. Deneyimler alanı içinde kurgulanan çeşitli araştırma örgüsü alanları grafiği

2.1.2. Deneyimin niteliği

Deneysel yaklaşımla yürütülen araştırmalarda, araştırma deneyimler üzerinden yapılandırıldığından, deneyimlerin sahip olduğu nitelikler önem kazanır. Deneyimler arasında kurulan ilişkileri ve bu doğrultuda araştırmanın ilerleyişini anlayabilmek açısından deneyimin niteliğini belirleyen unsurların ortaya konulması gerekir. Bu doğrultuda Dewey'in ve Schön'ün deneyimin niteliğine ilişkin yaptığı tanımlama ve yorumlar açıklayıcıdır. Dewey'e göre deneyimin niteliğini belirleyen iki temel ölçüt bulunur: devamlılık ve etkileşim. Devamlılık ölçütü kazanılan deneyimin devamlılığını tarif ederken, etkileşim ölçütü ise bireyin içsel koşullarıyla içinde

bulunduğu nesnel koşulların etkileşimini tanımlar [Dewey, 1997].

Dewey devamlılık ölçütünü açıklarken, iki temel noktadan bahseder [Dewey, 1997]:

“Herhangi bir deneyimin niteliğinde bakılması gereken iki nokta vardır. Birinci nokta deneyimin kabul edilebilirliği veya edilemezliğiyle; ikincisi ise bu deneyimin daha sonraki deneyimler üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Bunlardan birincisini görmek ve hükümde bulunmak kolaydır. Fakat bir deneyimin etkisi kendisine bakılarak görülemez.”

Alıntıda deneyimin ilk bahsedilen niteliği, öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilen bir deney sonucu kazanılmış olmasıdır. Bu niteliğe sahip olan bir deneyim, kendisini gerçekleştirmiş olarak diğer deneyimlerden ayırır. Ancak ikinci olarak bahsedilen nitelik, daha karmaşık olması ve kolay nitelendirilebilir olmamasına karşın araştırma alanının oluşumunda etkin rol oynar. Çünkü deneyimin bu niteliği, daha sonraki deneyimleri etkileyerek, araştırmanın gidişatını değiştirir. Dewey konuyu eğitim üzerinden ele alırken bu durumu şöyle ifadelendirir [Dewey, 1997]:

“Tıpkı bir insanın kendisiyle yaşayıp, kendisiyle ölmemesi gibi, bir deneyim de kendisiyle yaşayıp, kendisiyle ölmez. Bütün deneyimler istek ve amaçtan bağımsız olarak başka deneyimler içerisinde yaşamaya devam eder. Bu nedenle deneyim üzerine kurulu bir eğitim anlayışının çözmesi gereken sorun, daha sonraki deneyimlerde de üretken ve yaratıcı bir şekilde yaşamaya devam edebilecek deneyimlerin şimdide seçilmesidir.”

Etkin bir araştırma örgüsü oluşturabilmek için, “*daha sonraki deneyimlerde de üretken ve yaratıcı bir şekilde yaşamaya devam edebilecek*” nitelikte deneyimlerin, araştırma alanına katılması sağlanmalıdır. Deneyimlerin birbiriyle ilişkilendirilmesi ve bütünleşmesi ancak bu şekilde mümkün olur. Dewey deneyimin söz konusu niteliğine ilişkin tanımlamalarını şöyle detaylandırır [Dewey, 1997]:

“...bazı deneyimler yanlış yönde eğitici. Başka deneyimlerin gelişmesini engellemek veya sekteye uğratmak gibi bir etkisi olan tüm deneyimler yanlış yönde eğitici. Bir deneyim vurdumduymazlığa yol açabilir; duyarlılığın ve tepkiselliğin eksilmesine neden olabilir. Bu durumda gelecekte daha zengin deneyimler elde etme ihtimali sınırlanmış olur. Yine aynı şekilde, başka bir deneyim kişinin özdevinimlilik becerisini belirli bir yönde arttırıp diğer taraftan da aynı kişiyi önceden belirlenmiş bir kalıba sokma eğiliminde olabilir; bu durumda da sonuç yine başka deneyimlerin

gerçekleşebileceği alanın daralmasıdır. Bir deneyim bir taraftan çok eğlenceli olabilir ama diğer taraftan gevşek ve dikkatsiz bir tutum oluşmasına yol açabilir. Böyle bir durumdaysa bu tutum, gelecekteki deneyimlerin niteliğini, kişinin bu deneyimlerin vereceği şeylerin tümünü almasını engelleyecek şekilde değiştirir. Benzer şekilde deneyimler birbirinden öylesine kopuk olabilir ki; her biri kendi başına kabul edilebilir ve hatta heyecan verici olsa da, bu deneyimler arasında sayıca giderek artan ve güçlenen bağlar kurulamaz. Bunun sonucu olarak da enerji düzensiz bir şekilde dağılır ve kişi dağınık fikirli olur. Her deneyim kendi başına berrak ve heyecan verici olabilir, ancak diğer deneyimlerden kopuk olduğu zaman bu durum suni olarak dağınık ve bütünlüğü olmayan, savruk alışkanlıklar doğurur. Bu tür alışkanlıkların oluşması da, gelecekteki deneyimleri kontrol edebilmede yetersizlikle sonuçlanır.”

Alıntıdan anlaşılacağı üzere, devamlılık ölçütü doğrultusunda, belirli öngörülerle gerçekleştirilen deneyler sonucu kazanılan deneyimlerin: duyarlılığı azaltma, önceden belirlenmiş kalıplara sokma eğiliminde olma gibi başka deneyimlerin gelişmesini engelleyici özellikler taşımaması; gelecekteki deneyimlerin niteliğini etkileyecek veya algılanmasını zorlaştıracak belirsizlikler barındırmaması; birbiriyle güçlü bağlar kurabilmesi ve birbirinden kopuk olmaması gerekir.

Deneyimin niteliğini belirleyen bir diğer ölçüt olan etkileşim ölçütüne gelindiğindeyse, bireyin sahip olduğu içsel koşulların nesnel koşullarla olan ilişkisi söz konusu olur. Başka bir deyişle, iki koşullar kümesinin karşılıklı etkileşimi tariflenir. Öznel olan ile nesnel olanın diyalektik bir ilişki içinde karşı karşıya gelişinden bahsedilir. Bu ölçütte sözü edilen nesnel koşullar; kullanılan tasarım araçlarından, içinde bulunulan toplumsal koşullara kadar, bireyin süreç boyunca etkileşimde bulunduğu yapı ve durumların tamamını, yani içinde bulunduğu çevreyi ifade eder. Deneyimi çevreleyen koşullar deneyimin şekillenmesinde etkin rol oynadığından, var olan fiziksel ve toplumsal çevrelerin yararlı deneyimler oluşturabilecek potansiyellerinin ortaya çıkarılması önem taşır. Bireyin içsel koşullarıysa; deney anındaki kişisel ihtiyaçlar, istekler, amaçlar ve kapasite doğrultusunda şekillenir. Bireyin muhakeme gücü ve sağduyusu önemlidir. Deneyimin elde edilmesinde, nesnel koşullarla etkileşime giren birey, kendine ait içsel koşullarıyla ön plana çıkar. Hatta bireyin içsel koşulları var olan nesnel koşullardan daha önemli hale gelir [Dewey, 1997]. Bunun nedeni aynı nesnel koşullar içinde bulunan bireylerin, kendi içsel koşulları doğrultusunda farklı

deneyimlere sahip olmasıyla açıklanır. Bu anlayışa göre, bireyin içsel koşulları deneyimin özgünlüğünü sağlar. Dolayısıyla deneyimler etrafında şekillenen deneysel çalışmalar birey odaklı olarak gerçekleştirilir.

Deneysel yaklaşımla yürütülen araştırmanın bütünleşmiş bir bilgi ağı oluşturabilmesi için, bu araştırmayı yapılandıran deneyimlerin devamlılık ve etkileşim ölçütlerinin her ikisinin de gerçekleştirilmesi gereklidir. Dewey'e göre [Dewey, 1997]:

“Birbiriyle aktif olarak bütünleştiklerinde devamlılık ve etkileşim, bir deneyimin eğitimsel önem ve değerinin ölçütünü belirler.”

Deneyimin niteliğinin belirlenmesinde, Dewey'in belirttiği devamlılık ve etkileşim ölçütlerinin yanı sıra, deneyimin elde edildiği deneylerin yapısı da belirleyici etkiye sahiptir. Schön deneysel çalışmalar kapsamında gerçekleştirilen deneyleri üç türe ayırır: keşifçi/keşif türünden(exploratory) deney, hamle test eden (move-testing) deney, hipotez test eden deney. Keşifçi/keşif türünden deneyde, eylem herhangi bir tahmin ya da beklenti olmadan yalnızca ne olacağını görmek için gerçekleştirilir. Herhangi bir planlama söz konusu değildir. Kontrollü deney normlarını sağlayamadığından, bilimsel bir nitelik taşımaz. Keşifçi deney, birtakım şeylere karşı bir his(a feel) geliştirilmesine, incelemeye dayalı(probing), oyuncu bir etkinliktir. Ancak bir şeyin keşfine yönlendirdiğinde başarılı olur. Bir diğer tür olan hamle test eden deney, amaçlanmış bir değişimi elde etmek için, eylemde bulunulduğunda ne olacağını görmek için yapılan deneylerdir. Planlanmış bir durum söz konusudur. Eylem bir bütün olarak tüm sonuçlarıyla onaylandığında, deney başarılı olur. Son tür olan hipotez test eden deney ise, üzerine çalışılan durumu hipotezin uymasını sağlayacak şekilde değiştiren hareketlerden/hamlelerden oluşur. Kişinin, durumu değiştirme çabaları başarısız olduğunda ya da istenmeyen etkilere neden olduğunda hipotez yeniden ele alınır. Kişi, bir yandan durumun hipoteze uymasını sağlayacak şekilde onu değiştirmenin yollarını ararken, bir yandan da başarısız olma durumunu açık bırakır. Bu deney türü nesnellik ve mesafe normlarına uymaz. Schön'e göre kişi deneyini sürdürürken, uygulanan deney çoğunlukla üç türün de özelliklerini taşıyabilir [Schön, 1893]. Deneylerin hangi tür ya da türlerin özelliklerini taşıdığıının

farkında olmak, süreç içinde araştırma yapılandırılırken önem kazanır. Gerçekleştirilen deneylerin nitelikleri, doğrudan kazanılan deneyimleri etkilediğinden araştırmanın şekillendirilmesinde belirleyici rol üstlenir.

Deneyseleilik anlayışı çerçevesinde, deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme ile araştırmaların yürütülmesine ilişkin yapılan anlatımlar, mimarlıktaki deneysele etkinliklerin yapısına ve işleyişine ışık tutar. Söz konusu deneysele etkinliklerin her biri, ele aldığı durum üzerinde gerçekleştirdiği deneyler ve kazanılan deneyimler doğrultusunda bir araştırma yapılandırır. Bu etkinlikler içinde deneyimlerden öğrenerek, duruma ilişkin yeni bilgi ortaya çıkarılır ve böylece durum üzerine farklı bakış açılarının gelişimi sağlanır. Dolayısıyla, mimarlıktaki deneysele etkinliklerin, deneyseleilik anlayışına benzer bir anlayışla yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, deneyseleilik anlayışına referansla mimarlıktaki deneysele etkinliklerin karakteristiğini belirleyen temel özellikler şöyle sıralanır:

- Yerleşmiş uzlaşmaların ötesinde bir algılayışla, bilgiye erişimi genişletme isteği doğrultusunda şekillendirilir.
- Çalışmayı yürüten bireyin kültürel ve ideolojik altyapısı, karakter yapısı ve algılayışıyla doğrudan bağlantılıdır.
- Eleştirel ve sorgulayıcı yaklaşım doğrultusunda var olanı sorgulama, değiştirme/dönüştürme eğilimiyle gerçekleştirilir.
- Her biri bir araştırma niteliğindedir ve bilgi üretir.
- Deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme ile yürütülür.
- Deney ortamlarında kazanılan deneyimler doğrultusunda yapılandırılır.
- Deneyimler doğrultusunda yapılandırıldığından öznel-nesnel, içsel-dışsal koşullar arasında etkileşimi gerektirir.
- Yapılan deneyler sonucu kazanılan deneyimlerin yönlendirmeleriyle ilerlediğinden, süreç odaklıdır.
- Yönlendirmeye dayalı bir anlayışla, sezgisel, kurgusal ve deneysele bir işleyiş içinde yürütülür.
- Etkileşimli bir analiz sentez sürekliliğinde oluşturulur.

- Etkileşim alanları doğrultusunda pek çok açılım içerdiğinden, açık uçlu ve devingen bir yapılanmaya sahiptir.
- Gelişim potansiyeli doğrultusunda sonlu yapılanmalar yerine, açık-uçlu, yorumlanabilir, belirsiz yapılanmalarla strüktüre edilir.
- Barındırdığı potansiyeller doğrultusunda her biri bir olanaklar alanı tanımlar.
- Ütopik ya da kavramsal çalışmalardan farklı olarak, gündelik hayatla birebir ilişki kurar, düşüncenin üretime dönüşüp gerçekleşmesine, hayatın içine karışmasına olanak tanır.

2.2. Mimarlıkta Deneysel Alan

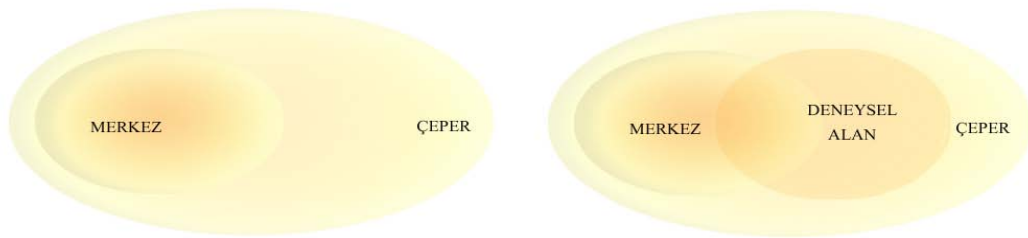
Mimarlıkta deneysel alan, disiplin içinde ve disiplinin ötesinde kurulan ilişkiler bağlamında sürdürülen deneysel etkinliklerin ve bu etkinlikler doğrultusunda yürütülen mimarlık araştırmalarının çerçevesini oluşturan bir çalışma alanıdır. Farklı bilgi alanları arasında kurulan ilişkiler bağlamında tanımlanır. Mimarlıktaki deneysel alanın sahip olduğu nitelikleri ortaya koyabilmek için, bu alan içinde kurulan ilişkilerin açıklanması önemlidir.

2.2.1. Disiplinin merkez-çeper ilişkisi bağlamında deneysel alan

Her disiplinde olduğu gibi, mimarlık disiplininde de *merkez* ve *çeper* olmak üzere birbirini etkileyen iki disipliner konum bulunur. Sürekli etkileşim halinde olan bu konumlar, farklı karakteristiktir. Disiplin içinde var olan ya da disipline dahil olan bilgiler, taşıdığı niteliklere bağlı olarak bu konumlara yerleşirler. Merkezde konumlanan bilgi: ayrılmış bilgi alanları oluşturma; disiplin içindeki bilgi üretimini denemiş, doğrulanmış ve tanımlanmış olgular üzerinden gerçekleştirme; yerleşmiş görüşlerle uzlaşma içinde olma; var olanı daha ikna edici bir alternatifle yer değiştirmeye kadar sürdürmeye eğilimli olma; kabullenici olma; belirlenmiş yöntemler doğrultusunda elde edilme; gerekirci anlayışı doğrultusunda durağan olma özelliklerini taşır. Çeperde konumlanan bilgi ise: ayrılmadan, özelleşmiş yığınlar oluşturma; yerleşmiş görüşlerle uzlaşmaların ötesine geçmeye eğilimli olma; erişimini genişleterek yeni bilgi üretme çabası gösterme; var olanı eleştirme,

sorgulama ve değiştirme/dönüştürme eğiliminde olma; sezgisel, kurgusal ve deneysel yöntemlere doğrultusunda elde edilme; yönlendirmeye, yeniden biçimlendirmeye dayalı olarak açık uçlu ve devingen olma özelliklerine sahiptir. Merkez ve çeper konumlarındaki bilgiler, taşıdıkları farklı karakteristikler doğrultusunda diyalektik bir ilişki içindedir. Ancak bu ilişki, disiplinin bütünü için verimli bir oluşumdur. Merkez ve çeper arasında bir çarpışma ortamı oluşturarak, disiplin içindeki farklı bilgi yapıları arasında bağlar kurar [Aksu, Küçük ve Çağlar,2011].

Disiplinin merkezi ile çeperi arasında keskin ayrımlar yoktur. Merkezde belirli sınırlar içinde, düzenlenmiş halde bulunan bilginin genişlemesi ve dağılmasıyla/yayılmasıyla çeper şekillenir. Ancak çeperin şekillenmesinde, disiplininin merkezindeki bilgi kadar, diğer disiplinlerin merkez ve çeperlerindeki bilgi de etkilidir. Geçirgen bir yapıda olan çeper, hem kendi merkezinden dağılan/yayılan bilgiyi, hem de diğer disiplinlerden aldığı bilgiyi düzensiz şekilde bir arada bulundurur. Bu durum disiplinin çeperinin sürekli olarak genişlemesine neden olur ve onu devingen hale getirir. Çeperdeki bu devingenlik, disiplinin gelişiminde ve yeni bilginin üretiminde tetikleyici rol üstlenir. Çünkü burada herhangi bir etkileşim olmaksızın, işlenmeden yığın halinde biriken bilgi pek çok potansiyeli içinde barındırır. Fakat bu potansiyelin ortaya çıkması, mimarlık ve farklı disiplinler tarafından doğrudan kullanılabilmesi için işlenmesi gerekir. Böyle bir işleme ise, ancak merkez ve çeper arasında süregelen etkileşim içinde, bu iki konum arasındaki diyalektik ilişkinin doğurduğu sinerji alanında mümkün olur. Bu sinerji alanı *deneysel alandır* [Aksu, Küçük ve Çağlar,2011].

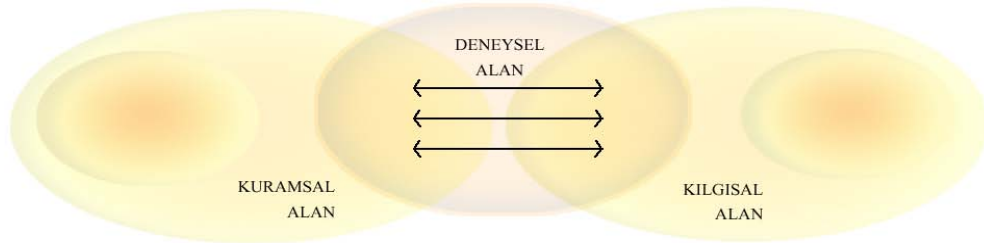
Şekil 2.5. Disiplinin merkez-çeper ilişkileri bağlamında deneysel alan grafiği

Deneysel alan, merkez-çeper ilişkisi doğrultusunda etkileşim ve iletişime dayalı, araştırma, sorgulama ve tartışma ortamları etrafında şekillenir. Bu ortamlarda araştırmacılar birtakım araştırmalar yürütür ve sözü edilen etkileşimler bu araştırmalar çerçevesinde gerçekleşir. Mimarlık disiplininin merkezinden ya da çeperinden gelen veyahut çeper üzerinden farklı disiplinlerden alınan bilgiler, mimarlığın deneysel alanında bahsedilen araştırmalar çerçevesinde etkileşime sokularak örgütlenir, işlenir, dönüştürülür ve yeniden üretilir. Örgütlenen, işlenen, dönüştürülen ve yeniden üretilen bilgi ise tekrar etkileşime açık hale gelerek mimarlık disiplininin ve farklı disiplinlerin kullanımına sunulur. Böylece deneysel alandaki bilgi hem mimarlık disiplinin merkezini, hem merkezle etkileşimi doğrultusunda çeperini, hem de farklı disiplinlerin çeperlerini besler hale gelir. Böylece mimarlık disiplinin merkez-çeper konumları arasındaki etkileşim ve iletişim kuvvetlenerek, bilgi akışının sürekliliği sağlanır. Bu bilgi akışı içinde de disiplinler bilginin gelişimi desteklenir ve disiplinlerüstü bilgi üretilir [Aksu, Küçük ve Çağlar,2011].

2.2.2. Kuram-kılgı ilişkisi bağlamında deneysel alan

Mimarlıkta kuramsal ve kılgsal bilgi disiplinin merkezinde ayrılmış alanlar içinde bulunur. Merkezden dağılarak çepere yayıldığındaysa anlamlı bir ilişki kurmaksızın üst üste yığılır. Ancak bu yığılmanın deneysel alanda örgütleniyor olması, kuramsal ve kılgsal bilgiyi etkileşimli bir birliktelik içine sokar. Merkezde ayrılmış alanlar içinde gelişimlerini sürdüren bu bilgi alanları, deneysel alanda ayrısmadan, birbirlerinden beslenerek gelişir [Aksu, Küçük ve Çağlar, 2011]. Söz konusu gelişim, yürütülen araştırmalar çerçevesinde gerçekleşir. Kuramsal bilgiden sağlanan düşünme biçimleri ile kılgsal bilgiden sağlanan üretme biçimleri bu araştırmalar doğrultusunda birbiriyle ilişkili şekilde ele alınarak evrilir. Kimi araştırmalarda, var olan düşünme ve üretme biçimleri arasında alışılmadık ilişkiler kurulurken, kimilerinde ise var olana referansla alternatif düşünme ve üretme biçimleri geliştirilir. Ancak tüm bunlar düşünme ve üretmenin etkileşimi içinde gerçekleştiğinden, kuramsal ve kılgsal alanları bütünleştiren bir gelişim sağlanır. Böylece kuramsal ve kılgsal bilgi kaynaştırılarak, bütüncül bir bilgi yapısı

oluşturulur. Deneysel alanda böyle bir bütünlüğün sağlanıyor olması, mimarlığa ilişkin bütünsel nitelikte araştırmalar üretilmesini olanaklı kılar.

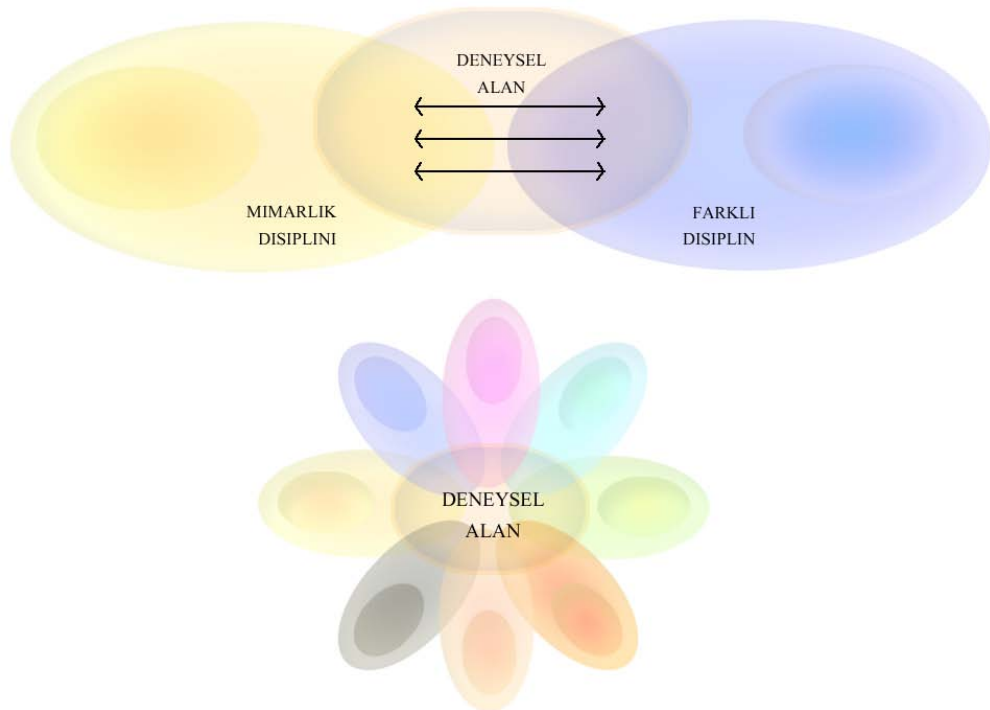
Şekil 2.6. Disiplinin kuramsal ve kılğısal alanları bağlamında deneysel alan grafiğı

2.2.3. Disiplinlerarası ilişkiler bağlamında deneysel alan

Angelil, mimarlık da dahil olmak üzere, kabul edilmiş her bütünlüğün, diğer bir deyişle disiplinin, içindekiler kadar dışında kalanlar tarafından da biçimlendirildiğini ileri sürer [Angelil, 2003]. Bu anlayışla mimarlık disiplininin biçimlenmesinde, mimarlık bilgisinin yanı sıra, farklı disiplinlerin bilgisi de etkilidir. Mimarlık ve diğer disiplinler arasındaki bilgi akışı her defasında disiplinler sınırları yeniden belirleyerek, mimarlık bilgisini geliştirir. Bahsedilen bilgi akışı farklı disiplinler arasında kurulan ilişki doğrultusunda sağlanır. Ancak bu ilişki doğrudan kurulamaz. Farklı disiplinlere ait bilginin anlaşılabilmesi ve kullanılabilmesi için, gerekli entelektüel altyapıyı sağlayacak ortak bir zemin oluşturmaya ve bu zeminde disiplinlerarası bir diyalog geliştirmeye ihtiyaç vardır [Hancock, 1987]. Mimarlık ve diğer disiplinleri bağımsız bir ortamda buluşturan deneysel alan, böyle bir ortak zemin oluşturmaya olanak tanır. Deneysel alanda yürütülen araştırmalar çerçevesinde, araştırmaya dahil olan disiplinlere ilişkin bilgiyi anlama, kullanma ve dönüştürme amacıyla her araştırmada konuya ilişkin bir entelektüel altyapı inşa edilir. Bu altyapı sayesinde, bilgi akışının sağlanacağı ortak bir zemin oluşur. Bu şekilde mimarlık kendi söylem alanının dışındaki fikir ve görüşlere açılarak yeni bakış açıları kazanır.

Deneysel alanda yürütülen bir araştırma içinde ortak zemin kurulması ve bu zeminde farklı disiplinlerin etkileşim içinde olması, çok sesli deney ortamlarının inşa

edilmesini sağlar. Bu deney ortamlarında, gündelik hayatta olduğu gibi farklı disiplinler birbirini tamamlayacak şekilde bir araya gelir ve gündelik hayat dinamikleri araştırma ortamına taşınmış olur. Bu ortamda farklı disiplinlerin etkileşim içinde, eş zamanlı olarak çalışmasıyla, araştırma kolektif bir girişim haline dönüşür. Böylelikle deneysel alanda çok yönlü, çok sesli ve pek çok açılım barındıran araştırmalar ortaya çıkar. Bu açılımlar doğrultusunda her araştırma, merkezde ve çeperde olmak üzere, hem mimarlık disiplini hem de diğer disiplinleri geri besler. Sözü edilen geri besleme sırasında, üretilen bilgi kendi özgün bağlamından arındırılır ve geri beslemenin olduğu bağlamda yeniden inşa edilir. Böylelikle mimarlık disiplinindeki bilgi disiplinler üstü bir nitelik kazanır [Aksu, Küçük ve Çağlar, 2011]. Bu durum, bilginin dolaştığı alanlar arasında bir referans bağı kurar ve bilgi akışının sürekliliğine katkı sağlar. Böylelikle mimarlık disiplini, deneysel alanda farklı disiplinlerle kurduğu işbirliği sayesinde, birbirine referans veren sürdürülebilir bilgi ağı inşa eder.

Şekil 2.7. Farklı disiplinlerle kurulan ilişkiler bağlamında deneysel alan grafiği

Farklı bilgi alanları arasında kurulan ilişkiler bağlamında yapılan anlatımlar doğrultusunda mimarlıkta deneysel alanın temel özelliklerini tariflemek mümkündür.

Mimarlıkta deneysel alan:

- Mimarlık disiplini içinde bağımsız bir alandır ve otonom bir işleyişe sahiptir.
- Mimarlığın merkez ve çevresindeki bilgisinin, kuramsal ve kılışsal bilgisinin ve farklı disiplinlere ait bilginin karşılaştığı/çarpıştığı/etkileştiği bir alandır. Başka bir deyişle farklı bilgi alanlarına ait bilginin bir araya geldiği bir alandır.
- Farklı bilgi alanları arasında kurulan ilişkiler doğrultusunda diyalektik bağlantıların oluşturduğu çok katmanlı ve çok sesli sorgulama, tartışma ve araştırma çevreleri ile yapılır.
- Mimarlık disiplininin merkezindeki düzenlenmiş bilgi ve çevresindeki yığılmış bilgi ile diğer disiplinlerin çevresindeki bilginin araştırmalar çerçevesinde yeniden örgütlendiği bir alandır. Bu doğrultuda, bilginin dönüşümüne ve yeni bilginin üretimine hizmet eder.
- Kuramsal ve kılışsal alanların ilişkisi doğrultusunda düşünme ve üretmenin etkileşim içinde gerçekleştiği bir alandır.
- Farklı disiplinlerin ilişkisi doğrultusunda, disiplinin ötesine geçen, disiplinlerarası bir anlayışın hakim olduğu bir alandır.

Bölüm kapsamında yapılan anlatımlara referansla “*Deneysel Mimarlık*”, mimarlığın deneysel alanında gerçekleştirilen deneysel etkinliklerin tamamı olarak tanımlanır. Deneysel Mimarlığı, mimarlıkta özerk bir çalışma alanı olarak tariflemek mümkündür. Disiplinin gelişimini sağlamak üzere, alternatif olanın arayışının sürdürüldüğü bir çalışma alanıdır. Deneyime dayalı/deneyimsel öğrenme anlayışına benzer bir anlayışla, farklı bilgi alanlarının birlikteliği içinde yürütülen araştırmalar doğrultusunda yapılır. Gelişimsel yapısı gereği açık-uçlu olan bu araştırmalar, farklı bilgi alanlarına verdiği referanslar doğrultusunda yeni araştırma olanaklarını açık bırakarak, yeni bilginin üretimini tetikler. Bu doğrultuda Deneysel Mimarlık, mimarlık disiplininin içinde yeni bilginin bir süreklilik halinde üretildiği bir çalışma alanı olarak ortaya çıkar. Özerk bir çalışma alanı olmasına karşın, mimarlık

disiplininin bütünüyle etkin olarak iletişim halinde bulunan Deneysel Mimarlık, deneylerini çeşitli platformlarda gerçekleştirerek, mimarlık ortamının deneyimine sunar. Bu platformlarda kazanılan deneyimler doğrultusunda, mimarlık ortamını bilgi üretmeye teşvik eder. Söz konusu bilgi üretimi sırasında deneyime dayalı/deneyimsel öğrenmeyi sağlayarak, mimarlık ortamı için eğitici bir rol üstlenir. Böylelikle, Deneysel Mimarlık, mimarlıkta eğitsel bir etkinlik haline gelir.

3. MİMARLIKTAKİ EĞİTSEL BİR ETKİNLİK OLARAK “DENEYSEL MİMARLIK”

Mimarlıkta deneysellik, mevcut koşulların eleştirel bir temsiliyetini sunan çalışmalar, ütöpik ve distöpik öngörüler taşıyan çalışmalar, spekülative çalışmalar ile çeşitli deneysel eylemleri içine alan uzun bir tarihe sahiptir. Ancak bu denli köklü bir tarihe sahip olmasına karşın mimarlıkta deneyselliğin, mimarlık disiplini içinde ayrı bir çalışma alanı olarak tanımlanması yirminci yüzyılda gerçekleşmiştir [Betsky, 2008]. Bu yüzyılda bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler, yüzyılın sosyolojik, kültürel, politik ve ekonomik koşullarındaki değişimleri tetiklemiş ve hızlandırmıştır. Söz konusu hızlı değişimler, mimarlık disiplininin de aralarında bulunduğu pek çok disipliner alanı etkilemiş, belirsizliğin hâkim olduğu bir ortam oluşturmuştur. Bu belirsizliğin içinde var olabilmek için alternatifler arayan avangart hareketler(dadaizm, konstruktivizm, vb.), mimarlıkta ve diğer disiplinlerde deneyselliği tetikleyen ve gündeme getiren bir etki yaratmıştır. Yaşamın pek çok alanındaki değişim ve gelişimlerden beslenen bu hareketler, gerçekleştirdiği deneysel söylem ve etkinliklerle, mimarlığın ve farklı disiplinlerin etkinlik ortamını devingen hale getirmiştir [Conde, 2000]. Bu devingenliğin içinde geçmişteki hareketlerin ya da stillerin tanımlanmış rolleri, mimarlıktan uzakta sürekli bir gelişimin içinde kaybolmaya başlamıştır. Mimarlığın rolüne, kısıtlarına, biçimsel mitolojisine ilişkin bir tatminsizlik ortaya çıkmış, elit estetik dilin desteklediği köhne teknolojilere ve bildik yapı bloklarına olan saygı azalmıştır. Bu durumda avangart hareketlerin etkisiyle mimarlıkta da birtakım arayışlar baş göstererek, çeşitli deneyler gündeme gelmiştir. Cook bu durumu, *“bilim, teknoloji ve insan özgürleşmesinin aynı zamanda karşılaşmasının bir sonucu olarak, deneyselliğin tarihsel açıdan kaçınılmazlığı”* olarak tanımlamıştır [Cook, 1970]. Böylelikle tarih içinde kritik bir dönemi işaret eden yirminci yüzyılda, mimarlıkta deneysel etkinlikler giderek yoğunlaşmış ve “Deneysel Mimarlık” adını taşıyan ayrı bir çalışma alanını yapılandırmıştır. Mimarlıkta böyle bir çalışma alanının tariflenmesi ve literatürde tanımlı hale gelmesi Peter Cook'un 1970 yılında “Deneysel Mimarlık” adıyla yayınladığı kitabıyla birlikte gerçekleşmiştir. Sonrasında Lebbeus Woods, Aaron Betsky gibi ön plana çıkan

isimler, bu alanda yürütülen çalışmalara ilişkin pek çok araştırma ve incelemeyi mimarlık ortamına sunmuştur.

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren sıklıkla gündeme gelen birbirinden bağımsız deneysel etkinliklerin örgütlü bir hal alması, TeamX'in çalışmalarıyla başlamıştır. CIAM'dan kopan bir grup teorisyen ve mimarın, araştırma ve öngörüler aracılığıyla karşı modeller(counter-model) geliştirmenin yollarını araması, TeamX'i bir hareket haline getirmiş ve bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalarla deneysellik için bir model oluşturulmuştur. Salt insanın ihtiyaç ve isteklerine cevap veren bir mimarlığın ötesinde, diğer kültürlerden ve alanlardan referans alan farklı mimari yaklaşımlar geliştirilmesine çalışılmıştır. Söz konusu hareket eğitim ortamını da etkilemiş, Londra'da AA ve New York'da Mimarlık ve Kentsel Çalışmalar Enstitüsü'nün eğitim anlayışının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle, New York Mimarlık ve Kentsel Çalışmalar Enstitüsü'nde, Alvin Boyarsky'nin liderliğinde yapılandırılan eğitim programında, Bernard Tschumi, Rem Koolhaas, Zaha Hadid, Peter Cook, Nigel Coates vb. deneysel etkinlikleriyle ön plana çıkan mimarların öğretim görevlisi olarak katkılarıyla mimari biçimden çok, kentsel ve sosyal konular üzerine deneysellik teşvik edilmiştir. Bu ortamda düzenlenen konferanslar ve yapılan yayınlar aracılığıyla deneysellik için dünya çapında entelektüel bir altyapı oluşturulmuştur. Bauhaus'un Modernizmi öğrencileri, yayınları ve konferansları aracılığıyla yaydığı gibi, bu enstitü de aynı şekilde deneyselliğin dünya çapında yayılmasında etkili olmuştur [Betsky, 2008]. Dünyanın farklı yerlerindeki pek çok mimar, deneyselliği benimseyerek, deneysel etkinliklerde bulunmaya başlamıştır.

Mimarlıkta deneyselliği benimseyen mimarlar, yirminci yüzyılda yaşanan gelişmelere ayak uydurmak ve bu gelişmeler neticesinde yaşanan değişimlerin bir parçası olabilmek için mimarlıkta çeşitli arayışları gündeme getirmişler ve bu arayışların yürütülmesinde deneyselliği araç olarak kullanmışlardır. Deneysellik aracılığıyla, değişen çevre koşullarına yönelik alternatif çözümler araştırmışlardır. Ancak çözüm araştırıp, geliştirebilmek için öncelikle problemin net olarak tanımlanması gerektiğinden, bahsedilen koşulların analiz edilip, anlaşılmasına öncelik vermişlerdir. İçinde bulundukları çevreye ilişkin yaptıkları farklı okumalarla,

var olan problemleri tariflemiş ve tariflenen her problemi, gelişimin uyarıcısı haline getirmişlerdir. Geliştirdikleri deneysel ürünlerle, bu problemlere doğrudan çözüm getirmek yerine, bu problemler üzerine yapılan tartışmaları tetiklemişlerdir. Tartışmalar doğrultusunda da ele aldıkları çevre koşullarına ilişkin farkındalık geliştirmişlerdir. Çözümünden çok probleme ve probleme yönelik tartışmalara önem vererek, probleme ilişkin farklı çözümlerin gelişimine olanak tanımışlardır. Bu durumda mimarın rolü yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Artık mimar salt bina tasarımcısı olmanın ötesine geçerek, gelişimin ve kentsel değişim sürecinin tetikleyicisi haline gelmiştir. Mimarın deneysellik içinde gerçekleştirdiği ürünler de, alışıldık mimarlık ürünlerinden farklılık göstermeye başlamıştır. Salt nesne üretiminin ötesinde, ilişkisel stratejilerin önem kazandığı, değişime ilişkin olanakların işaret edildiği ve farkındalığın oluşturulduğu, süreç odaklı mimarlık ürünleri gündeme gelmiştir [Gandolfi, 2008].

Literatürde Deneysel Mimarlık adı altında yürütülen etkinlikler incelediğinde, bu etkinliklerin temel olarak birtakım problemlere ilişkin farkındalık oluşturduğu ve bu problemlere yönelik farklı çözüm arayışları sürdürdüğü görülür. Bu arayışlar sırasında problemler üzerinden özgün düşünme yolları araştırılır ve yenilikçi tasarım araç ve metodolojileri geliştirilir. Tariflenen her problem için var olana alternatif oluşturabilecek çözümler aranırken, aynı zamanda probleme ve çözüme yönelik çok katmanlı bir araştırma geliştirilmiş olur. Geliştirilen araştırmalar ise hiçbir zaman sonlu bir yapıda olmaz. Hatta tam tersine açık uçludur. Farklı bakış açıları ışığında farklı çözümler üretilmesine olanak tanır. Başka bir deyişle düşünülmemiş olanın düşünülmesi için alan bırakır. Böylelikle bir yandan alternatif olan üzerinden yeni ve farklı olan sunulurken bir yandan da yeni alternatiflerin gelişimi teşvik edilir. Deneysel Mimarlıkta yürütülen araştırmalar, tasarım süreci boyunca gerçekleştirilen deneyler üzerinden kazanılan deneyimler ve bu deneyimler doğrultusunda yapılan keşifler ile şekillenir. Söz konusu deneyler ise, tasarım sürecinde geliştirilen mimarlık ürünleri üzerinden gerçekleştirilir. Ancak bu ürünler, gelecekteki farklı yorumlama olasılıkları doğrultusunda yeni deneyimlerin, dolayısıyla yeni keşiflerin potansiyelini de içinde taşır. Söz konusu potansiyel araştırmaların açık uçlu olmasını

sağlar. Bu açık uçlu olma durumu da konu üzerine başka çalışmalara olanak tanıyarak, araştırmalara gelişime açık/gelişimsel ve devingen bir yapı kazandırır.

Deneysel Mimarlık, ortaya çıkardığı yenilik ve farklılıklarla mimarlık ortamı için eğitsel bir çevre oluşturur. Yeni ve farklı olanın ortaya çıkarılarak paylaşımına açılması, mesleki gelişim için gerekli sürekli eğitim anlayışına destek ve kaynak sağlar. Bu çalışma alanında geliştirilen ürünlerin ve bu ürünler üzerinden yürütülen araştırmaların gelişime açık/gelişimsel yapıda olması da sürekli eğitim anlayışını pekiştirir. Deneysel Mimarlıkta yürütülen etkinliklerin eğitsel niteliği, bu alanın mimarlık disiplini içinde sahip olduğu yerin ve sağladığı katkıların açıklanmasında anahtar bir noktadır. Deneysel Mimarlık alanına ve bu alanda yürütülen etkinliklere ilişkin genel bir bakış oluşturulurken, söz konusu nitelik baskın şekilde ortaya çıkar. Bu çıkarım doğrultusunda mimarlıktaki deneysel etkinlikler örneklenirken, bahsedilen çalışmaların mimarlıktaki eğitsel etkisi göz önünde bulundurularak bir anlatım strüktürü oluşturulur. Etkinliklerin gerçekleştiği ortamlara bağlı olarak, mimarlığın pratik ve akademik ortamlarındaki deneysel etkinlikler olmak üzere iki temel başlık altında açıklamalar yapılır. Bu başlıklardan ilkinde pratik ortamdaki etkinlikler, mimariyle doğrudan ilişki içinde ve dolaylı ilişki içinde sürdürülen çalışmalar bağlamında örneklenir. İkinci başlıkta ise, akademik ortamdaki etkinlikler eğitim ve araştırma programları kapsamında yürütülen çalışmalar çerçevesinde ele alınır. Yapılan örneklemeler aracılığıyla, deneysel mimarlığın etkinlik alanları tanımlanır ve deneysel çalışmalara ilişkin genel bir bilgi altyapısı oluşturulur.

3.1. Mimarlığın Pratik Ortamındaki Deneysel Etkinlikler

Pratik ortamdaki deneysel etkinlikler, yirminci yüzyıldaki avangart hareketlerle birlikte tetiklenir. Özellikle 1.Dünya Savaşı sonrası 1920'li yıllar, 2. Dünya Savaşı sonrası savaş karşıtı protestolar, öğrenci hareketleri ve çeşitli başkaldırıların olduğu 1960'lı yıllar ve onu takip eden ekonomik gerilemenin olduğu 1970'li yıllarda yoğunlaşır [Robbins, 2003]. Daha sonra, 1990'lı yıllarda bilim ve teknolojiye ilişkin ilerlemelerle birlikte dijital araçların kullanılmaya başlaması ve sağladığı olanaklar, deneysel etkinlikleri tekrar yoğunlaştırır. Rosa, deneysel mimarlık üzerine

incelemeler yaparken, dijital teknoloji öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilen etkinlikler olmak üzere, deneysel etkinlikleri iki farklı çerçeve içinde ele alarak birbiriyle ilişkilendirir. Dijital ortamın sağladığı olanaklarla birlikte, dijital öncesi dönemde teknik kısıtlar nedeniyle gerçekleştirilemeyen deneylerin gerçekleştirilmesinin ya da o dönemde uygulanan deneylere referansla teknik kısıtlardan ötürü daha önce düşünülemediği yeni deneylerin uygulamaya geçirilmesinin mümkün olduğundan bahseder. Dijital olanaklarla birlikte yeni tasarım ve yapım yöntemleri geliştirildiğini vurgular [Rosa, 2003]. Frac Merkezi'nde gerçekleştirilen 2004-2005 Archilab¹ sergisinde ise, 1950-2005 yılları arasında gerçekleştirilen deneysel mimarlık etkinlikleri 4 grup altında kurgulanır. İlk grup, “Titreşimli Kent: Laboratuvar olarak Beden”(The Pulsating City: Body as Laboratory) başlığı altında, esnek biçimler ve eğrisel yüzeylerin ön plana çıktığı 1950 ve 60'ların organik mimarlığındaki ütopyik stilleri kapsar. Yapılan örneklemelerde, Coop Himmelblau, Archigram ön plana çıkar. İkinci grupta, “Sonu Olmayan Kent: Genişleyen Çevre” (The Endless City: Expanding Environment) başlığı altında, kent üzerine deneysel çalışmalarda bulunan Yona Friedman, Kenzo Tange, Arata Isozaki, Japon Metabolistleri Kisho Kurokawa, Kiyonari Kikutake ve Fumihiko Maki ile Claude Parent ve Paul Virilio'nun çalışmaları örneklenir. Üçüncü grupta, “Yapıbozuma Uğramış Kent: Yeni Bir Sözdizimi Yaratımı”(The Deconstructed City: Creating a New Syntax) başlığı kapsamında, Superstudio'nun çalışmalarıyla başlayarak, 1970 ve 80'lerin kavramsal mimarlığı ele alınır. Bernard Tschumi, Rem Koolhaas, Zaha Hadid, Daniel Libeskind gibi mimarların çalışmalarına yer verilir. Son grupta ise, Bağlam İçine Yerleştirilmiş Kent: Bilgisayar Donanımlı Ortak Yaşam (The Contextualized City: Computerized Symbiosis) başlığı çerçevesinde, 1980'lerden itibaren gerçekleştirilen interaktif mimarlık çalışmalarına odaklanılır. ONL, Diller+Scodifio, NOX, Asymptote, KOL/MAC Studio, R&Sie gibi mimarların çalışmaları örneklenir [Suzuki, Takahashi, Miura ve Corkill, 2004].

Yapılan alıntılamalardan anlaşılacağı üzere, deneysel mimarlık alanında geçtiğimiz

¹ 1999-2008 yılları arasında, Fransa'nın Orléans kentinde her yıl düzenlenen, araştırmaya dayalı çağdaş mimarlık üzerine sergi ve konferans dizileri Archilab olarak adlandırılır. Dünyanın pek çok yerinden gelen mimarların Fransa'da buluştuğu bir etkinliktir.

yüzyıldan günümüze kadar yapılmış olan deneysel etkinlikler ele alınırken, çeşitli gruplamalar yapılmış ve farklı çerçeveler kurulmuştur. Bu doğrultuda söz konusu etkinlikler, kullanılan araç, metodoloji ve stratejiler ile araştırma konularındaki değişikliklere bağlı olarak ele alınmış ve ayrıştırılmıştır. Ancak tüm bu ayrışmalara rağmen, deneysel alanda gerçekleştirilen etkinliklerin tamamı, yeni ve farklı olanın arayışını sürdüren, alternatifler oluşturmaya odaklanan deneysel ruhu taşır. Bu anlayışla pratik ortamda gerçekleştirilen deneysel etkinlikler anlatılırken, literatürdeki sınıflamalara bağlı kalmadan, herhangi bir kronolojik dizilim olmaksızın örneklemeler yapılır. Zaten literatürde yer alan deneysel mimarlık etkinliklerinin yukarıdaki anlatımlarda kısaca özetlenmiş olması, Deneysel Mimarlığın pratik ortamda gündeme gelişi ve gelişimi üzerine genel bir tablo çizmektedir. Bu tabloya referansla, verilen örneklemelerin ele alınan zaman dilimi içinde kendi bağlamına oturtulması mümkündür. O yüzden örneklenen çalışmalar; gerçekleştirildiği ortamlar, taşıdığı özellikler ve birbiriyle ilişkili olabilecek yönleri doğrultusunda bir araya getirilir. Bu bir araya gelise olanak tanıyacak şekilde mimariyle doğrudan ve dolaylı ilişki içinde yürütülen çalışmalar olmak üzere iki bölümde örneklemeler yapılır. Böylelikle mimarlıktaki deneysel çalışmaların disiplinler ve disiplinlerarası ortamlardaki etkinliği açıklanarak, pratik ortamdaki deneysel çalışmalara ilişkin genel bir bakış oluşturulur.

3.1.1. Mimariyle doğrudan ilişki içinde yürütülen deneysel etkinlikler

Mimarlığın pratik ortamında ürettiği bina tasarımlarını etkin şekilde uygulamaya geçiren mimarların bir kısmı, konvansiyonel yollarla üretilen mimarlık çözümlerinin çağın koşullarına ayak uydurmakta yetersiz kaldığının farkında olarak, gerçekleştirdiği üretimleri deneysel çalışmalarla destekler. Deneysellikten beslenerek, yeni araç, metodoloji ve stratejiler geliştirir, farklı bakış açıları edinirler. Deneyselliği profesyonel yaşantılarının bir parçası haline getiren bu mimarlar, mimarlık araştırmaları ve mimarlık eğitimiyle güçlü bağlar kurarlar. Mimarlık ofislerindeki çalışmaların yanı sıra mimarlık eğitimi veren kurumlarda öğretim üyeliği yaparak veya araştırma programlarında yürütülen çalışmalara katılarak ya da danışman olarak yer alarak, söz konusu ortamların gelişime yönelik yapısından

faaydalanırlar. Çünkü bu yapı, farklı bilgi alanlarının etkileşimi içinde araştırma ve sorgulamayı teşvik ederek, sürekli gelişimi destekler ve deneyselliğin uygulamaya geçirilmesi için ideal bir çevre sunar. Bu doğrultuda sözü edilen mimarlar kendi çalışma ortamlarını da gelişimi destekleyecek şekilde kurgularlar. Ofis kadrosuna farklı bilgi alanlarındaki uzmanları dâhil ederek ya da danışmanlık alarak, farklı bakış açılarının etkileşim içinde yer alabileceği bir ortam oluştururlar ve deneysel çalışmalarını bu ortamın çok yönlülüğü içinde yürütürler.

Deneyselliği profesyonel ortamdaki meslek pratiklerinde etkin şekilde kullanan mimarlar, gerçekleştirdikleri deneysel çalışmalardan doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde faydalanırlar: Doğrudan faydalandıkları deneysel çalışmalar, profesyonel proje uygulamaları kapsamında, proje sürecinin araştırma niteliğinde bir parçası olarak, mimarlık ofisi bağlamında gerçekleştirdikleri birtakım deneyleri kapsar. Bu deneyleri, üzerinde çalıştıkları projenin problemlerine doğrudan yanıt arayışıyla sürdürürler. Dolaylı olarak fayda sağladıkları deneysel çalışmalar ise, belirli temalar altında gerçekleştirilecek çeşitli mimarlık sergilerine (expo, bienal, kurumsal etkinlikler, vb.) yönelik olarak gerçekleştirdikleri çalışmalardır. Bu çalışmalarda temaya ilişkin mimari düşünme ve üretme biçimlerini tartışır. Ofis bağlamının dışına çıkan bu çalışmalarda birtakım problemlere ilişkin farkındalık sağlayarak, çeşitli tartışmalar açan ve var olan olanakları ortaya çıkaran ürünler geliştirirler. Bu ürünler üzerinden kazandıkları deneyimlerle de genel bilgi altyapılarını ve bakış açılarını geliştirerek, ofis projelerine dolaylı olarak katkı sağlarlar. Ancak hem ofis bağlamında hem de farklı bağlamlarda gerçekleştirdikleri deneysel etkinlikler, kazandıkları deneyimler doğrultusunda onlar için meslek yaşamları boyunca referans olarak kullanabilecekleri bir bilgi yapılanması oluşturur. Söz konusu bilgi yapılanması, yayınlar ve konferanslar aracılığıyla paylaşım açtıklarında ise, bu yapılanma çok daha büyük bir referans ağının parçası haline gelir ve mimarlık ortamının geneline fayda sağlar.

Mimarlığın pratik ortamında sürdürülmüş ve sürdürülmekte olan deneysel etkinliklere bakıldığında, bu etkinlikler içinde yürütülen çalışmaların hepsinin aynı özellikleri taşımadığı ve yapılarının farklılık gösterdiği görülür. Söz konusu

Çalışmaların bir kısmında, tam anlamıyla kavranabilir olmayan çizim ve modellerin yer aldığı, eleştirelliğın ön plana çıktığı gözlenir. Bir kısmında ise, çok yönlü eleştirel bakışın arka planda kaldığı, teknik süreçlerin öne çıktığı ve uygulanabilirliğın önem kazandığı fark edilir. Bir diğerk kısmı ise, düşünsel ve teknik yönleri dengeli ve birbirini besler şekilde bir araya getirir. Başka bir deyişle, deneysel etkinlikler bağlamında gerçekleştirilen çalışmalarda üç yapı gözlenir: kavramsal yöne ağırlık veren çalışmalar, kılıgısal yöne ağırlık veren çalışmalar, kavramsal ve kılıgısal yönleri dengeli şekilde bir araya getiren alışmalar.

Pratik ortamdaki deneysel etkinlikler örneklenirken, bu etkinlikler içinde yürütölen çalışmaların bahsedilen yapıları ve meslek pratiğı ile kurdukları ilişkiler önem kazanır. Bu doğrultuda örneklenmek üzere seçilen ürünler, bahsedilen yapı ve ilişkiler çerçevesinde, gerçekleştirildikleri bağlamlara göre ele alınır. Çeşitli kurumların düzenlemiş olduğı Mimarlık Sergileri, Mimarlık Bienalleri, Expo'lar vb. mimarlık etkinlikleri ile mimarlık ofislerinin AR-GE bölömlerinde sürdürölen deneysel etkinlikler söz konusu çalışmaların bağlamını oluşturur. Bu bağlamlarda gerçekleşen ürünlerin örneklenmesiyle, deneysel çalışmaların profesyonel ortama nasıl entegre olduğı, bu ortamdaki mimarlık ürünlerinin gelişimine nasıl katkı sağladığı açıklanır. Böylelikle mimarlıktaki deneysel etkinliklere ve bu etkinlikler bağlamında gerçekleştirilen çalışmaların yapısına, kurdukları ilişkilere ve yer aldıkları bağlamlara ilişkin yapılan açıklamalar örneklerle desteklenmiş olur. Mimarların gerçekleştirdiğı birtakım geçici ströktör ve yapılardan oluşın bu örnekler, deneysel yaklaşımla geliştirilmiş mimarlık ürünleri olarak mimarlık ortamına sağladığı katkılar odağında incelenir.

Deneysel çalışmaların gerçekleştirildiğı etkinliklerden biri olarak kurumların düzenlendiğı mimarlık sergileri incelendiğinde, bahsedilen sergiler arasında Londra'da bulunan Serpentine Galerisi'nin ev sahipliğı yaptığı mimarlık sergilerinin, yapısı ve sürekliliğı bakımından literatürde çokça yer aldığı görülür. Serpentine Galerisi, 2000 yılından beri, her yıl ağdaş mimarlık ürünlerinin sergilenmesi amacıyla, galerinin sosyal ve kültörel etkinlikleri için bir pavyon tasarlamak üzere, dünyanın farklı yerlerinde çalışın, tanınmış mimarlardan birini davet eder.

Pavyonların sergilendiği etkinlikte, pek çok mimarlık sergisinde salt çizimler, planlar ve modellerle yapılan sergilemelerin ötesine geçilerek, birebir yapıların deneyimlenmesine olanak tanınır. Her yıl farklı bir mimar tarafından tasarlanan pavyonlar, tasarlandığı yıl galerinin hemen yanında yer alan Hyde Park'ta üç ay süreyle kullanıma açılır ve sergilenir. İnşa edilmesi ve inşaatın tamamlamasından sonra sergilenmesi altı aylık bir sürede kamuya açık olarak gerçekleştirilir. Böylelikle hem inşaat süreci, hem de inşaat sonrası yapının kendisinin deneyimlenmesi sağlanır. Kamu tarafından finanse edilen Galeri'nin sağladığı olanaklarla birlikte, geçici strüktürlerin mali açıdan kısıtları azaltması ve tasarlanan pavyonların yoğun programlar barındırmaması sayesinde, davet edilen mimarlar, meslek ortamındaki kısıtlardan kurtarılarak, deneysel çalışmaların üretimine teşvik edilir [Larner, 2007]. 2000 yılından bu yana pavyon tasarımlarında bulunan mimarlar, Zaha Hadid, Daniel Libeskind, Toyo Ito, Oscar Niemayer, Alvaro Siza ve Eduardo Souto de Moura , Rem Koolhaas, Olafur Eliasson ve Kjetil Thorsen, Frank Gehry, Sanaa, Jean Nouvel, Peter Zumthor, Herzog & de Meuron ve Ai Weiwei olarak sayılabilir. Sayılan mimarlar arasında, deneyselliği ile ön plana çıkan mimarlardan biri Toyo Ito'dur. 2002 yılında Cecile Balmond ile işbirliği içinde tasarladığı Pavyonda, modernizmin sunduğu beyaz kutu ile diyalog kuran, eleştirel bir yaklaşım sunar. Farklı bir mekan yorumlaması getirdiği tasarımında, iç ve dış mekanı kaynaştırıp, ikisi arasındaki sınırı yok etmeye çalışan Toyo Ito, bu durumu “bulanıklaştıran mimarlık” (blurring architecture) olarak tanımlar. Söz konusu bulanıklaştırmayı da, algoritmik geometrik bir örüntüyle oluşturduğu yüzeyler aracılığıyla gerçekleştirir [Knebel, 2004]. Kullandığı geometrik yapının, kimi yerlerde iç ve dış arasındaki sürekliliği sağlaması, kimi yerlerde ise bu sürekliliği kırmasıyla, görülen ile görünmeyen, gözlemlene ile gözlemlenmek eylemleri üzerinden deneyime yönelik bir oyun hazırlar [Kliczkowski, 2003]. Yüzey örüntüsünün ön plana çıktığı tasarımıyla Toyo Ito, algoritmik bir örtüyü, yapının tüm yüzeylerini sararak, mekana dönüştürür ve bilgisayar teknolojilerinin kullanımıyla karmaşık geometrik biçimlenmelerin gündelik yaşama geçirilmesine bir örnek oluşturur. Dijital tasarım ve üretim tekniklerini kullanarak Cecil Balmond işbirliğiyle yapılandırdığı algoritma aracılığıyla, belirli bir mantık doğrultusunda bir araya gelen çizgilerin kaotik dizilimine referansla dinamik bir geometrik örüntüyü gerçekliğe taşır [Bosia, 2011].

Bahsedilen örüntü gerçekleştirildiğinde, yüzeyler aynı zamanda strüktür haline gelerek, strüktürel ve konstrüktif elemanların bütünleştiği hafif bir geometrik yapı örneği olarak ortaya çıkar [Knebel, 2004]. Anlatımlarda belirtildiği gibi pek çok yönüyle deneysel bir örnek olan, 2002 Serpentine Pavyonu mekan, yüzey, algoritmik tasarım vb. konular üzerine tartışmalar açarak farklı bakış açıları sunar. Mimari biçim olarak geleneksel modern kutuyu sorgulayan ve ona ilişkin bir eleştiri getiren Toyo Ito, bu eleştiri doğrultusunda iç ve dış mekan ilişkisi, strüktür ve konstrüksiyon ilişkisi, algoritmik tasarım ve dijital tasarım ile üretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin bir araştırma geliştirerek, ortamın paylaşımına açar. Hem mimari tasarıma ilişkin eleştirel sorgulamaları ve hem de bilgisayar teknolojilerinin kullanımıyla üretimler yapılmasına ilişkin araştırmalarıyla, çalışmanın kavramsal ve kılışsal yönlerini dengeli şekilde bir araya getirir. Burada geliştirdiği çalışmaları, TOD'S Omotesando vb. yapıları üzerinde de araştırıp, geliştirmeye devam etmesiyle de Serpentine'de gerçekleştirdiği deneylerden doğrudan fayda sağlar ve bir araştırma sürekliliği oluşturur.

Resim 3.1. 2002 Toyo Ito tasarımı Serpentine Pavyonu

Deneysel Çalışmalara ev sahipliği yapan bir diğer etkinlik olarak Mimarlık Bienalleri ise, çeşitli temalar altında düzenlenen ve iki yılda bir tekrar edilen mimarlık etkinlikleri olarak Venedik, Londra, Pekin, Rotterdam gibi pek çok kentte düzenlenir. Dünyanın pek çok yerinden mimarların katıldığı bu etkinliklerde, çeşitli mimarların yapıları, bienal için tasarlanan enstalasyonlar ve çeşitli ülkelerin mimarlık anlayışını yansıtan pavyonlar sergilenir. Farklı mimarlık anlayışlarına ve bakış açılarına sahip, farklı sosyo-kültürel altyapıdan gelen mimarların bulunduğu etkinlik, mimarlar ve sergilenen çalışmalar arasında etkileşimi tetikler ve bu etkileşimi geri besleme olarak mimarlık ortamına yansıtır. Bienallerin düzenlendiği kentler arasında Venedik, ev sahipliği yaptığı mimarlık bienallerin sürekliliği ile öne çıkar. Şimdiye kadar on üç mimarlık bienaline tanıklık eden kentte, her çift sayıyla biten yılda bir mimarlık bienali gerçekleştirilir. 2010 yılında “İnsanlar Mimarlıkta Buluşuyor” (People meet in Architecture) teması altında gerçekleştirilen 12.Venedik Mimarlık Bienali de bunlardan biridir. Bu Bienal'de yer alan Hırvat Pavyonu, hem bienallerde yer alan deneysel mimarlık çalışmalarını örneklemek açısından, hem de bir önceki örnek olan Toyo Ito'nun Serpentine Pavyonu'nun açmış olduğu tartışmalarla ilişkilenebilmesiyle ideal bir örnek oluşturur. Böylece bir yandan mimarlık bienallerinde gerçekleştirilen deneysel çalışmalar örneklenirken, bir yandan da farklı bağlamlarda gerçekleştirilen ve birbirine referans vermeyen çalışmaların aynı araştırma alanına nasıl katkı sağlayabildiği açıklanır. Hırvat Pavyonu, yük dubası üzerine inşa edilmiş, çelik hasır örgü ile oluşturulmuş, özgün bir prizmatik kutu tasarımı sunar. Farklı kalınlıkta çelik donatıların, farklı yoğunluk ve aralıklarda bir araya gelmesiyle oluşturulan pavyonda, bilindik bir biçim olan prizmatik kutu, belirli kısımlarında çıkarmalar yapılarak, salt çelik donatılarla yeniden inşa edilir. Bu şekilde inşaat endüstrisinin karakteristik bir elemanı olan çelik hasır örgü, alışılmışın dışına çıkan bir şekilde kullanılır. “Yüzen Pavyon” konsepti doğrultusunda tasarlanan Hırvat Pavyonu, yer değiştirebilir geçici bir enstalasyon olarak tanımlanır. Yük dubasının karakteristiği gereği, ağırlık merkezinin önem kazandığı pavyonda, çelik donatı örgüsü dubanın ağırlık merkezini dengeleyecek şekilde oluşturulur. Ancak yine de dubanın doğası gereği hareketli, değişken bir zemin ortaya çıkar. Pavyonu oluşturan çelik donatıların da bu değişkenliği destekleyecek şekilde bir araya getirilip tasarlanmasıyla, belirsizliğin hakim olduğu bir ortam deneylenir. Çelik hasır donatıların bir araya gelişinde; donatı

örgüsünün farklı bakış noktalarındaki çakışmalarıyla oluşan moire etkisi², donatılar arasından süzülen ışık ve rüzgar etkileri, hareket ve zamana göre değişim yaratarak, ortamdaki belirsizliği destekler. Farklı yoğunluklarla oluşturulan gridal çelik örgü, farklı yüksekliklerde boşluklar ve belirsiz hacimsel sınırlar oluşturur. Dubanın hareketi ve gridal örgünün değişkenliğinin deneyimlenmesi doğrultusunda mimari mekanda belirsizlik kavramı; mekandaki farklı boyutlar, gridal konstrüksiyon biçimlenmesi ile su üzerindeki beden ve mekan karakteristikleri açısından araştırılır. Sürdürülen araştırmalarda, gemi mühendisliği, inşaat mühendisliği vb. farklı disiplinlerin desteğine başvurarak, bilgisayar yazılımlarının sağladığı olanaklardan da faydalanılır [La Biennale di Venezia, 2010]. Bir yandan mimari mekanda belirsizliğin ve değişkenliğin kuramsal açıdan ele alınması, bir yandan da bu belirsizlik ve değişkenliğin çelik hasır örgünün farklı kullanımı ve su üzerinde yapı inşa etme tekniklerinin uygulanmasıyla kılğısal düzeyde gerçekleştirilmesi, çalışmada kuramsal ve kılğısal yönleri dengeli şekilde bir araya getirir. Yük dubasının değişken zemininde, çelik donatıların farklı modüler gridler halinde, bir tür prizmatik kutu imgesi verecek şekilde kullanılmasıyla Hırvat Pavyonu, Toyo Ito'nun sürdürdüğü geleneksel modern kutu eleştirilerine de katılır. Gridal örgü kullanılması ve prizmatik bir kutunun referans alınmasına karşın, modern kutunun rijitlik ve kesinliğinin aksine, belirsizliğin hakim olduğu bir mekan oluşturulur. Pavyonun tasarımcılarından Sasa Begovic, gridal çelik örgünün farklı yoğunluklardaki belirsiz yapılanmasını ima ederek, pavyonu “bulanıklaştırılmış oda” olarak tanımlar [La Biennale di Venezia, 2010]. Söz konusu tanımlama, iç-dış mekan arasındaki sınırları tartışırken, Toyo Ito'nun kullandığı “bulanıklaştıran mimarlık” tanımlamasıyla benzerlik gösterir. Hırvat Pavyonu da tıpkı Toyo Ito'nun Serpentine Pavyonu'nda olduğu gibi, iç ve dış mekan arasındaki ilişkiye farklı bir yorum getirerek, tek bir malzemenin kullanımıyla oluşturulmuş farklı yoğunluktaki gridal yapılar ile iç-dış arasında bakış noktasına göre değişen bulanık-belirsiz bir yapı geliştirir. Bu şekilde birbirine doğrudan referans vermemesine karşın, farklı bağlamlarda gerçekleştirilen iki ayrı çalışma, aynı araştırma alanına girdi sağlar.

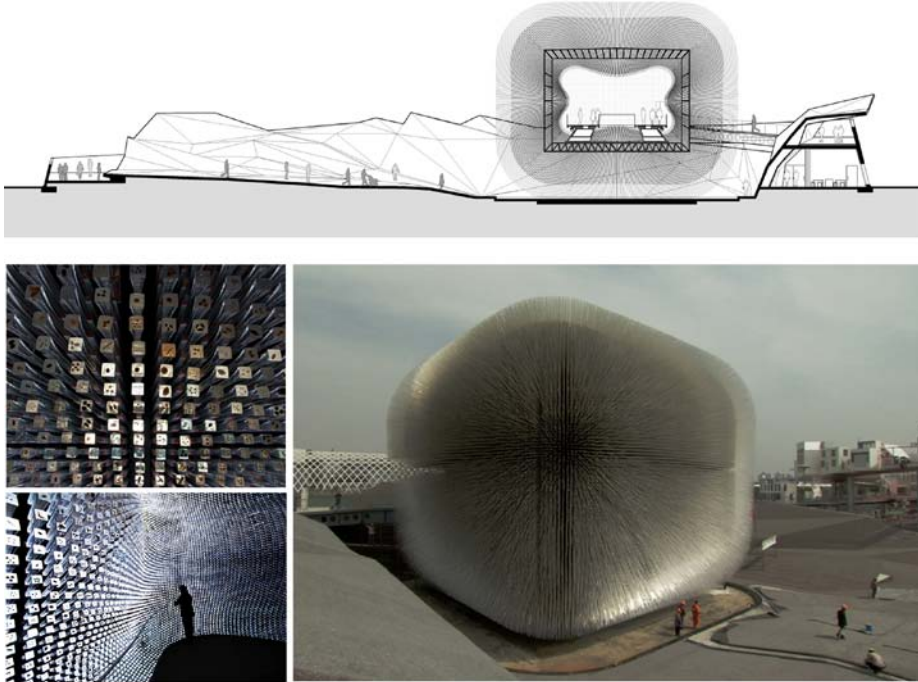
² İki dokunun farklı açılarda üstüste çakıştırılmasıyla oluşan örgü biçimleri ve görsel etkiler, moire olarak tanımlanır.

Resim 3.2. 2010 Venedik Bienali Hırvat Pavyonu

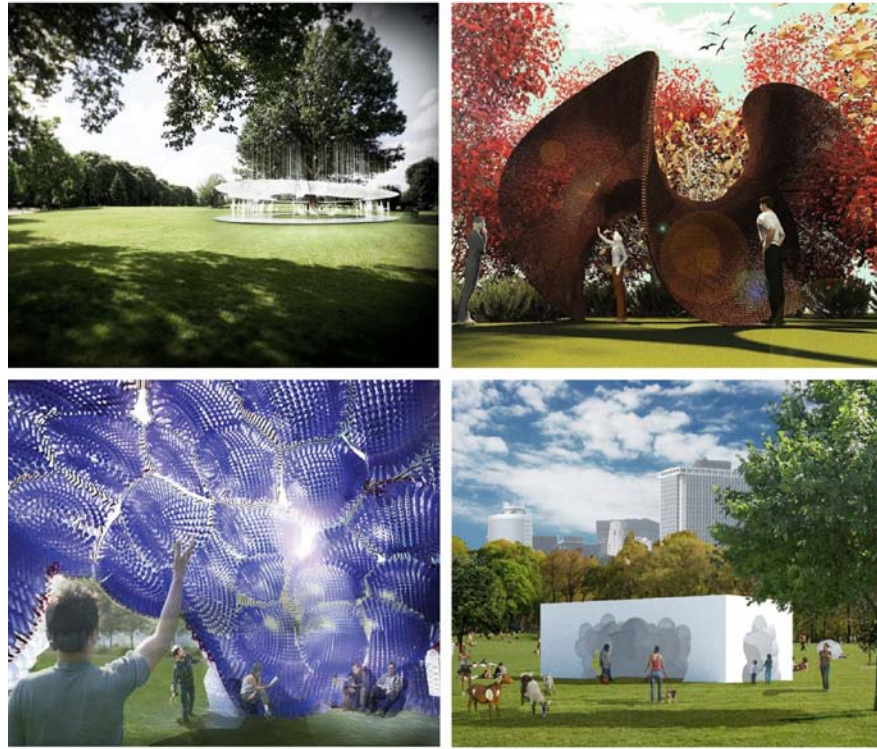
Deneysel çalışmaların gerçekleştirildiği bir başka etkinlik olan Expo'lar ise, her seferinde farklı bir ülkede farklı bir temayla organize edilen, dünya çapında pek çok ülkenin katıldığı sürekliliği olan uluslararası bir sergi organizasyondur. Ülkeler ulusal teknolojilerini, kültürlerini ve becerilerini pavyon tasarımları aracılığıyla gösterirler. Geleceğe ilişkin geliştirilen öngörüler doğrultusunda yeni bir dünya kurgusu sunan bu sergiler, bir dönüm noktası, yenilikçi çalışmaların gelişimi için bir katalizör olarak görülür. Expo'lar ülkelerin ve içinde bulunulan dünya koşullarının yansıtıcısı olarak, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıların sergilendiği bir ortamdır [Vandenblucke ve Velle, 2008]. Güncel bir örnek olarak 2010 yılında düzenlenen Şangay Expo'da Thomas Heatherwick tarafından tasarlanan UK Pavyonu “Seed Cathedral”, Expo'larda yer alan deneysel mimarlık üretimlerini örneklemesi açısından, sunduğu sıradışı cephe yaklaşımı ve mekansal kurgusuyla ön plana çıkar. Çelik ve ahşap strüktürden oluşan kübik yapıdaki pavyon, içinde çeşitli bitkilerin tohumlarını bulunduran 60.000 fibro-optik aklirik kablonun alüminyum plaklardan geçerek, iç ve dış yüzeyleri oluşturmasıyla tasarlanır. Işığı geçiren bu fibro-optik

kablolar, gündüz dışarıdaki ışığı içeriye, gece de içerdeki ışığı dışarı aktarmasıyla, farklı yüzey kurguları ve mekânsal etkiler oluşturur. Çevresindeki etkilere duyarlı olan kablolar, ışığın yanı sıra, rüzgarla birlikte hareket ederek de yüzeyde farklı kurgular meydana getirir [El-Khoury ve Payne, 2010]. Kentlerin geleceği üzerine olan “Daha İyi Kent, Daha İyi Yaşam”(“Better City, Better Life”) Expo teması doğrultusunda, kent ve doğa arasındaki ilişkiyi sorgulayan pavyon, bir yandan tüm yapı yüzeylerinin bitki tohumlarının sergilenmesinde kullanıldığı bir müze kurgusu sunarken, bir yandan dış çevre koşullarının iç mekana çeşitli şekillerde aktarıldığı bir yapılanma oluşturur. Özellikle mimarlıkta yüzey ve doku üzerine araştırmaların yürütüldüğü pavyonda, yapı mühendisleriyle işbirliği içinde esnek fiber-optik kabloların farklı geometrik düzenlemeleri ve oluşturdukları dokular araştırılır [Thomas Heatherwick Studio, 2010]. Keskin yüzey bitişlerinin bulunmaması ve muğlak biçimsel hatlarıyla bir önceki örnekteki Hırvat Pavyonu ile ilişkilenebilen çalışma, temel olarak yüzey ve yüzey dokuları üzerine sıradışı bir yorum getirir. Yüzeylerin oluşumunu hem kavramsal hem de kılğısal düzeyde ele alan çalışma, oluşturduğu yüzey kurgusuna ilişkin bütüncül araştırma ortaya koyar.

Resim 3.3. 2010 Şangay EXPO İngiltere Pavyonu

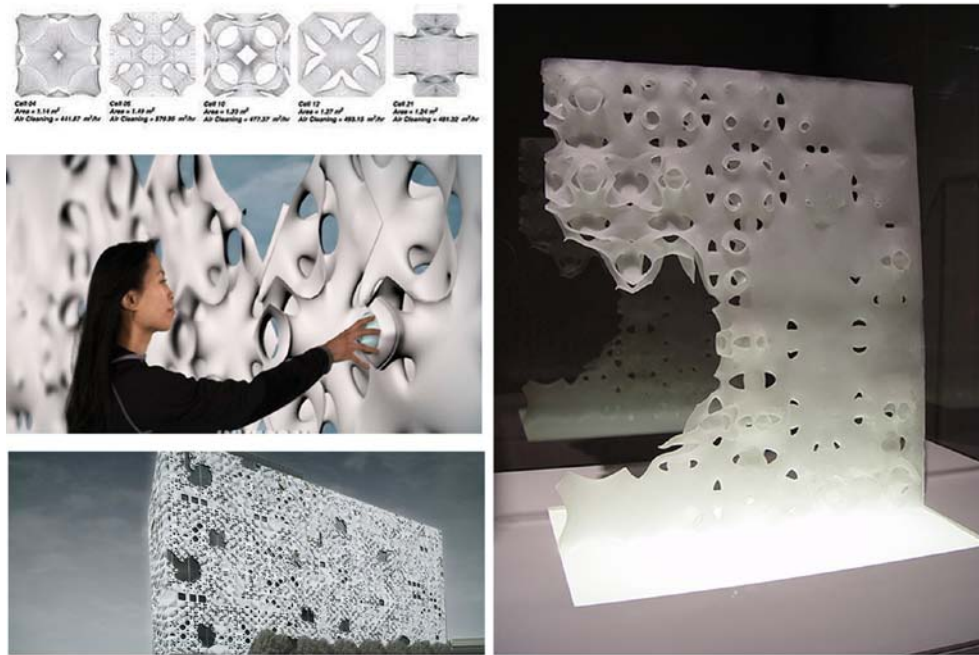
Birtakım kurumsal etkinlikler kapsamında düzenlenen kimi mimarlık yarışmaları da, verilen temalara bağlı olarak, deneysel çalışmaların üretimine sahne olur. Kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak, kamu fonlarıyla desteklenen FIGMENT kuruluşunun sanatsal etkinlikleri kapsamında, New York Bölgesi Amerikan Mimarlar Enstitüsü'ne (AIANY) bağlı Gelişen New York Mimarlar Komitesi (ENYA) ve New York Strüktür Mühendisleri Birliği (SEAoNY) işbirliğiyle düzenlediği Pavyon yarışmaları bahsedilen çalışmalar için örnek oluşturur. 2012-13 Rüyalar Kenti Pavyonu (City Of Dreams Pavillion) Yarışması, bu yarışmaların sonuncusudur. “Rüyalar Kenti” temasıyla, New York kentinin geleceğine odaklanılır. Bu doğrultuda, sosyal ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yapacak, etkin ve sürdürülebilir geçici strüktürlerin tasarım ve inşası problem olarak verilir. Yarışmaya gönderilen öneriler kavramsal düzeyde olmasına karşın, kazanan proje 1-1 ölçekte inşa edilir. Yarışmacılar hazırladıkları önerilerde kullandıkları malzemelerin yaşam döngülerini göz önünde bulundurarak, geri dönüştürebilir gündelik malzemelerin kullanımıyla inşa edilebilen geçici strüktürler tasarlarlar. Finale kalan önerilerde, kullanılan malzemeler, eski tekne parçaları, tuvalet kağıdı ruloları, kullanılmış su ve süt şişeleri, organik köpük vb. olarak çeşitlenir [Fgment, 2012]. Böylece, gündelik malzemelerin alternatif şekilde kullanımıyla, mimarlık açısından sunduğu potansiyeller tartışmaya açılır. Mimarlıkta kullanılabilecek geri dönüştürülebilir yeni malzemeler ve mekânsal açıdan sağladığı olanaklar gündeme getirilir. Ancak söz konusu önerilerin yarışmaya sunulurken uygulamaya geçirilmemesi ve yalnızca kazana projenin 1-1 uygulanması, söz konusu çalışmaların kavramsal yönüne ağırlık verilmesine neden olur ve kılıgısal yönü arka planda kalır.

Resim 3.4. Rüyalar Kenti Pavyonu Yarışması kapsamında önerilen pavyon tasarımları

Mimarlık ofislerinin AR-GE bölümlerinde sürdürülen etkinlikler bağlamında gerçekleşen deneysel çalışmalara gelindiğindeyse, pek çok ofisin ar-ge bölümlerinde bu tür çalışmalara rastlanır. Hatta bazı mimarlık ofisleri, AR-GE bölümleri olmamasına karşın, deneysel üretimler aracılığıyla çeşitli araştırmalar gerçekleştirir ve araştırmaya yönelik üretimler gerçekleştiren başka ofislerle işbirliği içinde çalışmalarda bulunur. Kol/Mac mimarlık ofisinin SOFTlab ile birlikte Dupont Endüstrileri işbiliğinde geliştirdiği “Inversabrane” çalışması, bu çalışmalara ilişkin örneklerden biridir. Yapı topolojisi ve kentsel ekoloji arasındaki ara yüzde araştırmalarını sürdüren Kol/Mac, kentsel yüzey ve onun sistemik performansının sürekliliğini vurgular. Bu anlayışla yürütülen araştırmalardan biri olan “Inversabrane”, var olan ‘yeşil’ giydirme cephe anlayış ve standartlarının ötesine geçen deneysel çalışmalar sonucunda üretilir. Yapı ve kent arasındaki eko-sistemik alışveriş üzerine odaklanan çalışma, çevreye duyarlı, yaşayan ve sürekli işleyiş halinde olan bir yüzey/cephe üretimi üzerine odaklanır. Yürütülen araştırma boyunca,

ileri düzey geometriler, malzeme ve strüktür mühendislikleri, dijital üretim teknolojileri ile biyomedya ve ekolojideki gelişen uzmanlıklardan etkileşimli olarak faydalanılır. Hava, su ve ışığın geri dönüştürülerek, enerji kaynağı olarak kullanıldığı yüzey/cephe çalışmasında, iç ve dış çevreler arasında karşılıklı işleyen bir geri besleme sistemi kurulur [Kolatan ve McDonald, 2008]. Yapısal bir elemanın teknik özelliklerinin geliştirilmesi üzerine deneyler gerçekleştiren çalışma, kılğısal yöne ağırlık veren deneysel çalışmalar arasındadır. İki farklı mimarlık ofisinin ve endüstriyel bir firma olan Dupont'un işbirliğinde gerçekleştiriliyor olması ile, çok ortamlı ve çok yönlü bir araştırma yapılandırır. Bu araştırmayla, hem Dupont'n hem de Kol/Mac ve Softlab'ın pratik ortamdaki çalışmalarına doğrudan girdi sağlanır.

Resim 3.5. Inversabrane Projesi

Yapılan örneklemelerin gösterdiği üzere, birbirinden farklı bağlamlarda ve birbirine referans vermeksizin geliştirilen deneysel etkinlikler, birbiriyle ilgili yönleri doğrultusunda araştırma literatürüne katılarak, birbiriyle ilişkilendirilir. Ortama sundukları yenilikler doğrultusunda, yeni çalışmaların katılımına açık olarak bütüncül bir referans alanı oluşturur. Sürdürdükleri arayışlar ve bu arayışlar

doğrultusunda ürettikleri yanıtlara bağlı olarak çeşitli araştırma alanları yapılandıran bu etkinlikler, mimarlığın gündelik hayattaki üretimi için bir başvuru kaynağı oluşturur. Mimariyle doğrudan ilişki içinde gerçekleştirilen deneysel etkinlikler, mimarlık ortamında var olan tartışmaları hareketlendirir ve yeni tartışmaları gündeme getirir. Ortama yeni düşünme ve üretme biçimleri sunarak, çeşitli arayışlar sürdürür ve bu arayışların devam ettirilmesi için çeşitli rotalar sunar. Alternatif bakış açılarını gündeme getirerek, geleneksel mimarlık üretimlerindeki yaklaşımları geliştirir. Özellikle araştırma-geliştirme bölümlerinde, mimarlık pratiğine paralel yürütülen deneysel çalışmalar, bu çalışmaların gelenekselliğini kırarak, mimari üretimlere doğrudan katkı sağlar ve etkin şekilde yapı üretiminde rol oynar.

3.1.2. Mimariyle dolaylı ilişki içinde yürütülen deneysel etkinlikler

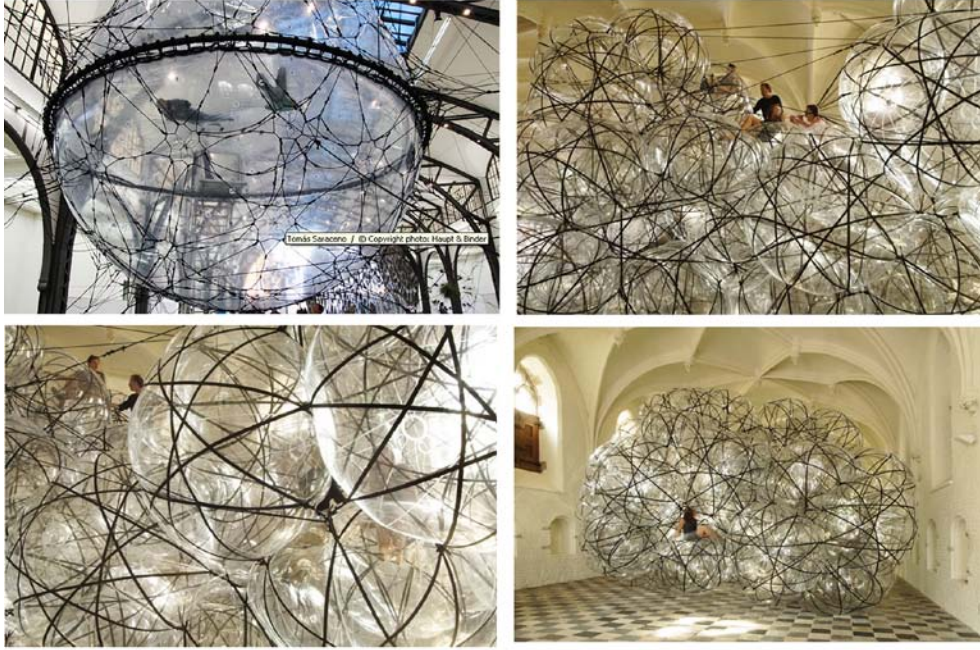
Sanatçıların ve mimarların sanatsal etkinlikleri içinde yürütülen deneysel çalışmaların örneklenmesiyle ilerleyen bu bölümde, disiplinlerin ortak kesitinde gerçekleştirilen deneysel sanat etkinliklerine yer verilir. Sanatsal niteliği ön planda olan bu etkinlikler, mimariyle doğrudan açık bir ilişki kurmasa da, dolaylı olarak ortama sunduğu tartışmalarla, düşünme ve üretme biçimleriyle ona katkı sağlar ve referans sunar. Sanat bienalleri, sergiler vb. sanat etkinlikleri söz konusu deneysel etkinliklerin bağlamını oluşturur. Bu etkinlikler içinde gerçekleştirilen deneysel çalışmaların, mimariyle kurdukları ilişkinin ön plana çıkarılarak örneklenmesi, deneysel çalışmalar kapsamında farklı disiplinlerin mimarlığa sağladığı katkıları göstermek ve birbiriyle kurdukları ilişkileri açıklayabilmek açısından önemlidir.

Mimarlıkla dolaylı ilişki içinde üretilen deneysel çalışmalar, ağırlıklı olarak enstalasyon(yerleştirme) çalışmalarıdır. Sanat bağlamında yeni bir uygulama alanı olarak görülen enstalasyon, alana özgü, üç boyutlu bir sanat uygulaması olarak tanımlanır [Bonnemaïson ve Aisenbach, 2009]. Üç boyutluluğu ve kurulduğu alana özgü olmasıyla mimarlık disipliniyle kuvvetli bir ilişki kurar. Bahsedilen ilişki içinde, sanatçıların yanı sıra, mimarların da çeşitli enstalasyon tasarımları üretmeleri, mimarlığa deneysel yaklaşımı destekleyerek, mimarlık disiplinini besler. Çünkü mimarlar enstalasyonu, piyasanın getirdiği kısıtlar olmaksızın, mimari fikirlerin

araştırılması için araç olarak kullanır. Enstalasyonlar; geçici olması, işlevsellikten çok eleştireliliği ve yansıtıcılığı ile var olması, sahip olduğu içeriği ön plana çıkarmasıyla mimarların araştırma ve arayışlarını sürdürmeleri ve özgürce deneyler yapabilmeleri için ideal bir araç olarak ortaya çıkar [Bonnemaison ve Aisenbach, 2009]. Bu doğrultuda, mimariyle dolaylı ilişki içinde yürütülen deneysel etkinlikler, sanatla kurulan ilişki paralelinde çeşitli enstalasyon çalışmaları üzerinden açıklamalar yapılır. Ele alınan enstalasyon çalışmaları 3 başlık altında örneklenir: sanatçıların yürüttüğü deneysel çalışmalar, mimarların yürüttüğü sanatsal deneysel çalışmalar ve mimarlar ile sanatçıların birlikte yürüttüğü sanatsal deneysel çalışmalar.

Sanatçıların yürüttüğü deneysel çalışmalar içinde, yapılı çevre üzerine eleştiri getiren enstalasyon çalışmaları gerçekleştiren Tomas Saraceno'nun üretimleri, mimarlıkla kurduğu ilişkiler ve verdiği referanslar açısından dikkat çekici bir örnektir. "Biospheres" olarak tanımladığı balona benzer nesneler üreten Saraceno, bu nesneleri "yaşam içeren mekanlar"(spaces containing life) olarak tanımlamasıyla mimarlıkla kuvvetli şekilde ilişkilendirir. "Gerçekleştirilebilir Ütopyalar" olarak ileri sürdüğü bu çalışmalarda, tasarladığı nesnelerin bir kısmını 1-1 ölçekte üretip, kullanıcı deneyimine sunarak, mimari yapılanmalar oluşturur. "Hava-Alanı-Kentler" (Air-Port-Cities) de bu çalışmalardandır. Buckminster Fuller'in "Cloud Nine"³ projesine referans veren çalışma, hücreye benzer uçan kentlerin, gerçek yaşam alanları olabilme potansiyelini araştırır. İnsanın yaşam çevresinin gelişiminde sürdürülebilirliği sağlamanın olanaklarını sorgular [Schlüter, 2011]. 2001 yılından bu yana sürdürülen bir araştırma niteliğinde olan çalışmada, araştırma aracı olarak çeşitli enstalasyon ve prototipler üretilir ve birtakım sanat merkezlerinin ya da galerilerin sağladığı kapalı ve açık mekanlarda deneyime sunulur. Fuller'e verdiği referanslarla mimarlık alanıyla kuvvetli ilişkiler kuran çalışma, bu alanda gerçekleştirilecek üretimler için girdi sağlar ve alternatif bir bakış açısını gündeme getirir.

³ Fantastik bir mimari ütopya olan Fuller'in "Cloud Nine" projesi, yaklaşık 1000 kişiden oluşan birkaç otonom topluluğa yaşam alanı sunan, 1 mil çapında serbestçe yüzen bir küreden oluşur.

Resim 3.6. Tomas Saraceno'nun "Airport Cities" enstalasyon

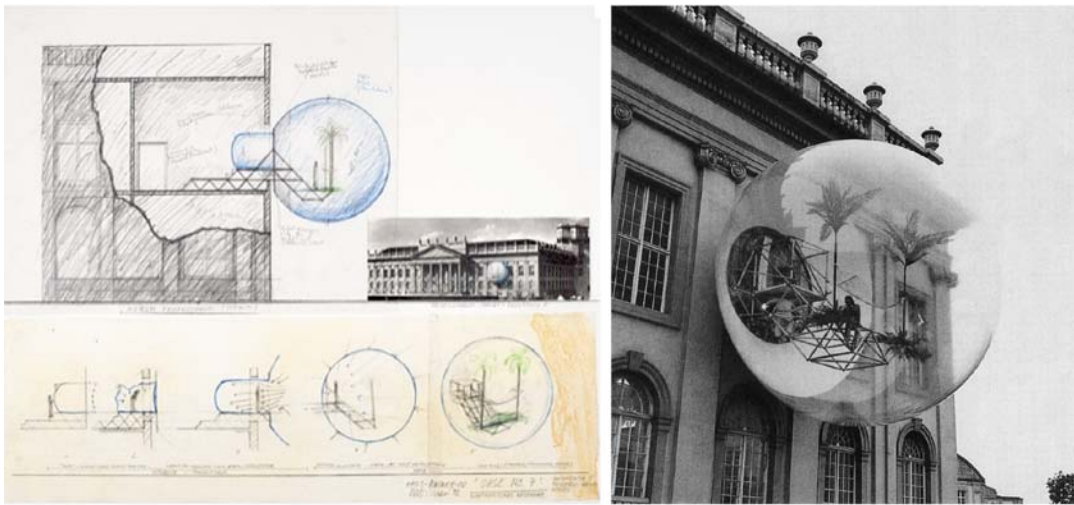
Sanat alanındaki deneysel çalışmalar içinde öne çıkan bir diğer örnek ise sanatçı Gordon Matta Clark'ın "yapı kesimleri"(building cuts) olarak adlandırılan deneysel üretimleridir. Yıkılmak üzere olan ya da yıkılması düşünülen yapılar üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmalarda, mekandaki yaşıntıyı sorgulayan deneysel mekan enstalasyonları üretilir. "Konik Kesişme"(Conical Intersect) adlı çalışma bunlardan biridir. Paris'te gerçekleştirilen çalışma, kentsel dönüşümün olduğu bir alanda yer alan iki terk edilmiş 17. yüzyıl yapısına uygulanan birtakım planlanmış yıkım müdahaleleriyle yapılandırılır. Yapı kabuğunun sınırlarını ve mekansal kullanımları sorgulayarak, kentsel dönüşüm ve yenilemeye eleştiri getirir [Smith, 2004]. Gordon Matta Clark, bahsedilen yapıları ışık ve havaya buluşturan kesimler/yıkımlar gerçekleştirirken, kentsel gelişimin doğası ile sanatın kamusal rolü arasında bir diyalog kurar. Üzerinde çalıştığı binalarda, sürdürülebilirlik ve yapılı çevrenin yaratıcı şekilde yeniden kullanımını araştırırken, bir yandan da onları bir tür iletişim eyleminin aracı haline getirir [Jenkins, 2011]. "Konik Kesişme", güçlü kavramsal yönünün yanı sıra, teknik yönüyle de gündeme gelir. Gordon Matta Clark yapılar içinde konik biçimli kesikler oluştururken, optik geometri, perspektif ve imaj yapım

teknolojileri gibi farklı bilgi alanlarından faydalanarak, geliştirdiği çalışmayı teknik açıdan da çok yönlü bir araştırma haline getirir [Zacharias, 2011]. Mekansal kurgunun oluşturulmasına ilişkin hem kılıgısal hem de kavramsal yönüyle alışılmadık bir yapma biçimi gündeme getiren çalışma, var olan mimari yapılara ilişkin farklı bir bakış açısı ortaya koyar. Doğrudan var olan mimari yapılara müdahale ile oluşturuluyor olması, söz konusu çalışmayı mimarlıkla yoğun bir etkileşim süreci içine sokar. Bu etkileşim de, mimarlığa hem teorik hem de pratik açıdan girdiler sağlar.

Resim 3.7. Gordon Matta Clark'ın "Conical Intersect" enstalasyonu

Mimarların yürüttüğü sanatsal deneysel çalışmalara gelindiğinde, Coop Himmelb(l)au, Diller&Scodifio, Herzog de Meuron, John Hejduk, Jurgen Meyer, R&Sie vb. pek çok ismin çalışmalarına rastlanır. Bu isimler arasında Haus Rucker Co'nun kentsel yaşam üzerine eleştirel bakış açıları sunan enstalasyon çalışmaları literatürde önemli bir yere sahiptir. Bahsedilen çalışmalar arasında Almanya'nın Kassel kentinde gerçekleşen Documenta Sanat Sergisi için ürettikleri "Oasis No:7" isimli enstalasyon, ürettikleri çarpıcı çalışmalardan biridir. Tarihi bir yapı üzerinde uygulanan enstalasyon, sıradışı bir acil çıkış olarak tasarlanmıştır. Yerleştirildiği müzenin içinden geçilerek ulaşılabilen bu geçici strüktür, cepheden çıkan şişme bir küreden ibarettir. İki yapay palmye ağacı ve onların arasına gerilmiş bir hamak ile küre içinde kurgulanan iç mekan, dinlenme mekanına ilişkin eleştirel bir bakış açısı ortaya koyar [Bonnemaison ve Aisenbach, 2009]. Gordon Matta Clark'ın çalışmasına benzer şekilde, tarihi yapıların baskın mekansal düzenlemelerine karşı eleştirel bir kurgu oluşturur. Şişme konstrüksiyonun sağladığı hafiflik ve esneklikle, enstalasyonun yerleştirildiği taş yapının ağırlığı ve esnek olmayan rijit yapısı arasında diyalog kurar. Enstalasyonu bu diyalogun geliştirilmesi için araç olarak kullanan Haus Rucker Co, söz konusu diyalog içinde geleneksel mekansal düzenlemeleri ve gündelik yaşam pratiklerini tartışır.

Resim 3.8. Haus Co Rucker'ın "Oasis No:7" enstalasyonu

Sanat alanında gerçekleştirilen, ancak mimarlıkla dolaylı olarak ilişkilenen deneysel çalışmaların bir kısmı ise sanatçı ve mimarların işbirliğiyle yürütülür. Mimar grubu Herzog de Meuron ile sanatçı Ai Weiwei'nin 2008 Venedik Mimarlık Bienali kapsamında birlikte yürüttüğü “Mock Up” enstalasyonu bu çalışmalara örnektir. Bambu sandalyelerin bağlı olduğu uzun bambu çubuklarla oluşturulan enstalasyon, alternatif bir mekan düzenlemesi sunar [Architectural Record, 2012]. Var olan bir mekan nesnesini, alışılmışın dışına çıkan bir düzenleme içinde yeniden var eder. Bu nesnenin sıradışı şekilde kullanılmasıyla oluşturulabilecek bir mekansal kurgunun sunduğu potansiyeli deneyime açar. Mimar ve sanatçı işbirliğiyle gerçekleştirilen deneysel çalışma, farklı disiplinlerin sahip olduğu farklı bakış açıları arasında kurulan bir diyalogu yansıtır. Bu diyalog, mimarlığa yeni bakış açılarını getirerek, var olana bambaşka bir çerçeveden bakabilmeyi olanaklı kılar.

Resim 3.9. Herzog de Meuron ve Ai Weiwei işbirliğinde gerçekleştirilen “Mock Up” enstalasyonu

Sanat alanında mimarlıkla ilişkili olarak yürütülen deneysel etkinlikler, mimarlık teori ve pratiğinde, disiplinler sınırların ötesine geçen çok yönlü bakış açılarını gündeme getirir. Mimarlığa referansla geliştirilen yeni düşünme ve üretme biçimlerinin gelişmesine olanak tanıyarak, mimarlık teori ve pratiğine dolaylı olarak

katkı koyar. Bu etkinlikler içinde sanat bağlamında, mimarlık ürünlerine alternatif oluşturan sıradışı ürünler oluşturulur. Söz konusu ürünler de, sanat ortamının yanı sıra, mimarlık ortamını da hareketlendirerek, tartışmaları tetikler. Böylelikle sanat ve mimarlık arasında verimli bir diyalog gelişir ve var olan problemlerin geniş bir perspektif içinde değerlendirilmesi olanaklı hale gelir.

3.2. Mimarlığın Akademik Ortamındaki Deneysel Etkinlikler

Mimarlığın akademik ortamındaki deneysel etkinlikler açıklanırken, eğitim anlayışında deneysel yaklaşımın etkili olduğu mimarlık okullarında yürütülen deneysel çalışmalar örneklenir. Tez kapsamına alınan örnekler Amerika ve Avrupa bağlamıyla sınırlandırılarak, bu bağlamda deneysel çalışmalarının yoğunluğuyla ön plana çıkan belli başlı mimarlık okullarından örneklemeler yapılır. Verilen örnekler üzerinden, deneysel anlayışın hakim olduğu eğitim ortamlarına ilişkin söz konusu bağlam özelinde genel bir bakış oluşturulur. Aynı zamanda da eğitim ortamında yürütülen deneysel etkinliklere ilişkin bir bilgi yapısı inşa edilir.

Önceki bölümde deneysel mimarlık etkinliklerinin kavramsal yapısına ilişkin yapılan açıklamalarda ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, deneysel etkinlikler farklı bilgi alanlarının birlikteliği içinde yürütülür. Farklı bilgi alanlarına giren çalışmaların bir arada ve yürütülen deneysel etkinliği yapılandıracak şekilde etkileşim halinde gerçekleştirilmesi de ancak stüdyo ortamında sağlanır. Belirlenen eğitim kurumları üzerine yapılan incelemelerin de gösterdiği üzere, mimarlığın akademik ortamında yürütülen deneysel etkinliklerde mimari tasarım stüdyoları çalışma ortamı olarak kullanılır. Mimari tasarım stüdyoları ise eğitim kurumlarının araştırma ve eğitim programları doğrultusunda kurum içinde farklı bağlamlarda kurgulanarak çeşitlenir. Bu çeşitlenmeyi “araştırma programları ve periyodik eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel çalışmalar” ile “lisans ve lisansüstü eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel çalışmalar” olmak üzere iki ana başlık altında açıklamak mümkündür.

3.2.1. Araştırma programları ve periyodik eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinlikler

Bölüm kapsamında incelenen eğitim kurumlarında, lisans ve lisansüstü eğitim programlarının yanı sıra, çeşitli mimari araştırma programları ve periyodik programlar da bulunur. Mimari araştırma programları, belirli mimari konular etrafında çeşitlenirken, periyodik programlar ise, toplum programları, çalıştaylar, sertifikalı programlar gibi etkinlikleri kapsar. Bahsedilen programlar çerçevesinde de çeşitli stüdyo yapılanmaları bulunur ve bu yapılanmalar içinde deneysel etkinlikler gerçekleştirilir. Programların süresine ve kapsamına bağlı olarak bu etkinlikler çeşitlenir. Tıpkı lisans ve lisansüstü eğitim programlarındaki mimari tasarım stüdyolarında olduğu gibi, bu programlardaki stüdyolarda da üzerinde çalışılan konu ya da araştırma alanına bağlı olarak farklı bilgi alanları bir araya getirilir. Hem akademik hem de profesyonel hayatla kurulan etkin bağlantılar aracılığıyla yürütülen çalışmalar çok yönlü olarak beslenir. Üzerinde çalışılan konuya bağlı olarak, akademik ortamda çeşitli uzmanlık alanlarının ve farklı disiplinlerin işbirliğine başvurulurken, profesyonel ortamda ise, çalışma ve uzmanlık alanlarına göre çeşitli firmalarla ilişkiler kurulur.

Araştırma programları kapsamında yürütülen deneysel etkinlikler, okulun eğitim strüktürüne bağlı olarak farklı yapılanmalar içinde gerçekleştirilir. Okulların büyük çoğunluğunda doktora ve doktora sonrasındaki programlar kapsamında araştırmalar yürütülürken, AA, Bartlett, Delft gibi okullarda ise, bu programlara ek olarak, herhangi bir programa dahil olmayan bağımsız araştırmalar yürütülür. Araştırmaların konu ve kapsamına bağlı olarak, bazı araştırmalar deneysel yaklaşımla, prototipler ve enstalasyonlar aracılığıyla tasarım stüdyolarında yürütülür ve hatta kimi araştırmalarda bu üretimler kamusal ortama taşınır. Bartlett Mimarlık Okulu'nun tasarım araştırmaları kapsamında yürüttüğü “Londra 2012 için Mimari Enstalasyonlar” adlı araştırma projesi bunlardan biridir. Sözü geçen proje, Londra 2012 Olimpiyat Kutlamaları için yenilikçi mimari yaklaşımlar ortaya koyacak birtakım enstalasyon çalışmaları üzerine odaklanır. “Araştırma olarak tasarım” ile

Üretilen çeşitli enstalasyonlar Londra kent hayatının önemli kamusal mekanlarında kullanıma sunulur ve bu mekanları nasıl dönüştürdüğü araştırılıp, gözlemlenir. Bu enstalasyonlardan Alisa Andrasek ve Jose Sanchez tarafından tasarlanan “Bloom” adlı enstalasyon, mimarlığı sosyal bir oyun haline getirir. Birçok eş birimin bir araya getirilmesiyle oluşur ve yeni yapıların oluşumunu da teşvik eder. Keşfetmeye yönelik bir oyun oluşturan bu enstalasyon, birimlerinin eğilip bklebilmesi ve farklı birleşim noktalarından bir araya getirilebilmesiyle oluşacak farklı kombinasyonlar doğrultusunda beklenmedik biçimlerin oluşumuna olanak tanır. Dönüştürülebilir esnek birimler, izleyiciler tarafından bir araya getirilerek birbirinden farklı pek çok yapı oluşturulur ya da tasarımcı tarafından oluşturulmuş yapı değiştirilip dönüştürülür. Kentsel bir oyuncak olarak tanımlanan “Bloom”, izleyicilerini inşa etme eylemi doğrultusunda bir araya getirerek kolektif bir deneyim sağlar [Bartlett School of Architecture, 2012]. Oluşturulan sistemin sunduğu olanakların keşfini kullanıcıya bırakan bu çalışma çok yönlü bir araştırma yürütür. Bir yandan tek bir birimin tekrarı ve bir arada kullanımının kombinasyonları ile oluşturulan farklı biçimsel, strüktürel, programsal ve mekansal oluşumları araştırır ve inceler. Diğer yandan ise, toplumu üretilen enstalasyon ile aktif etkileşim içine sokarak, toplumun deneysel mimarlık çalışmalarına tepkisini ölçer ve üretilen çalışmaya katılım şekillerine ilişkin bir gözlem sunar. Akademik ortamın sınırlarının açılmasıyla, toplumdan alınan geri besleme de araştırmaya yansır ve böylece çok farklı bakış aıların ortaya konduğu bir çalışma üretilir. Ancak akademik ortamda deneysel yaklaşımla yürütülen araştırmaların çoğunda üretilen enstalasyon ya da prototipler akademik ortam sınırları içinde kalır. Bu nedenle bu örnek, hem akademik ve pratik ortam arasındaki sınırları kaldırması, hem de içinde bulunan toplumu da araştırmaya dahil etmesiyle önemlidir.

Resim 3.10. “Londra 2012 için Mimari Enstalasyonlar” etkinliğinde “Bloom” enstalasyonu

Araştırma programları kapsamında yürütülen deneysel etkinliklere örnek oluşturabilecek bir diğer çalışmaysa, Delft Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde, Mimari Mühendislik ve Teknoloji Bölümünde Hyperbody Araştırma Grubu'nun yürüttüğü araştırmalardan biri olan “Muscle” projesidir. Programlanabilir interaktif mimarlığa ilişkin bir araştırma niteliğinde olan bu prototip, yüksek duyarlılıklı bir mimarlığın nasıl oluşturulabileceği üzerine odaklanır. Çevresinde gerçekleşen etkinliklere duyarlı deneysel bir konstrüksiyon olan “Muscle”, Virtools yazılımına bağlı 72 programlanabilir esnek kablonun(muscle) sardığı şişme bir hacimden oluşur. Bu hacmi oluşturan şişirilebilen esnek dokuma ile kablolar, birtakım anahtar noktaları aracılığıyla birbirine bağlanır. Kullanıcıların prototip etrafındaki hareketlerine ve prototiple etkileşimlerine bağlı olarak, kablolarla sarılı hacim değişip dönüşür. Söz konusu değişim/dönüşüm kızıl ötesi hareket ve yakınlık sensörleri aracılığıyla alınan dışsal girdilerin bilgisayar yazılımına aktarılmasıyla olur. Bu yazılımın oluşturduğu çeşitli komutlar doğrultusunda anahtar noktalar hareket eder ve tanımlanan hacmi dönüştürür. Böylece oluşturulan prototip, gerçek zamanlı olarak etrafındaki hareketlere yanıt verir. Bir yandan kullanıcılarla bir tür kullanıcı arayüzü aracılığıyla fiziksel olarak ilişki kurarken, diğer yandan internet üzerinden de başka kullanıcılarla sanal olarak etkileşime girer. Özetle mekanın yaşayan bir organizma olarak ele alındığı bu deneysel çalışmada, mimari mekanın

performans ve etkinliğin kullanıcıyla etkileşimli olarak geliştirilmesi üzerine deneyler yürütülür. Ortamdaki etkinliğe bağlı olarak mekanın değişip dönüşmesinin sağlayabileceği tasarım olanakları araştırılır. Bu araştırma yapılırken de mimarlık disiplini dışında, görsel sanatlar ve çeşitli mühendislik disiplinlerinin de işbirliğine başvurulur. Sanat, mimarlık ve teknoloji, tanımlanan araştırma alanı etrafında birbirinden beslenecek şekilde bir araya getirilir. Ancak kullanıcı odaklı bir çalışma olan “Muscle” projesi kapsamında gerçekleştirilen deneyler akademik ortam içinde sınırlı kalmaz. Paris'te Pompidou Merkezi'nde Standart Olmayan Mimarlık (Non-standart Architecture) sergisi kapsamında oluşturulan prototip üzerinden de daha geniş bir kitle ile birlikte çeşitli deneyler gerçekleştirilir [Oosterhuis, Xia ve Sam, 2007]. Bu şekilde “Muscle” projesi, hem akademik ortamda farklı disiplinleri bir araya getirilmesi, hem de topluma açık bir alanda yapılan üretimin yeniden deneylenmesi ve paylaşma sunulmasıyla bir önceki örnekte olduğu gibi çok yönlü bir araştırma oluşturur. İçinde bulunulan sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik koşulların dikkate alındığı çalışmada, bu koşullara ilişkin alternatif bir bakış geliştirilir. Söz konusu koşulların mimarlık üretimleri açısından barındırdığı potansiyeller ve sağladığı olanaklar, tanımlanan araştırma alanı çerçevesinde tartışılıp, araştırılır ve mimari tasarıma yönelik girdileri ortaya konulur.

Resim 3.11. Delft Üniversitesi Hyperbody Grubunun “Muscle” enstalasyonu

Akademik ortamda deneysel etkinliklerin yürütüldüğü programlardan bir diğeri ise, periyodik eğitim programlarından olan toplum programlarıdır. Kimi okullarda bu programlar konferans ve sergilerle sınırlı kalırken, kimisinde ise, akademik ortamın sınırları aşarak, toplumla doğrudan ilişki kurulur. SCI-arc'ta kamu tasarım programı(community design program) kapsamında Alexis Rochas tarafından yürütülen “Aeromads” projesi bu tür çalışmalardan biridir. Zemini olmayan yapı sistemlerinin taşınabilir uygulamalarını araştırır. Yüksek dayanımlı kumaş ile hava basıncının bir arada kullanıldığı yapısal bir çözüm doğrultusunda kendini idame ettirebilen minimal bir kitlenin tasarlandığı projede, hava basıncı yapısal bir kaynak ve inşa etme malzemesi olarak ele alınır. Taşınabilir bir konut prototipi olarak geliştirilen “aeromads”, altı hafta boyunca Los Angeles kentindeki çeşitli alanlarda yerleştirilerek, kamusal kullanıma sunulur. Bu süre boyunca, farklı alanlardaki kullanımları sırasında farklı programları da içinde barındırır: çeşitli sanat merkezlerinde çocukların sanat çalıştayları için kullanılırken; Shindler Konutu'nda “konut içinde konut” haline gelir; SCI-arc'ın kapanış etkinliğinde ise, bir yansıtma yüzeyi ve bar olarak kullanılır [SCI-arc, 2012]. Böylece üretilen prototipin, kent içinde farklı alanlara yerleştirildiğinde, kullanıcıların farklı kullanımlarına olanak sağladığı görülür ve bu durum çalışmaya yeni açılımlar kazandırır. Toplumun deneysel çalışmaları deneyimlemesi ve onlarla etkileşime girmesiyle, üretilen çalışmalara ilişkin farklı bakış açıları gündeme gelir ve çalışmalar gelişir.

Resim 3.12. SCI-arc'ın Kamu Tasarım Programı kapsamında geliştirdiği “Aeromads” enstalasyonu

Bir başka periyodik eğitim programı olan çalıştaylar da, deneysel etkinliklerin gerçekleştirildiği bağlamlardandır. Mimari tasarım stüdyolarında gerçekleştirilen bu kısa süreli etkinlikler aracılığıyla, belirli bir konu üzerine farkındalık geliştirilir, çeşitli düşünceler üretilir ve o konuya ilişkin deneyim kazanılır. AA'nın "Gezici Okul" (Visiting School) programı bahsedilen çalıştay programlarından biridir. Bu program kapsamında Valparaiso Mimarlık Okulu ve AA işbirliği ile "Açık Kent"⁴te yürütülen "Fabrikasyon Laboratuvarı Politikası"(Politics of Fabrication Laboratory) temalı çalıştay, konuya örnek oluşturur. Tasarım aracılığıyla yürütülen bir araştırma (research through design) olarak tanımlanan bu çalıştay, malzeme deneyleme uygulamalarının kamusal kentsel mekanın inşasına uygulandığında değişen politikalarını araştırır. Bu kapsamda belirli malzeme konstrüksiyonları üzerine dijital üretim teknikleri kullanılarak birtakım araştırmalar geliştirilir. Açık Kent'te yürütülen çalıştayda ahşap mimari strüktürler üzerine deneyler gerçekleştirilir. Latin Amerika mimarlığının malzeme ifadesi üzerine odaklanılarak, bu bağlamın sosyo-kültürel koşulları ile üretim teknikleri arasındaki ilişki tartışılır. Bu tartışmalar sırasında söz konusu bağlamda, 1950'lerden bu yana gerçekleştirilmiş radikal deneysel mimarlık çalışmalarına da referans verilir (Felix Candela, Eladio Dieste vb.). İki haftadan oluşan çalıştayın ilk haftasında, günlük hayat aktiviteleri ile belirli malzeme organizasyonları arasındaki ilişki üzerine yenilikçi politik tartışmalar geliştirilir ve tartışmalar üzerinden birtakım tasarımlar oluşturulur. İkinci haftada ise, ilk haftada belirlenen tasarımın uygulaması üzerine kolektif olarak çalışılır. Bu uygulama sırasında geçici bir prototip arazide inşa edilerek, gerçekleştirilen tasarımın gerçek hayattaki potansiyelleri ve etkileri incelenip, araştırılır. Çalıştay süreci boyunca çalışmalar, konferanslar ve yazılım semineriyle desteklenir. Öğrenciler çalıştay süreci içinde, yerel teknoloji ve malzemelerin kullanımıyla, tasarladıklarını fiziksel bir strüktüre dönüştürerek, tasarımlarının barındırdığı olanakları deneyler ve keşfeder [AASchool, 2012]. Çalıştay boyunca geliştirilen önerinin birebir gerçekliğe

⁴ Valparaiso Mimarlık Okulu'nun girişimleri doğrultusunda oluşturulan "Açık Kent", Şili'nin başkenti Santiago'nun kuzeybatısında yer alan Ritoque'da, sahilde kumul tepelerinin bulunduğu bir alanda kurulmuştur. Valparaiso Mimarlık Okulu'nun eğitim programının bir parçası olarak, bir araştırma laboratuvarı gibi kullanılır. "Açık Kent" yapılanması çeşitli deneysel strüktür ve yapılardan oluşan deneysel bir kent yapılanmasıdır. Bu yapılanmada öğretim görevlileri ve öğrenciler kendi oluşturdukları deneysel yapılar içinde hem yaşamlarını sürdürürler hem de araştırmalarını yürütürler. Şiirsel eylemler ve kolektif girişimler bu kent yapılanmasının belirleyici niteliğidir.

aktarılması ve tasarımcısı dahil çalıştaya katılanlar tarafından doğrudan deneyimlenebiliyor olması, çalıştay boyunca üretilen mimari düşünceleri deneyime dönüştürür. Düşüncelerin bu şekilde içinde yaşadığımız gerçekliğe aktarımı, onların sahip olduğu farklı potansiyellerin ortaya çıkmasını ve fark edilmesini sağlayarak, yeni düşüncelerin üretimini tetikler. Böylelikle yeni düşüncelerin oluşumunun gündeme gelmesiyle sürekli bir gelişim sağlanır. Önceki örneklerde olduğu gibi, gerçekleştirilen üretimlerin, üretimleri gerçekleştirenler ve onlar dışındaki kişiler tarafından deneyimleniyor olmasıyla, farklı bakış açıları doğrultusunda yeni açılımlar gündeme gelir. Bu durumun da çalışmaları beslemesi ve geliştirmesiyle, çalışmalar açık uçlu bir yapı kazanır.

Resim 3.13. “Fabrikasyon Laboratuvarı Politikası” çalıştay kapsamında inşa edilen enstalasyonlar

Periyodik programlar içinde bulunan sertifikalı programlar da deneysel etkinliklerin yürütüldüğü bağlamlardır. Bu programlar uzun dönem çalıştaylar olarak da düşünülebilir. IAAC'da yürütülen Açık Tez Üretim Programı (Open Thesis Fabrication Programme) bu tür sertifikalı programlardan biridir. Uygulamalı bir araştırma programı olarak tanımlanan bu program, insan çevresinin inşasında ve tasarımında bilimsel ve teknolojik alandaki yeniliklerin kullanımını teşvik eder. Program kapsamında yürütülen uygulamalı araştırmalarda, akademi ve endüstrinin işbirliğinden etkin olarak faydalanılır. Pratik ortamdaki pek çok firmayla (Kukai Dupont, vb.) işbirliği kurulur. Bunun yanı sıra, dijital tasarım ve üretim üzerine, IAAC bünyesinde bulunan Fablab'dan etkin destek sağlanır. Herhangi belirgin bir temanın olmadığı programda, katılımcılar ilgi alanlarına ve altyapılarına bağlı olarak bireysel araştırma konularını belirler. Ancak her bir katılımcı araştırma hedeflerini, metodolojilerini, çalışma planını kendi oluşturmaya karşın, programın genel amacı doğrultusunda hepsi uygulanabilir işleyen bir prototip ya da ürün geliştirmekle yükümlüdür [IAAC, 2012]. Önceki örneklere benzer şekilde, üretilen tasarım düşüncesinin 1-1 olarak fiziksel ortama taşınması söz konusudur. 2011 yılında katıldığım bu programda gördüğüm üzere, özelleştirilmiş bir araştırma konusu, program süresi boyunca teorik ve pratik çalışmaların birbirinden beslenmesiyle detaylı olarak araştırılır ve konuya ilişkin hipotezler ortaya konur. Bu hipotezler süreç boyunca prototipler aracılığıyla araştırılıp sorgulanarak geliştirilir. Araştırma konusuna bağlı olarak, işbirliği içinde bulunulan firmalardan know-how desteği alınır. “Araştırma olarak tasarım” mantığıyla geliştirilen önerilerde, kullanılan araç ve metodolojiler araştırma konusuna ve kişiye bağlı olarak değişir. Ağırlıklı şekilde dijital tasarım ve üretim tekniklerinden faydalanılmasına karşın, yürütülen araştırmalara bağlı olarak özgün melez teknikler de geliştirilir. Hatta bu teknik ve metodolojilerin gelişimi, yürütülen araştırmanın etkin bir unsuru olarak ele alınır. Bir yandan üzerinde çalışılan problem alanına ilişkin öneriler geliştirilirken, diğer yandan bu önerilerin gerçekleştirilmesi için gerekli araç ve metodolojiler de geliştirilir. Böylelikle deneysellik, deneysel yaklaşımın yapısına uygun şekilde çok yönlü olarak uygulanır. Mimarlık, mühendislik ve endüstrinin işbirliği içinde yürütülen bu programda, 2011 yılında yürütülen çalışmaların bir kısmı, etkileşimli kamusal peyzaj tasarımı, strüktürel tuğla duvar örgüsü tasarımı, kumaş kalıplı beton

panel tasarımı öz-gölgelemeli(self-shaded) cam tasarımı olarak örneklenir. Kılıgısal yönüyle ön plana çıkan bu deneysel çalışmalar, araştırılan konuya ilişkin özelleşmiş, birebir uygulanabilen bilginin üretimini sağlar. Üretilen çalışmalarda, ileri düzey dijital teknolojilerin kullanımıyla, mimarlık ortamının güncel konuları olan kinetik mimarlık, interaktif mimarlık vb. ile güçlü ilişkiler kurulur ve referanslar verilir. Söz konusu çalışmalar, tüm bu anlatılan özellikleriyle, AR-GE olarak çalışır. Endüstriyel firmalarla kurulan yoğun ilişkiler de göz önünde bulundurulduğunda, üretilen çalışmalar, işbirliği içinde bulunan firmalara etkin bir know-how desteği sağlar. Böylelikle akademik ve pratik ortam arasında verilen diğer örneklerden daha farklı bir düzeyde etkileşim sağlanmış olur. Diğer örnekler üretilen çalışmaları kamuya açık alanlarda birebir gerçekleştirerek doğrudan pratik ortama aktarırken, bu örnek, akademik ortamı kullanarak pratik ortamdaki firmalara know-how desteği sağlamasıyla dolaylı olarak pratik ortama aktarım sağlar.

Resim 3.14. “Open Thesis Fabrication” programı kapsamında geliştirilen prototipler

Akademik ortamda gerçekleştirilen deneysel etkinlikler, EXPO ve Bienal gibi mimarlık etkinlikleri ile de ilişkilendirilir. Pratik ortamda faaliyet gösteren mimarlık ofislerinin yanı sıra, mimarlık okullarının bir kısmı da gerçekleştirdikleri üretimlerle bu etkinliklere katılır. Deneysel çalışmaların üretimini destekleyen söz konusu etkinlikler, akademik ortamda yürütülen deneysel çalışmaların da paylaşımına açılacağı bir çevre oluşturur. Buna ek olarak, etkinlik temaları çerçevesinde

yürütülecek araştırma ve deneysel çalışmaları da teşvik eder. Araştırma programları kapsamında, çeşitli düzeylerde kurulan işbirlikleriyle bu tür etkinliklere yönelik öneriler geliştirilir. 2008 Venedik Mimarlık Bienali'nde sergilenen “Hyperhabitat” enstalasyonu, bahsedilen çalışmalardan biridir. Vicente Gullart'ın yürütücülüğünde, Gullart Architects, IAAC, MIT Center for Bits and Atoms ve Bestario Yazılım Tasarımı Danışmanlık firmasının işbirliğiyle geliştirilen “Hyperhabitat” çalışmasında, küresel bağlantı(global connectivity) ve ağ yapılanması mimarlık açısından ele alınır ve sorgulanır. Binalar, kentler ve bölgeler; düğüm noktaları(nodes), ağ örgüleri(networks) ve çevreler(environments) ile oluşturulan yapılar olarak tanımlanır. Bu tanımlama doğrultusunda, dijital teknolojinin getirdiği ağ örgüsü biçimleri üzerinden, mimari nesnelerin farklı ölçek düzeyindeki ilişkileri tartışılır. Nesneler arasındaki ilişkilerin farklı şekillerde kurulmasının kentsel sistemler üzerindeki etkilerini araştıran deneyler yürütülür. Bu doğrultuda Venedik Bienali kapsamında, Valensiya’da inşa edilmiş bir apartmanın sosyal alanları da içeren bir katı, 1:1 ölçekte yeniden inşa edilir. Bu katta bulunan tüm mobilya ve elektronik aletler, ‘microserver’ların gömülü olduğu metakrilatlardan⁵ yapılır. Bu ‘mikroserver’ların birbiriyle etkileşimleri sonucu çeşitli ilişkiler kurulur ve dijital ortama aktarılır. İnternet platformuyla desteklenen bu aktarımlar üzerinden, hat kodları(line codes) aracılığıyla çeşitli ilişkiler ortaya çıkarılır ve geliştirilir. İşlevsel düğüm noktaları, hat kodları ile birbiriyle kurdukları ilişkiler doğrultusunda bağlanır. Bu sistem içinde kullanıcılar, gerçekleştirdikleri eylemler doğrultusunda söz konusu hat kodlarını ve düğüm noktalarını oluşturur. Bu şekilde bir apartman katı özelinde, yapıli çevredeki etkinlikler doğrultusunda kurulan farklı ilişkilennmelerin kentsel sistemler üzerindeki etkileri araştırılır [Leach, 2009]. Teknolojinin sağladığı olanaklar kullanılarak, sosyo-kültürel yapılar doğrultusunda, yapıli çevrede gelişen ilişkiler deneyimlenir. Bienalin sunduğu kamusal çevrede kurulan deney ortamında edinilen deneyimler üzerinden yapısal ve kentsel ölçekte çeşitli tasarım stratejileri geliştirilir. “Hyperhabitat” çalışması, akademik ve pratik ortamın birbirine paralel olarak çalışması açısından önemli bir örnektir. Akademik ve pratik ortam işbirliğinde, disiplinlerarası ilişkiler kurularak, farklı uzmanlık alanları bir araya

⁵ Akrilik cam ya da pleksiglas olarak bilinen poli(metil metakrilat) (PMMA) renksiz ve şeffaf bir termoplastik polimerdir.

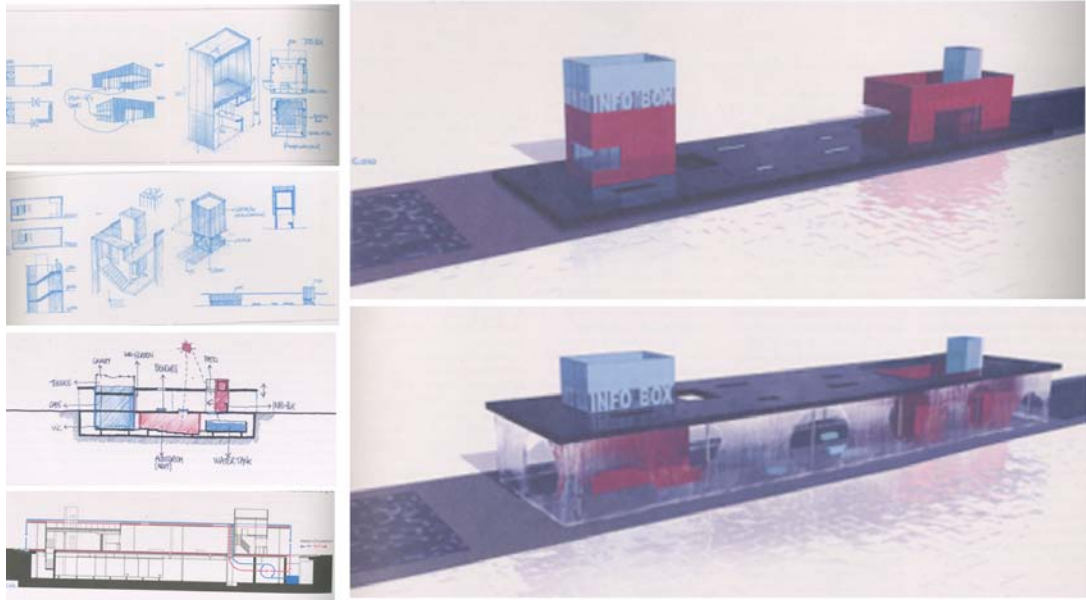
getirilir.

Resim 3.15. “Hyperhabitat” enstalasyonu

2008’de Zaragoza’da düzenlenen Expo’da kurulan Dijital Su Pavyonu ise, akademik ortamda gelişen ve Expo kapsamında pratik ortama taşınan bir deneysel etkinlik örneğidir. MIT Mimarlık ve Planlama Okulunda Medya Laboratuvarında “Smart Cities” araştırma grubu tarafından Carlo Ratti Associati mimarlık ofisi ve Lumiartecnica hidrolik firmasının işbirliğinde geliştirilmiş bir projedir. 2008 Expo’nun “Su ve Sürdürülebilir Gelişim” teması altında geliştirilen projede, suyu kullanan interaktif bir yapı oluşturularak, esnek mimarlık ve programlanabilir mekanlar üzerine bir araştırma yürütülür. Mekanı çevreleyen duvarların su ile oluşturulduğu Pavyonda, geleneksel kapı, pencere açıklıklarına ilişkin anlayışlar altüst edilerek, suyun sağladığı dinamikliğin duvar strüktürü ve mekansal algı üzerindeki etkileri deneylenir. Suyun sağladığı dinamikliğin kullanılmasıyla, yatay

ve düşeyde yapılan hareketlerle, ritmik geçici açıklıklar yaratılır. Dijital Su Pavyonu, biri zeminde yer alan diğeri çatıyı oluşturan iki yatay düzlemin çeperlerinden akan, sürekli döngü halindeki suyla oluşturulan sıra dışı bir prizma görünümündedir. Pavyonun çevresindeki etkinlik ve olaylara bağlı olarak, prizmanın 4 yan yüzünü oluşturan debili akan su çeşitli açıklıklar, biçimler ya da yazılar oluşturacak şekilde akarken, çatı düşey doğrultuda hareket eder. Bahsedilen hareketi sağlayan sistem, dijital olarak işletilen elektromanyetik valflar, hidrolik pistonlar, su pompaları, sensörlerle ile oluşturulur ve bilgisayar yazılımları tarafından kontrol edilir. Kentteki geleneksel çeşme(fountain) olgusuna da farklı bir bakış ve mekansal bir düzenleme getiren çalışma, interaktif yapısı doğrultusunda kentte iletişimsel bir eleman olarak tasarlanır [Ponciroli, 2008]. “Hyperhabitat” projesinde olduğu gibi, akademik ve pratik ortamın birbirine paralel olarak çalıştığı “Digital Water Pavillion”, örneklenen deneysel çalışmaların birçoğunda olduğu gibi, toplumla aktif etkileşim içinde deneyime açılır. Edinilen deneyimler doğrultusunda da çok yönlü ve çok katmanlı bir araştırma yapılandırır.

Resim 3.16. Dijital Su Pavyonu

Bağımsız Araştırma Enstitüleri bağlamında gerçekleştirilen deneysel çalışmalar da, akademik ortamla ilişkilendirilerek, bu ortamdaki deneysel çalışmaların üretimine katılır

ve destek sağlar. Deneysel Mimarlık üzerine araştırmalar gerçekleştirmek üzere Lebbeus Woods tarafından kurulmuş olan RIEAch (Deneysel Mimarlık Araştırma Enstitüsü) kuruluşunun etkinlikleri bu tür kurumlar için temel bir örnektir. Özellikle düzenlediği çalıştay ve yarışmalar ile deneysel çalışmaların üretimini teşvik eder. Bunun yanı sıra, sempozyum ve konferans etkinlikleriyle söz konusu çalışmaların pek çok platformda paylaşımını sağlar. Problem çözümü üzerine var olan kural ve sınıflamaların ötesinde bir mimari tasarım etkinliği yürüten enstitü, mimarlık alanında ileri düzey bir deneysellik ve araştırma yürütür. 1988 yılından bu yana pek çok çalıştay ve konferans gerçekleştirerek, akademik ortamla etkin olarak ilişkilendirir [RIEA, 2012].

Verilen örneklerin gösterdiği üzere, araştırma programları ve periyodik eğitim programları bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinliklerin çoğu, pratik ortamdaki çeşitli firmaların, farklı disiplinlerin işbirliğiyle, toplumla etkileşim içinde gerçekleşir. Bu etkinliklerde üretilen çalışmalar, genellikle kavramsal ve kılğısal yönleri dengeli şekilde bir araya getiren ya da kılğısal yönüyle ön plana çıkan çalışmalardır. Bu çalışmalar, bir yandan mimarlıktaki problem alanlarına ilişkin farkındalık geliştirerek, yenilikçi öneriler ileri sürerken, bir yandan da toplumun mimarlıktaki yeniliklere karşı farkındalığını güçlendirir. Hatta toplumu da bu yenilik sürecinin içine dahil ederek, geliştirilen önerilerin sosyal, kültürel, ekonomik vb. açılardan etkilerinin gözlemlenmesi ve üretimlerin yeniden değerlendirilmesi için ortam sağlar. Farklı bilgi alanlarının ve toplumun katkıları doğrultusunda, pek çok açıdan değerlendirerek geliştirilen çalışmalar, dayandığı çeşitli referans noktalarıyla, çok katmanlı bir bilgi ağıyla yapılandırılır.

3.2.2.Lisans ve lisansüstü eğitim programları içinde yer alan mimari tasarım stüdyoları bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinlikler

Lisans ve lisansüstü eğitim programları içinde gerçekleştirilen deneysel etkinlikler SCI-arc, Valparaiso, Cooper Union, Bartlett, AA, Delft ve IAAC olmak üzere yedi eğitim kurumu üzerine yapılan incelmeler doğrultusunda örneklenir. Bu eğitim kurumlarında mimari tasarım stüdyoları deneysel etkinliklerin yürütüldüğü temel

çevreyi oluşturur ve pek çok diğer kurumda olduğu gibi eğitimde merkezi konumda yer alır. Ancak pek çok kurumdan farklı olarak, bu kurumlarda mimari tasarım stüdyoları eğitim programları içinde bağımsız bir çalışma ortamı olmaktan uzaktır. Programlarda yer alan diğer derslerle ve eğitim ortamlarıyla etkin şekilde ilişki kurar. İncelenen kurumlarda, stüdyoyu destekleyen ders ve eğitim ortamları temel olarak üç grup altında toplanır. Bu gruplar, tarih ve teori alanları, teknoloji ve uygulamalı çalışmalar alanı ile görsel ve medya alanları olarak şekillenir. Tarih ve teori alanları, mimari ve kentsel tarih, teori ve eleştirinin yanı sıra, felsefe, sanat vb. farklı disiplinlere ait kavramsal çalışmaları içerir. Teknoloji ve uygulamalı çalışmalar alanı ise, yapma eylemi üzerine odaklanarak, teknolojinin mimarlıktaki uygulamalarıyla şekillendirilir. Görsel ve medya alanları ise, iletişim teknikleri ve becerileri kapsamında çeşitli iletişim araç ve teknolojileri ile onların uygulamaları etrafında biçimlenir. Tüm bu alanlar stüdyo ortamında sentezlenerek, deneysel anlayışla yürütülen mimari tasarım çalışmalarının gelişiminde başvuru kaynağı oluşturur. Bu ortamda farklı bilgi alanlarının etkileşiminden faydalanılarak, stüdyonun tematik kurgusu doğrultusunda özelleşmiş araştırma alanları geliştirilir. Deneysel çalışmalarla yapılandırılan bu araştırma alanları, sunduğu özelleşmiş bilgi yapısının yanı sıra, tüm bu alanların etkileşimine referansla çok katmanlı genel bir disipliner bakışı da içinde barındırır.

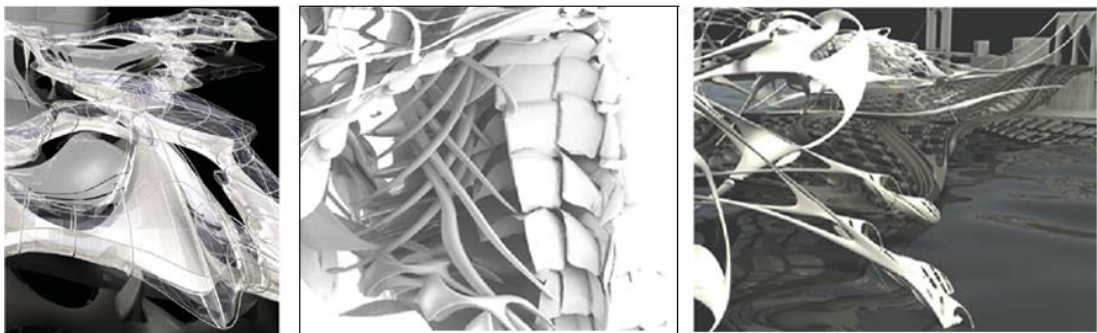
Mimari tasarım stüdyosunun eğitim programındaki diğer derslerle ve eğitim ortamlarıyla olan etkileşimi bazı stüdyo yapılanmalarında daha belirgin hale gelerek, stüdyo ile ilgili ders ya da dersler birbirine paralel olarak yürütülür. SCI-arc'ta Diaz Alonso'nun yürüttüğü düşey stüdyo ile Bratton'ın verdiği bir dizi seminer dersinin birbirine paralel olarak uygulanmasıyla oluşturulan araştırma projesi bahsedilen yapılanmaya örnek oluşturur. 2003-2006 yılları arasında gerçekleştirilen bu araştırma projesi, dört dönemde gerçekleştirilen dört dizi tasarım stüdyosu ve teorik seminer kapsamında birbiriyle ilişkili olarak geliştirilen deneysel çalışmalar sonucu yapılandırılır.⁶ Sosyolog ile mimar arasındaki işbirliğiyle üretilen projede,

⁶ Enstitüler arası bir araştırma niteliğinde olan bu tasarım araştırma projesi, SCI-arc'ta Bratton ve Diaz-Alonso tarafından yürütülürken, Columbia Üniversitesi'nde de sadece Diaz-Alonso tarafından tekrarlanmıştır.

Hollywood'taki profesyonel pratiklerle de işbirliği yapılarak, farklı disiplinler arasında fikir ve strateji paylaşımı sağlanır. Enstitü bağlamında kurulan bu işbirliği ve paylaşım, çalışma boyunca beklenmedik yeniliklerin oluşumu için bir forum gibi çalışır. Bu ortamda gerçekleştirilen deneysel etkinliklerde, tipik bir tasarım stüdyosundaki geleneksel anlayış reddedilerek, “araştırma olarak tasarım” (design as research) yürütülen araştırma projesi çerçevesinde yeniden yapılandırılır. Proje kapsamında yürütülen tasarım araştırmaları temel olarak, kıvrımlı ve karmaşık geometrik biçimlerin programatik olarak yorumlanması üzerine odaklanır. Bahsedilen biçimlerin barındırdığı potansiyel anlatılar araştırılır. Konvansiyonel mimari programların söz konusu biçimlerin organizasyonel etkisiyle üretken bir şekilde nasıl dönüştürülebileceği üzerine tartışılır. İşbirliği içinde yürütülen ilk seminer ve stüdyo dizisi, havaalanlarını konu alır. Akışın mekanını biçimsel bir yüzey organizasyonu olarak izlemekten farklı olarak, deneyimin sinematik sürekliliğinin oluşturmaya ilişkin tasarım deneyleri yapılır. İkinci seminer ve stüdyo dizisinde ise, konut temasına yoğunlaşılır. Seminerde oedipus kompleksi⁷ konusuyla ilgilenilerek, bu kompleksi olan bir ailenin dinamikleri tartışılır. Seminer paralelinde stüdyoda yürütülen deneysel çalışmalarda da, mimari tasarımın yeni sosyal yapıların anlatılarını oluşturmadaki rolü araştırılır. Üçüncü seminer ve stüdyo dizisindeyse, araştırmanın ölçeği küçültülerek, bedensel organların tasarımı konusuna çalışılır. Bu diziyi izleyen dördüncü seminer ve stüdyo dizisinde de, bedende dolaşan kanın akışkan biçimselliğinin sahip olduğu kapasiteler araştırılır. Çalışmalar boyunca tasarımın kurgusal mantıkları ele alınarak, tasarım aracılığıyla bir dizi potansiyel geleceği harekete geçirme yeterlilikleri tartışılır. Gerçekleştirilen tartışma ve denemelerde, programa ilişkin konvansiyonel anlayışlar, daha az tanımlı bir program anlayışına doğru kayar. Bunun sonucu olarak, programın belirli niteliklerin ürünü olduğu, mekan ile programın bütünleşmiş bir deneyim sunduğu ileri sürülür [Bratton ve Diaz-Alonso, 2006]. Farklı bilgi alanlarının etkileşimi içinde

⁷ Oedipus kompleksi, çocuklukta gelişen bazı nevrozların kökenini açıklamak için Sigmund Freud tarafından geliştirilen kavram. Çocuğun anne ve babasına karşı beslediği sevgi ve düşmanlık duygularının bir bütün halinde toplanması.

yürütülen bu deneysel çalışma, sosyolojik bakış açısını kullanarak, bilgisayar teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte kolaylıkla üretilebilir hale gelen kıvrımlı karmaşık biçimlerin programatik açıdan barındırabileceği potansiyelleri ortaya çıkarır. Bu biçimlerin kullanımıyla oluşturulabilecek tasarım kurgularını araştırır. Bir önceki bölümde bahsedilen deneysel çalışma yapıları bağlamında ele alındığında, kavramsal yöne ağırlık veren deneysel çalışmaların içine girer. 1-1 deneyimlenebilen, içinde yaşadığımız gerçekliğe aktarılmış bir yapı yerine, daha büyük ölçekli prototipler ve dijital simülasyonlarla yürütülen bir araştırma sunar. Ancak belirlenen konu etrafında gerçekleştirilen bu araştırmaların, belirli bir süreklilik içinde birbirinden beslenerek yürütülmesi sonucu, konuya ilişkin kapsamlı bir araştırma örgüsü oluşturulur. Böylelikle, aynı konu etrafında gerçekleştirilecek çalışma ve uygulamalar için referans sunulur. Bratton ve Diaz-Alonso, gerçekleştirilen deneysel çalışmalar boyunca öğrenilenlerin, pratik hayattaki problemlere de uyarlanabileceğini ve bu problemlerin çözümünde başvuru kaynağı oluşturacağını savunur [Bratton ve Diaz-Alonso, 2006]. Böyle bir stüdyoda eğitim alan öğrenciler, pratik hayattaki problemlerle karşılaştığında, farklı disiplinlerin işbirliğinden edindiği farklı bakış açılarını ve stüdyodaki tasarım problemlerini çözerken kazandığı deneyimleri kullanarak, benzer problemler üzerine çözümler geliştirme yetisini edinir. Hatta edindiği “araştırma olarak tasarım” anlayışı doğrultusunda, farklı problemlerle de baş edebilme becerisi ve know-how'ı kazanır.

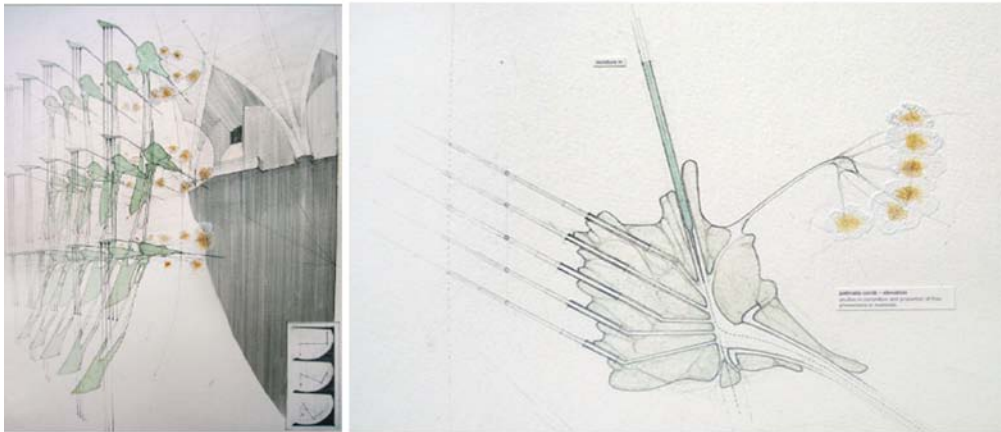
Resim 3.17. 2003-2006 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin görseller: 2003 bahar döneminde tasarlanan havaalanı önerisi; 2005 bahar döneminde bedensel organların tasarımı araştırması kapsamında tasarlanan kule; kanın akışkan yapısı üzerine yürütülen araştırma kapsamında köprü

Mimari tasarım stüdyolarında yürütülen deneysel etkinlik örneklerinden başka biri de Bartlett Mimarlık Okulu'nda Bob Sheil'in yürüttüğü “Unit 23” adlı stüdyoda 2006 ve 2007 yılında gerçekleştirilmiş projelerdir. Bu projelerin gelişimi sırasında stüdyo, bir önceki örnekte olduğu gibi, belirli ders ya da derslerle paralel yürütülmez, ancak öğrenci ve yürütücülerin bilgi birikimi doğrultusunda farklı bilgi alanlarının birlikteliği sağlanır. Mimarlıkta dokunulabilir, fiziksel olan üzerine düşüncelerin üretildiği stüdyoda, salt maddeleştirme ve fabrikasyonun ötesine geçilerek, fikirlerin maddeye dönüştürülmesindeki belirsizlik üzerine odaklanılır. Yapma ve tasarlama eylemlerinin iç içe geçtiği stüdyoda, çalışmalar, deneysellik ve eleştirel sezgiler aracılığıyla yönlendirilir. Stüdyo öğrencilerinden Tim Barwell'ın Londra UCL'de terkedilmiş bir gözlemevinde gerçekleştirdiği sıradışı proje, stüdyoda üretilen deneysel çalışmalardan biridir. Barwell, terkedilmiş bir gözlemevinde yere daha yakın olan ve doğrudan gözlemlenemeyen neyin gözlemlenebileceği sorusu üzerinden çalışmasını geliştirir. Nem, güneş ışığı, kullanıcı davranışları, malzeme davranışları vb. üzerine pek çok tekrarlı denemelerden sonra bir yapı oluşturur. Barwell'ın “ortam çınlatıcısı”(ambient resonator) olarak tanımladığı bu yapı mekanın ortasında konumlandırılır. “Ortam çınlatıcısı”, demir bir platform üzerinde, düşeyde gözlemevinin kubbesine doğru yükselen teller ve bu tellere bağlı olarak açılıp kapanabilen yapraklardan oluşur. Piyano telleriyle birbirine bağlanan yapraklar, kubbenin üzerinde yer alan ısı pompolarıyla etkinleştirilir. Böylece yapraklar dış çevrenin ısısına bağlı olarak, belirli bir ses eşliğinde açılıp kapanır. Bunun yanı sıra, gözlemciler de tellere dokunarak, anın müziğini oluşturabilir ve kendi performanslarını deneyler [Sheil, 2008]. Var olan bir yapının mekansal kullanımı üzerine farklı bir bakış açısı ortaya koyan bu çalışma, içinde bulunan çevreye ilişkin farkındalık geliştirerek, çevreyi okumak için sıradışı bir yol sunar. Deneyleme ve deneyimler üzerine odaklanarak, düşünce ve eylemi etkileşimli şekilde bir araya getirir. Stüdyo da üretilen deneysel çalışmalara ilişkin örneklerden bir diğeri ise, Ryan Martin tarafından St. Olave Kilisesi'nde gerçekleştirilen çalışmadır. Kilisedeki kriptaların tonozlarındaki fresklerde, hava nemıyla meydana gelen beyaz tozlanma sonucu oluşan deformasyon Martin'in problem alanını oluşturur. Freskleri mekanın ayrılmaz, tanımlayıcı bir parçası olarak gören Martin, onları yeniden canlandırmak ve mekan içindeki etkisini tartışmak üzere bir proje geliştirir. Bu doğrultuda,

kriptaların özgün freskli koşullarını ortaya çıkaracak bir araç dizisi tasarlar. Freskler üzerindeki tuzların altından freskleri okuyan bu araç dizisi, fresklerin üzerinden aldığı tuzları cam tüpler aracılığıyla kriptâ zeminine aktararak, zeminde yeni bir “yansıtılmış fresk” (projected fresco) oluşturur [Sheil, 2008]. Mekana yapılan bu müdahale ile freskler üzerine bir okuma yapılır ve başka bir şekilde mekana yeniden dahil edilerek, tartışmaya açılır. Sheil'in belirttiği üzere, her iki projede geliştirilen hipotezler de, fiziksel, dokunulabilir olana ilişkin anlayışın, binaların tasarımında ikincil bir role düşürülemeyeceğini savunur ve mimari düşünce ve eylem arasındaki dengeyi tartışır. Fiziksel, dokunulabilir olana ilişkin deneyimin, tasarımda merkezi bir yerde durduğunu ileri sürer [Sheil, 2008]. Tasarım stüdyosu bağlamında deneysel çalışmalar ışığında geliştirilen bu hipotezler, stüdyonun araştırma konusu olarak belirlediği mimari düşünce ve eylem arasındaki belirsizlik üzerine bir araştırma örgüsü oluşturur. Bu araştırma örgüsünün oluşturan çalışmalar boyunca, hem mimari düşüncenin hem de mimari eylemin etkin olarak kullanılması, söz konusu deneysel çalışmaları kavramsal ve kılğısal yönleri dengeli şekilde bir araya getiren deneysel çalışmalar grubuna sokar. Örneklenen deneysel çalışmanın yapısının yanı sıra, böylesi bir mimari araştırmanın mimari tasarım stüdyosunda deneysel yollarla gerçekleştiriliyor olması ise, öğrencilerin konu üzerine duyarlılığını geliştirerek, temel bir tasarım problemi üzerine deneysel yollarla düşünmeyi öğrenmelerine hizmet eder. Araştırmalarını bu genel tema altında özelleştiren öğrenciler, hem farklı bilgi alanlarından girdi sağlar hem de ürettikleri çalışmalarla girdi sağladıkları bu alanlara yeni girdiler sunarlar. Böylelikle, tasarım ve tasarlama üzerine bakış açılarını genişleterek, sahip oldukları know-how'ı geliştirirler. Ürettikleri çalışmaları, birebir kamuya açık alanlarda gerçekleştirerek paylaşma açıyor olmaları da, bu ortamdan alacakları geri besleme ile onların gelişimine katkı koyar. Aynı zamanda, pratik ve akademik ortamın etkileşimini kuvvetlendirerek, düşüncenin birebir fiziksel bir nesneye dönüştürülmesiyle doğrudan meslek yaşamına ilişkin deneyim sağlar.

Resim 3.18. Tim Barwell'ın Londra UCL'de terkedilmiş bir gözlemevinde gerçekleştirdiği enstalasyon

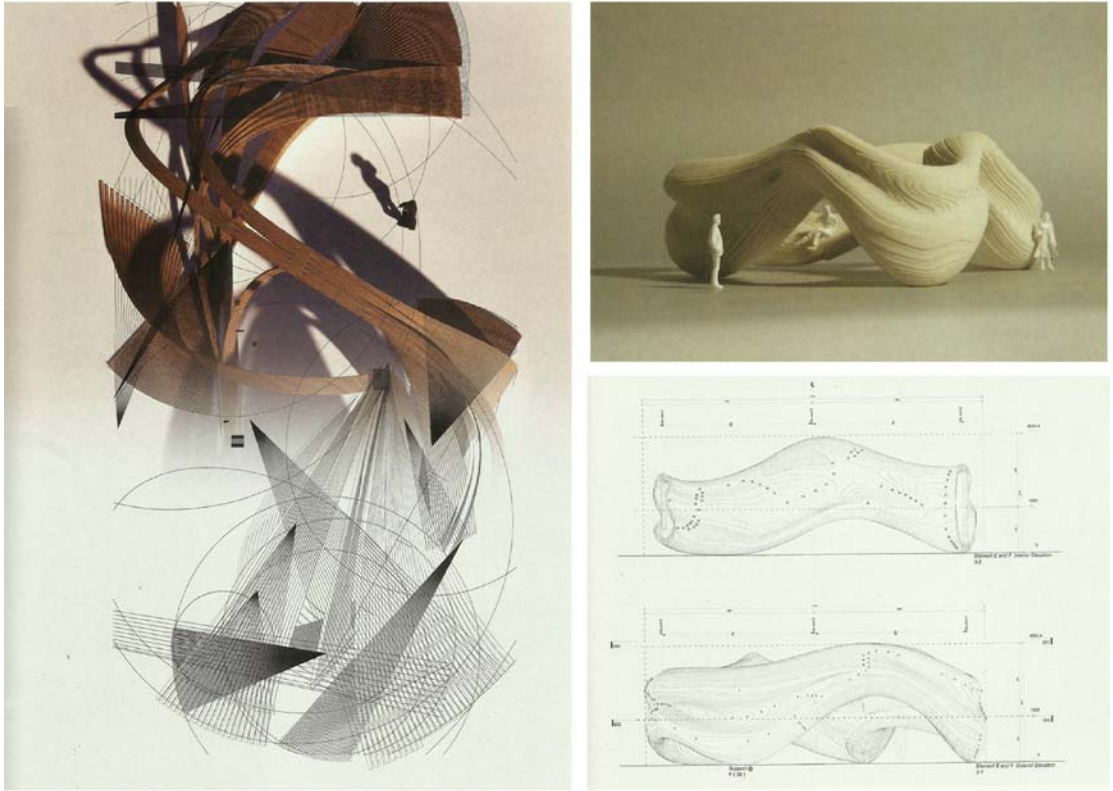
Resim 3.19. Ryan Martin tarafından St. Olave Kilisesi'nde gerçekleştirdiği enstalasyon

Resim 3.20. Ryan Martin tarafından St. Olave Kilisesi'nde gerçekleştirdiği enstalasyon

Mimari tasarım stüdyosu bağlamında gerçekleştirilen deneysel etkinlik örneklerinden bir diğeri de AA'de “Intermediate 2” seviyesinde 2009 yılında gerçekleştirilen çalışmadır. Akademik ve pratik ortamı bir araya getiren bu stüdyo pavyon tasarımı üzerine deneysel çalışmaların yürütür. Payvon tasarımı aracılığıyla, dijital tasarım ve üretimdeki çağdaş teknikler ile modern deneysel ahşap konstrüksiyonun konstrüktif mimari potansiyelini araştırır. Her yıl stüdyoda yürütülen araştırma ve çalışmalar sonucunda 1-1 ölçekteki bir prototip üretilir ve Bedford Meydanı'na yerleştirilerek, deneyime açılır. Böylelikle akademik ortamda yürütülen çalışma pratik ortama taşınarak, gündelik hayata katılır. 2009 yılında üretilen prototip de sözü geçen çalışmalardan biridir. Stüdyonun bahsedilen yılda yürüttüğü araştırmada, dijital görsel etkiler oluşturan yöntemler ile bu yöntemlerin sunduğu potansiyeller sorgulanır. Buna ek olarak, dijital üretim tekniklerinin kullanımıyla oluşturulan ahşap konstrüksiyonlar üzerine birebir deneyimlemeye dayalı araştırma ve incelemeler yapılır. Stüdyo içinde gruplar halinde yürütülen çalışmalar arasından seçilen Rama Khalaf adlı bir öğrencinin çalışmasının detaylandırılmasıyla, “Petra” adlı deneysel bir ahşap konstrüksiyon oluşturulur. Bu konstrüksiyon üzerinden mimarlıkta biçim, çizgi, malzeme ve mekansal etki arasındaki ilişkiyi sorgulayan bir araştırma yapılandırılır. Dijital tasarım ve üretim araçlarının etkin olarak kullanıldığı bu araştırmada, programdaki ilgili derslerden destek sağlanarak, deneysel çalışmaların tamamında rastlanan farklı bilgi alanlarının işbirliğinden de faydalanılır [Johnstone, Weaver ve Barrett, 2009]. Mimari eylemin yoğun olarak kullanıldığı bu çalışmada, daha çok yapabilme yolları üzerine

odaklanılır ve bu yollar araştırılıp, denenir. Bu yönüyle, kavramsal bakışın arka planda kaldığı çalışma, kılıgısal yöne ağırlık veren deneysel çalışmalar grubuna girer. Ancak mimari stüdyo ortamında, ileri teknolojinin kullanımıyla, sıradışı bir biçimin inşa edilmesi, öğrencilerin tasarıma bakışını zenginleştirerek, mimarlıktaki biçimsel olanakların farkına varmalarını sağlar. Dijital ortamda yapılan tasarımın, içinde bulunulan gerçekliğe birebir aktarımı, öğrencilere eşsiz bir tasarım deneyimi kazandırır. Bir önceki örnekte olduğu gibi, gerçekleştirilen üretimlerin kamuya açık alanda kullanıma açılmasıyla da, alınan geri beslemeler doğrultusunda araştırma sürdürülür.

Resim 3.21. Petra Pavyonunun konsept, uygulama çizimleri ve maketi

Resim 3.22. Bedford Meydanında yerleştirilen Petra Pavyonu

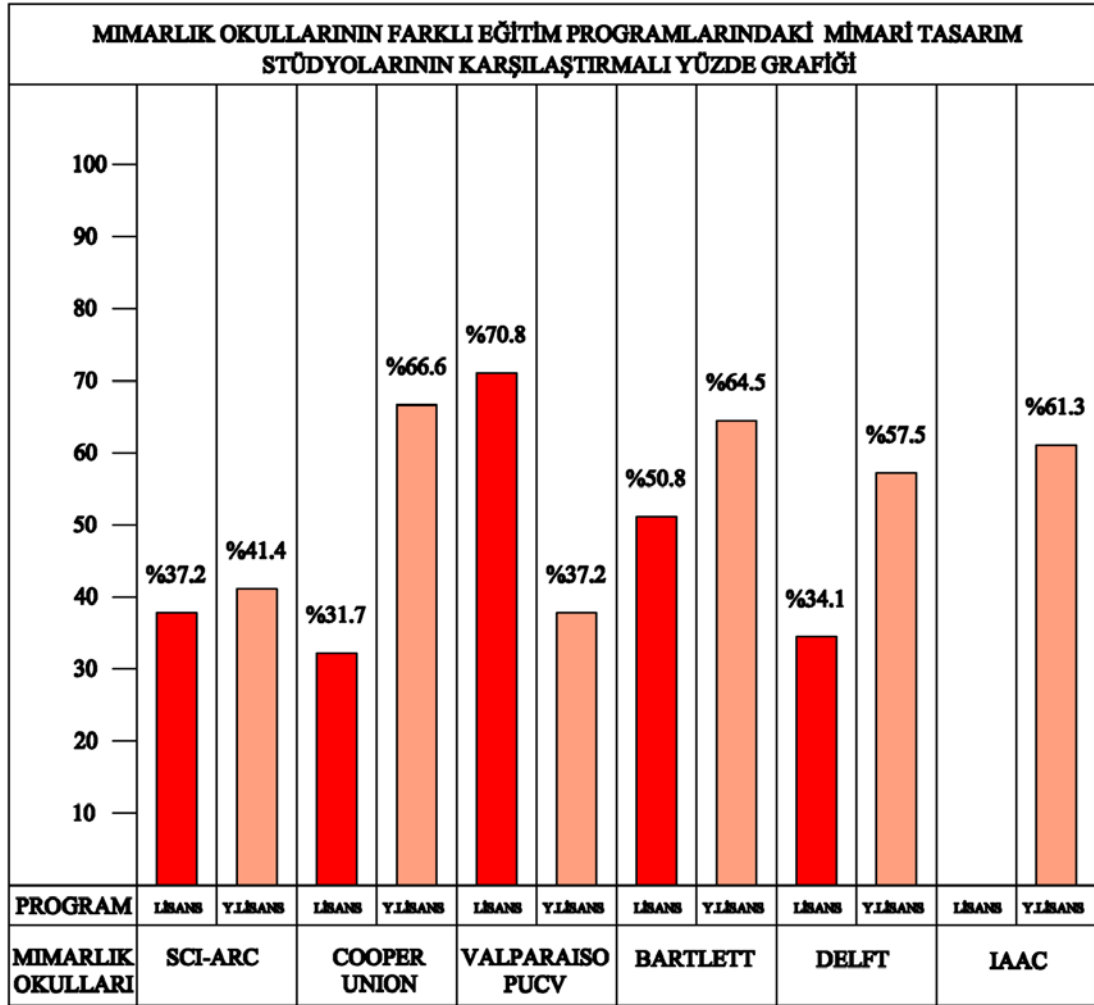
Tez kapsamında örnek alınan farklı okulların mimari tasarım stüdyolarındaki deneysel etkinliklere ilişkin anlatımlardan ve farklı yapıdaki deneysel çalışma örneklerinden anlaşılabilceği üzere, stüdyolarda yürütülen deneysel çalışmalar, araştırılan konular, araştırma metodolojileri ve araçları doğrultusunda çeşitlilik gösterir. Kimi stüdyolarda deneysel çalışmalar kılğısal yönüyle ön plana çıkarken, kimisinde kuramsal yönü daha ağır basar. Kimisinde ise, kuramsal ve kılğısal yönler dengeli şekilde yer alır. Stüdyonun araştırma olarak tasarım eylemini gerçekleştirmesindeki amaç ve stüdyo hedefleri de çalışmaların sahip olduğu nitelikleri etkiler. Ancak hangi niteliklere sahip olursa olsun, deneysel çalışmaların tümü, farklı bakış açılarını gündeme getirmesi ve mimarlığın uğraşması gereken yeni problemlere ilişkin farkındalık oluşturmaya stüdyo ortamında gelişimi destekler. Oluşturduğu çok yönlü ve çok katmanlı bilgi ağlarıyla, öğrencilerin algılayışını

geliştirerek, yaratıcılığını kuvvetlendiren, zihinsel, sezgisel ve eylemsel etkinliklerini geliştiren bir eğitimi olanaklı kılar.

Lisans ve lisansüstü eğitim programlarında yürütülen deneysel çalışmaların, eğitimdeki etkinliğinin ve eğitim açısından öneminin anlaşılabilmesi için, söz konusu çalışmaların program içindeki ağırlığının ortaya çıkarılması gereklidir. Deneysel çalışmalar stüdyo ortamında gerçekleştirildiğinden, örnek olarak incelenen kurumlarda mimari tasarım stüdyolarının eğitim programları içindeki ağırlığını gösteren analiz çalışmaları, deneysel çalışmaların ağırlığına ilişkin genel bir fikir oluşturulmasına yardımcı olur. Tez kapsamında gerçekleştirilen analiz çalışmaları, eğitim programlarındaki derslerin kredileri referans alınarak oluşturulur. Bu krediler ışığında, örnek olarak belirlenen eğitim kurumlarının mimari tasarım stüdyolarının ağırlığı, yıllara ve programlara göre yüzde oranında hesaplanır. Hesaplamalar sonucunda da söz konusu kurumların karşılaştırmalı tablosu oluşturularak yorumlanır (EK-1). Ancak eğitim programlarındaki derslerin kredilerine ulaşamadığından, AA kurumu bahsedilen analiz çalışmalarının dışında bırakılır.

Yapılan analiz çalışmalarında görüldüğü üzere, mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdesi, okullara, okullardaki eğitim programlarına ve eğitim programlarındaki çalışma dönemlerine bağlı olarak değişir. Mimari tasarım stüdyolarının okullardaki ortalama ağırlığına bakıldığında, Valparaiso Mimarlık Okulu'nda stüdyoların ağırlığı en yüksek değere ulaşır. Lisans programları çerçevesinde bakıldığında da, Valparaiso Mimarlık Okulu'nun stüdyolarının ağırlığı %70,8 ile belirgin şekilde en yüksek değere sahiptir. Bartlett Mimarlık Okulu da %58,3 değeriyle onu takip eder. Diğer okulların lisans programlarındaki stüdyo yüzdeleri ise %31-38 aralığında değişir. Yüksek lisans programları çerçevesinde ise, %60'ın üzerindeki değerleriyle Cooper Union Mimarlık Okulu, Bartlett Mimarlık Okulu ve IAAC stüdyolarının ağırlığı diğer okullara göre daha fazladır. %57,5 değeriyle Delft Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde de mimari stüdyolarının ağırlığı yüksektir. SCI-arc ve Valparaiso Mimarlık Okulu'ndaki yüksek lisans stüdyolarının ağırlığı ise, % 37-44 arasında değişerek daha düşük bir değerde yer alır. Açıklanan analizler ışığında bakıldığında Bartlett ve Valparaiso Mimarlık Okulları ile IAAC, eğitim

programlarındaki mimari tasarım stüdyolarının ağırlığıyla, deneysel çalışmaların üretiminde en yüksek potansiyeli taşır. Ancak okulların stüdyo ağırlıkları bu potansiyelin ortaya konulmasında büyük ölçüde belirleyici olmasına karşın yeterli değildir. Okullarda bulunan teknik donanım, eğitim ortamları ve deneysel anlayışla yürütülen stüdyoların oranı da bu potansiyelin belirlenmesinde etkilidir. Bu doğrultuda bakıldığında SCI-arc, Bartlett, AA, Delft Üniversitesi Mimarlık Bölümü Valparaíso Mimarlık Okulu ve IAAC sahip olduğu teknik donanım ve eğitim ortamlarının çeşitliliğiyle ön plana çıkar. Deneysel anlayışın işleyişi açısından değerlendirildiğindeyse, SCI-arc tamamıyla deneysel anlayış doğrultusunda eğitim programını şekillendirmesiyle, deneysel anlayışı tüm eğitim sistemine entegre eder. Mimari tasarım stüdyoları açısından bakıldığında da, stüdyo içeriklerine ilişkin yapılan incelemelerde görüldüğü üzere, özellikle Valparaíso Mimarlık Okulu, Bartlett Mimarlık Okulu, SCI-arc ve AA'de stüdyoların büyük bir kısmı deneysel anlayışla yürütülür. Tüm bu analizlere referansla SCI-arc, Valparaíso Mimarlık Okulu ve Bartlett Mimarlık Okulu stüdyolarının ağırlığı, içeriği, eğitim yapılanması, sahip olduğu teknik donanım ve eğitim ortamlarıyla diğer okullar arasında ön plana çıkar. AA 'de, stüdyo içerikleri, sahip olduğu teknik donanımlar, eğitim ve araştırma programlarının çeşitliliği ile deneysel çalışmalar için ideal bir ortam oluşturmaya karşın, stüdyo ağırlıklarına ilişkin analizlerin yapılamaması nedeniyle diğer okullar ile tam anlamıyla karşılaştırılması mümkün olmaz. IAAC da bahsedilen okullarla aynı potansiyele sahip olmasına karşın, yalnızca lisansüstü programları ve periyodik programları olan bir enstitü olarak yapılandığından, bütüncül bir mimarlık eğitimi açısından bakıldığında diğer kurumlardan farklı bir yapı gösterir. Ancak akademik ortamdaki deneysel çalışmalar için anahtar bir referans noktası oluşturur. Delft Mimarlık Fakültesi ise, sahip olduğu ileri düzey teknik donanım, barındırdığı farklı bölümler ve farklı uzmanlık alanları doğrultusunda oluşturduğu eğitim yapılanması ve eğitim ortamlarıyla bahsedilen okullara yakın bir konumda yer alır. Cooper Union ise, Hejduk'un yönetimi sırasında deneysel anlayışın eğitim yapılanmasında etkili olduğu bir okul olmasına karşın, şimdiki konumunda, analiz çalışmalarının da gösterdiği üzere, pek çok yönden diğer okulların gerisinde kalır.

Şekil 3.1. Mimarlık Okullarının Farklı Eğitim Programlarındaki Mimari Tasarım Stüdyolarının Karşılaştırmalı Yüzde Grafiği

Mimarlığın pratik ve akademik ortamında gerçekleştirilen deneysel etkilere ilişkin örneklemelerin de gösterdiği üzere, söz konusu etkinlikler mimarlık içinde eğitsel bir etkiye sahiptir. Bu etki deneysel çalışmaların gelişimsel (progressive) yapısıyla sağlanır. Alternatif olanın arayışında yürütülen bu çalışmalar, bilinmeyen, henüz keşfedilmemiş olanın ortaya çıkarılmasını amaçlar. Var olan potansiyellerin farkına varılması ve olanakların genişletilmesini sağlayacak, devingen araştırma yapıları oluşturulmasını hedefler. Bu doğrultuda üretilen çalışmaların sürekliliği ve devingenliği, söz konusu çalışmalara gelişimsel bir yapı kazandırır. Bu yapı gereği, deneysel çalışmalar devamlı olarak mimarlık disiplinine girdi sağlar ve yeni bilgi yapıları sunar. Yeni bilginin sürekli olarak gündeme getiriliyor olması ve paylaşımına sunulması da mimarlık disiplininde eğitsel bir etkinlik halini alır.

Pratik ve akademik ortamdaki deneysel etkinliklere ilişkin örneklerin gösterdiği üzere, mimarlıkta geleneksel olana alternatif üretmek üzere birbirinden farklı deneysel arayışlar sürdürülür. Bu arayışlarda deneyselliğe farklı yaklaşımlar söz konusu olur. Ancak tüm bu farklılığa rağmen, deneysel etkinlikler ürettiği alternatif bilgi yapıları doğrultusunda mimarlık ortamında eğitici bir rol üstlenir ve bu ortamın gelişimine katkı sağlar. Üstlendiği eğitici rol göz önünde bulundurulduğunda, deneysel etkinliklerin, mimarlık eğitiminin verildiği akademik ortamdaki konumu önem kazanır. Akademik ortamda geleneksel eğitim anlayışına alternatif bir eğitim anlayışı içinde gerçekleştirilen bu etkinlikler, gelişimin sürekliliğini sağlamanın yollarını gündeme getirerek, devingen bilgi yapılarına dayanan bir eğitim anlayışı ortaya koyar. Bu anlayış doğrultusunda bilginin devingenliğini sağlamak ve gelişimi desteklemek üzere farklı bilgi alanlarının bir araya geldiği ve etkileşim içinde olduğu bir eğitim ortamı gündeme gelir. Bu ortamda farklı bilgi alanlarına ilişkin söylem ve eylemlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan verimlilik içinde beklenmedik durumların ve sürpriz sonuçların ortaya çıkabileceği sonsuz bir olasılıklar dizisi ve ilişkiler ağı oluşur. Deneysel etkinlikler de, bu yapının içinde ilerlemeyi sağlayacak birtakım rotalar çizerek üretken hale gelir. Bu doğrultuda söz konusu etkinlikler içinde üretilen her bir deneysel çalışma, çizilen rotalar doğrultusunda ilerleyen, yeni düşünme ve üretme biçimlerinin gelişimine yönelik bir yolculuğa dönüşür. Ve bu şekilde gerçekleştirilen her yolculuk, ulaştığı ya da ortaya çıkardığı yeni bilgi yapıları göz önünde bulundurulduğunda, eğitici niteliğiyle ön plana çıkar. Bu durum eğitici niteliği bu denli yüksek olan deneysel etkinliklerin, mimarlık eğitimi açısından ele alınmasını gerektirir. Böyle bir ele alış ise, mimarlık eğitiminin merkezinde yer alan ve deneysel etkinliklerin gerçekleştiği temel ortam olan mimari tasarım stüdyolarının incelenmesiyle mümkün olur. Bu doğrultuda deneysel etkinlikleriyle ön plana çıkan eğitim kurumlarındaki mimari tasarım stüdyolarının kurgularının irdelenmesi deneysel etkinliklerin mimarlık eğitime nasıl dâhil edildiğine ve genel eğitim programıyla nasıl bütünleştirildiğine ilişkin bir bakış oluşturur.

4. MİMARİ TASARIM STÜDYOLARININ DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ

Deneysel etkinlikler mimarlık eğitimi açısından ele alınırken, bu etkinliklerin gerçekleştirildiği ortamı ve bu ortamdaki çalışma kurgularını anlayabilmek için, mimari tasarım stüdyolarının deneysel mimarlık anlayışı çerçevesinde irdelenmesi gereklidir. Böyle bir irdeleme, deneysel etkinliklerin yoğun olarak yer aldığı eğitim kurumlarındaki mimari tasarım stüdyolarına ilişkin kurguların incelenmesiyle mümkün olur. Bu doğrultuda, bir önceki bölümde yapılan analiz çalışmaları sonucunda belirlenen, mimari tasarım stüdyolarında verdiği eğitimi deneysel mimarlık anlayışıyla yürüten belli başlı okullar olan Sci-arc, UPCV(Valparaiso) ve Bartlett okulları ele alınır. Söz konusu okulların, mimari tasarım stüdyolarına ilişkin kurguları, pedagojik, metodolojik, tematik kurgular ile eğitim ortamı kurguları olmak üzere dört ana başlık altında incelenir.

4.1. SCI-arc Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları

Akademik ortamdaki deneysel çalışmalara ilişkin anlatımlarda belirtildiği üzere, SCI-arc eğitim yaklaşımını mimarlıktaki deneysel anlayış doğrultusunda şekillendiren belli başlı mimarlık okullarından biridir. Mimari tasarım stüdyolarının yanı sıra, eğitim programının ve programda yer alan birçok dersin kurgusu da bu anlayışla oluşturulmuştur. Dolayısıyla, bütüncül bir eğitim yaklaşımına sahip olan SCI-arc'ın mimari tasarım stüdyolarına ilişkin kurguları ve stüdyoların okulun genel eğitim anlayışı içindeki yeri, deneysel anlayışla kurgulanacak mimari tasarım stüdyoları için referans oluşturur.

SCI-arc'taki lisans ve lisansüstü programlarındaki mimari tasarım stüdyolarının kurguları ele alınırken, stüdyolar, eğitim programındaki yerlerine bağlı olarak üç temel stüdyo yapılanması halinde incelenebilir: temel bölümde yer alan yatay stüdyolar; ileri düzey bölümde yer alan düşey stüdyolar; tez çalışmalarına yönelik olarak yürütülen tez stüdyoları. Belirtilen stüdyolara ilişkin kurgular, 2009 ve 2011 yıllarında okul tarafından çıkarılan yayınlar üzerinden incelenir.

4.1.1. Pedagojik kurgu

SCI-arc bünyesinde yürütülen çalışmaların geneli “bilinmeyene doğru bir yolculuk” olarak görülür ve bilinmeyeni araştırma-ortaya çıkarma odağıyla yürütülür. Verilen eğitim kapsamında bir yandan mimari sorgulama/araştırma için yeni modellerin arayışı sürdürülürken, bir yandan da bahsedilen arayış içinde çok çeşitli kuramsal ve kılıgısal becerilerin geliştirilmesi sağlanır [Fung ve Pita, 2011]. Bütüncül bir anlayış içinde kurgulanan eğitim programı, kuram-kılgı ve farklı disiplinlerin yoğun ilişkisi ve etkileşimine dayanır. Akademik ortamdaki deneysel çalışmalar başlığı altında da belirtildiği üzere, SCI-arc’ın eğitim programının merkezinde yer alan mimari tasarım stüdyoları, eş zamanlı olarak devam eden görsel, kültürel ve uygulamalı çalışmalarla desteklenir. Bazı tasarım stüdyolarında, bahsedilen çalışmalar ile stüdyo çalışmasının aynı araştırma alanı etrafında paralel yürütülmesiyle, eğitim programındaki farklı derslerin doğrudan birbirini beslediği görülür. Böylece eğitim programı içinde yer alan farklı dersler, stüdyo ortamı içinde bütünleştirilerek, mimarlık bilgisinin sentezi ve yeniden üretimi gerçekleştirilir. Sözü edilen sentez ve yeniden üretim içinde, öğrencilerin öz-yansıtmaları(self-reflection) doğrultusunda, mimari tasarım konuları üzerine çeşitli bilgi ve beceriler edinmeleri ve stüdyonun farklı bilgi alanlarını barındıran bağlamında bu konulara ilişkin eleştirel bir bakış geliştirmeleri önemsenir [Fung ve Pita, 2011].

SCI-arc'ta üç temel stüdyo yapılanmasından biri olan yatay stüdyolar, lisans ve lisansüstü programları çerçevesinde olmak üzere iki kısımda açıklanır. Lisans seviyesindeki yatay stüdyolar lisans programının ilk 3,5 yıllık bölümünde yer alır. Mimarlığa ilişkin temel kavramlar, çeşitli stratejiler ve farklı sistemlerin ele alınır. Özellikle ilk iki yıllık bölümde, kültür bağlamında bireysel çalışmaların gelişimine temel oluşturulur. Lisans seviyesinde eğitimin ilk yıllarında bilgi ve beceri düzeyi düşük olan öğrencilerin tasarımı ve tasarım sürecini her yönüyle deneyimlemeleri ve birebir edindikleri deneyimler doğrultusunda bilgi ve becerilerini temel düzeyde geliştirmeleri amaçlandığından, çalışma süreci ve çalışmaların deneysel niteliğinin yüksek olmasına dikkat edildiği görülür. İlerleyen yıllarda da, daha özelleşmiş bilgi ve becerilerin, sözü geçen temel bilgi ve beceriler üzerine inşası yapılırken, çalışma

süreci deneysel anlayışla yürütölmeye devam edilir. Stüdyoların her birinin değışen çalışma ve araştırma alanları ile eğitim programındaki diğer derslerin çalışma alanları doğrultusunda, yatay stüdyo süreci boyunca birbiri üzerine eklemelenen ve birbirine katkı sağlayan bir know-how dizisi oluşturulur. Lisansüstü seviyedeki yatay stüdyolar ise, biri 3 yıllık, diğeri 2 yıllık periyoda yayılan iki farklı yüksek lisans programı içinde çeşitlenir. Bu programlarda yer alan yatay stüdyoların geneli, çağın değışen koşulları içinde mimarlığın durumunu ele alırken, stüdyo bağlamında yapılan araştırma ve sorgulamalar doğrultusunda öncelikli olarak eleştirel bir perspektif geliştirmeyi amaç edinir. Çağın dinamiklerine ve çeşitli alanlardaki gelişmelere paralel hareket eden stüdyolarda, şimdinin koşulları içinde var olarak, geleceğe ilişkin öngörüler oluşturabilmek önem taşır. Bu anlayışla, özellikle teknolojiye gündeme gelen gelişmelerin, mimari tasarım ve üretim araştırmalarının yürütölmesine sağladığı katkılar doğrultusunda yakından takip edildiğı ve sunduğı olanakların araştırıldığı görülür. Gelişen teknolojilerin mimari tasarım ve üretim araştırmalarında aktif olarak kullanılmasıyla, çeşitli tasarım ve üretim stratejileri sorgulanarak geliştirilir. Söz konusu stratejilerin geliştirilmesi sırasında bir yandan mimariyi oluşturan temel olgular arasındaki ilişkiler ele alınırken, bir yandan da mimarlık kent ve kent dinamikleri bağlamında araştırılır. Stüdyolarda süreç boyunca geliştirilen üretimler, sorgulamalar, tartışmalar ve araştırmalar ışığında farklı bakış açılarının ortaya sunulmasını amacı taşır. Stüdyolar boyunca edinilen deneyimlerin ve ortaya konan bakış açılarının, programların ilerleyen kısımlarında, öğrencilerin özelleşen çalışmalarında bir referans kaynağı oluşturması hedeflenir [Fung ve Pita, 2011].

SCI-arc'ta üç temel stüdyo yapılanmasından bir diğeri olan düşey stüdyolar, yatay stüdyolardan sonra gelen küçük gruplarla yürütölen seçmeli stüdyolardan oluşur. Lisans ve lisansüstü eğitim alan öğrencilerinin bir arada çalıştığı bu stüdyolarda, belirli konular üzerine odaklanan, özelleşmiş projeler geliştirilir. Ancak stüdyoların içindeki çalışmaların çeşitliliğı ve etkileşimi doğrultusunda, süreç boyunca, bina, çevre, teknoloji, teorik duruşlar ve kişisel ilgi alanları gibi geniş bir konu dizisine ilişkin fikir edinilmesi mümkün olur. Bunun yanı sıra, farklı bilgi düzeyindeki öğrencilerin çalışmalarını bir arada yürütmesi etkin bir bilgi alışverişini de olanaklı

kılar. Ancak düşey stüdyoların dönemden döneme çeşitlenmesi ve her stüdyonun bir sürekliliğinin olmaması nedeniyle stüdyolarının pedagojik kurgularını genel bir tanımlama içine oturtmak mümkün değildir. Fakat okulun tüm eğitim programı içinde benimsemiş olduğu deneysel mimarlık yaklaşımı bu stüdyolarda da hakimdir. Öğrencilerin deneyler aracılığıyla deneyimlerden öğrenmeleri ve her biri araştırma niteliğini koruyan projeler geliştirmeleri beklenir. Stüdyoların çoğunda, ileri düzey dijital araçların, mimarının tasarım ve üretimindeki uygulamaları üzerine odaklanılır. Kentsel çevre içinde kentin tarihsel ve çağdaş bağlamları göz önünde bulundurularak, çeşitli mimari olgular ve kavramlar üzerine araştırmalar gerçekleştirilir. Üretilen projelerin belirlenen problem alanına ilişkin etkin ve kapsamlı çözüm önerileri sunması beklenir. Mimarlığın içinde bulunduğu çevrenin gelişen ve değişen koşullarına yanıt üretebilecek olasılık ve potansiyellerinin arayışı üzerine yoğunlaşılır [Fung ve Pita, 2011].

Diğer bir stüdyo yapılanması olan tez stüdyolarına gelindiğindeyse, lisans ve lisansüstü seviyesindeki stüdyoların pedagojik kurguları arasında birtakım farklılıklar olmasına ve stüdyoların ayrı ayrı yürütülmesine karşın, stüdyolardaki genel anlayış bir bütün olarak açılanabilir. Eğitim programlarının son bölümünde yer alan tez stüdyolarında temel amaç, eğitim programları boyunca farklı bilgi alanlarına ilişkin olarak edinilen bilgi ve becerileri bütünleştiren özgün mimari projelerin gelişimini yönlendirmektir [Pita, 2009]. Bahsedilen mimari projeler, bir önceki dönemde ‘Tez Projesi Araştırma ve Hazırlık’ dersi kapsamında geliştirilen tez önerilerinde ortaya konulan sorgulamalara yanıt üretmek üzere gerçekleştirilir. Söz konusu tezler kapsamında ileri sürülen argümanların, tez stüdyolarında tasarım deneyleri aracılığıyla araştırılıp, tartışılmasına devam edilir. Bu araştırma ve tartışmalar yürütülürken tezlerin ve onlarla ilişkili mimari üretimlerin, güncel mimarlık söylemleriyle ilişki kurması ve mimarlık ortamına katkı sağlamasına büyük önem verilir. Belirli bir konu üzerine özelleşen tezlerin, gerçekleştirilen mimari üretimlerle birlikte, araştırılan konuda birtakım olanak ve potansiyelleri ortaya çıkarması hedeflenir. Stüdyo çalışmalarının paylaşıma açılmasıyla, mimarlık ortamına sunulacak olan bu olasılık ve potansiyellerin, mimarlık ortamında yeni tartışmalar açılması ya da var olan tartışmalara yeni girdiler sağlanması açısından önemi

vurgulanır. Hatta stüdyolarda geliştirilen üretimlerin etkin çıktısının, mimarlık ortamının bu girdilere verdiği tepki ve yanıtlarla sağlanacağı ileri sürülür [Fung ve Pita, 2011]. Bu durumda, stüdyo bağlamıyla sınırlı bırakılmayan çalışmalar mimarlık ortamını aktif olarak besler. Ayrıca, mimarlık ortamından alınan geri beslemenin çalışmaların etkin çıktısı olarak görülmesi, geliştirilen üretimlerin açık uçlu, gelişimsel bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Tez stüdyoları, tez projesi olarak tanımlanan, iki çalışma dönemine yayılan bir sürecin ikinci döneminde yer alır. Bu nedenle tez stüdyolarının pedagojik kurguları açıklanırken, tez projesinin bütünüyle ele alınması gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi, tez stüdyolarından önce bir dönem süreyle, ‘Tez Projesi Araştırma ve Hazırlık’ dersi kapsamında, bireysel çalışmalar ya da öğrenci gruplarının kolektif çalışmaları doğrultusunda, tez stüdyolarında geliştirilmek üzere birtakım tez önerileri belirlenir. Bu öneriler belirlenirken, her biri bir tez danışmanının sorumluluğunda olan küçük gruplar halindeki öğrenciler, eğitim programındaki farklı disiplinlerin temsilcilerinden oluşan bir grubun da katkılarıyla tez önerilerini oluşturan argümanlarını ortaya koyarak, gerekli araştırma ve materyalleri hazırlarlar. Tez stüdyolarının bulunduğu döneme geçilirken, tez önerilerini belirlemiş olan öğrenciler, belirledikleri önerileri geliştirmek üzere, enstitü içinden ya da dışından bir tez danışmanı seçerek, tez stüdyosunda seçtikleri tez danışmanı ile çalışmalarını birebir yürütürler [Pita, 2009]. Tez çalışmasının geliştirildiği bu dönemde, önceki dönemde ileri sürülen argümanlar, tasarım deneyleri aracılığıyla test edilerek, kuvvetlendirilir ve geliştirilir. Tez stüdyolarında, lisans seviyesinde öğrencilerin yaptıkları üretimler aracılığıyla özgün bir mimari bakış açısı geliştirmesi yeterliyken, lisansüstü seviyesinde öğrencilerin eleştirel bir mimarlık üretme becerisi ve bireysel bir tasarım vizyonu geliştirmesi beklenir. Bu anlayışla yapılan çalışmanın da daha kapsamlı olmasına önem verilir [Fung ve Pita, 2011]. Buna ek olarak lisans seviyesindeki stüdyo süreci boyunca yalnızca danışman ve danışman grupları tarafından değerlendirmeler yapılırken, lisansüstü seviyede, danışmanların değerlendirme ve yönlendirmelerine ek olarak, stüdyo süreci boyunca bir dizi kamu değerlendirmesi de yapılır. Bu değerlendirmelerde, çalışmaların gelişimi ve ilerleyişi değerlendirme bünyesi tarafından kolektif şekilde yorumlanır [Pita, 2009].

Çalışmaların değerlendirilmesinde, tezin ve mimari üretimlerin açıklığı, niteliği, araştırma kapsamı ve araştırılan konunun mimarlık disipliniyle kurduğu ilişki önem taşır. Her iki seviyede de, dönem sonunda çalışmalar tamamlandığında, geri besleme alınması amacıyla enstitü bünyesinde gerçekleştirilen bir günlük bir sergiyle çalışmalar kamuya açılır [Fung ve Pita, 2011]. Böylelikle geliştirilen tez çalışmaları stüdyo bağlamının dışına çıkarak, geniş bir çevre içinde tartışmaya açılır ve paylaşımına sunulur.

Eğitim programlarındaki farklı stüdyo yapılanmalarının pedagojik kurgularına ilişkin açıklamaların gösterdiği üzere, yatay stüdyolardan tez stüdyolarına doğru olan akışta, çalışmalar giderek özelleştirilir, ancak edinilen bilgi birikimi ve beceriler doğrultusunda kapsamı genişletilir ve eleştirel yanı kuvvetlendirilir. Eğitim programları boyunca tasarım deneylerinden edinilen deneyimler ve deneysel işleyişle yürütülen eğitim programındaki diğer derslerden sağlanan kazanımlar, bilgi ve becerilerin etkileşimli bağlarla birbiri üzerine inşasını gerçekleştirir ve bireysel niteliği yüksek olan bir birikim, know-how üretimini olanaklı kılar. Edinilen birikim doğrultusunda özelleşmiş çerçeveler içinde çok daha geniş bağlamlara referans üretebilen, kapsamlı bir bilgi ve beceri altyapısı barındıran çok katmanlı çalışma süreçleri ve ürünleri oluşturulur. Birçok öğrencinin bir arada etkileşim içinde bulunduğu çalışma süreçlerinde, bireysel niteliği ön plana çıkan çalışmaların birbirinden beslenmesi, çalışmalar üzerinden kolektif niteliği yüksek tartışma ve sorgulamaların yapılmasıyla, çalışmaların çok katmanlılığı desteklenir. Söz konusu çok katmanlılık, çalışma süreçlerinin ve ürünlerinin referans verdiği alanı genişleterek, bu süreç ve ürünlerin açık uçlu gelişimsel yapısını destekler. Çünkü bahsedildiği üzere, bilgi, beceri ve farklı platformlarda gerçekleştirilen etkileşimin oluşturduğu referans alanlarının gelişimsel doğası, çalışmaları da aynı gelişimin içine çekerek, yeni çalışmaların üretimi için alan açar.

SCI-arc'taki tasarım stüdyolarının pedagojik kurguları, deneysel alanın karakteristiklerinden olan kuram-kılgı, bilim-sanat ve farklı disiplinlerin birlikteliğini sağlayabilmesiyle önemlidir. Özellikle tez stüdyolarında, söz konusu birlikteliklerden daha etkin bir şekilde yararlanıldığı görülür. Farklı bilgi alanlarının kesişimi ve

etkileşiminin sağladığı verimli stüdyo ortamları içinde, çağın değişen ve gelişen koşullarına yanıt üretebilecek potansiyellerin arayışı için kuvvetli bir altyapı oluşturulur. Bilinmeyeni ortaya çıkarma amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarla, stüdyonun çok sesliliği ve çok katmanlılığından beslenerek, yeni ve farklı bakış açılarının oluşturulması hedeflenir. Çağın dinamikleri bağlamında ortaya konan bu bakış açıları doğrultusunda, geleceğe ilişkin birtakım öngörü ve öneriler getiren ve söz konusu dinamikler içinde var olabilen çalışmaların üretimine yoğunlaşılır. Bu üretim süreci ise, çeşitli araştırmalar, sorgulamalar, tartışmalar, deneyler, değerlendirmelerden oluşan iç içe geçmiş döngüler aracılığıyla yürütülür. Böylelikle, öğrenci, meslek hayatı boyunca yaralanabileceği, tasarım problemini belirleme, ele alma ve potansiyelleri ortaya çıkarmayı sağlayan, özgün fikirler ortaya koyabilmeye olanak tanıyan bir tasarım yaklaşımıyla tanıştırılır. Ve bu yaklaşımla ilerletilen bir tasarım sürecini yürütmek için gerekli bilgi ve becerilerle donanması sağlanır.

4.1.2. Metodolojik kurgu

SCI-arc'taki tasarım stüdyolarının genel metodolojik kurgusu, okulun eğitim programlarında hakim olan deneysel mimarlık anlayışına paralel olarak şekillenir. Mimari tasarıma deneysel yaklaşım doğrultusunda, stüdyolarda deneysel tasarım süreci işleyişi etkindir. Ancak genel metodolojik çerçeve bahsedilen işleyiş doğrultusunda belirlenmiş olsa da, farklı programlardaki ve programların farklı bölümlerindeki stüdyolar, söz konusu çerçeveyi, kullanılan araçlara, araştırma-inceleme-sorgulama-tartışma şekillerine bağlı olarak katmanlandırır.

SCI-arc'taki stüdyo yapılanmalarından ilki olan yatay stüdyoların metodolojik kurguları, pedagojik kurgulara ilişkin anlatımlarda olduğu gibi, lisans ve lisansüstü kurguları olmak üzere iki kısımda ele alınır. Lisans seviyesindeki yatay stüdyolarda yürütülen çalışmalar, ağırlıklı olarak tasarım deneyleri üzerinden ilerletilen araştırmalar doğrultusunda geliştirilir. Tasarım deneylerinin etkin olduğu bu süreçte, tasarımın birbirini etkileyen farklı yönleri birbiriyle ilişkili olarak ele alınır. Farklı yönlerin bir arada ele alınması, farklı bilgi alanlarını sürece dahil ederek, etkileşimlerini teşvik eder. Böylelikle, farklı bilgi alanlarına ait metodolojilerin

kombinasyonu gündeme gelir. Lisansüstü seviyede ise, konuyla ilgili literatüre ve üzerinde çalışılan bağlama ilişkin çeşitli araştırmaların yapılması stüdyoların metodolojik kurgularının ayrılmaz bir parçasıdır. Araştırmalar üzerinden yapılan sorgulamalar ve tartışmalar ışığında yeni çözümler oluşturulur. Söz konusu araştırmalar kapsamında sürdürülen arayışlarda, kullanılan araçların fotoğraflar, çizimler, metinler, prototipler, modeller vb. olarak çeşitlendiği görülür. Özellikle dijital teknoloji ve araçlar, sağladıkları olanaklar göz önünde bulundurularak, ağırlıklı olarak kullanılır. Lisans seviyesinde olduğu gibi, tasarımın farklı girdilerinin etkileşim içinde ele alınmasına önem verildiğinden, farklı metodolojilerin etkileşimi ve kombinasyonu bu yatay stüdyolarda da söz konusudur [Pita, 2009].

SCI-arc'taki stüdyo yapılanmalarından bir diğeri olan düşey stüdyolarda, kullanılan metodolojiler stüdyolara göre çeşitlilik gösterir. Verilen stüdyo konuları ve belirlenen araştırma alanlarına bağlı olarak, birbirinden farklı ve çeşitli tasarım metodolojileri kullanır ve geliştirilir. Ancak metodolojilerdeki çeşitliliğe rağmen, stüdyoların büyük çoğunluğunda, soyut olan kavramsal çalışmalar ile somut olan kılışsal çalışmalar etkileşimli olarak, karşılıklı beslenme ve etkin aktarım içinde bir arada gerçekleştirilir. Buna ek olarak, stüdyoların genelinde, tasarım araştırmaları yürütülürken, dijital tasarım ve üretim araçları ile bu araçların sunduğu metodolojilerden faydalandığı görülür. Söz edilen metodolojik çeşitlik ve farklılaşma ise, kavramsal düzeydeki incelemeler, gözlemler ve sorgulamalar ile kılışsal düzeydeki uygulamaların ve deneylerin etkileşim biçimlerinde, yürütölmelerinde ve araştırmaların yapılandırılmasında ortaya çıkar [Pita, 2009].

SCI-arc'taki stüdyo yapılanmalarından başka biri olan tez stüdyolarının metodolojik kurgularına gelindiğinde, lisans ve lisansüstü seviyedeki kurgular arasında çok büyük bir ayırım olmadığından, genel bir çerçeve içinde açıklama yapılır. Tez stüdyoları, iki çalışma dönemine yayılan tez projesinin, ikinci dönemini oluşturur. İlk dönemde, tez çalışmasının problem alanı ve araştırma metodolojileri belirlenerek, tez stüdyosundaki çalışmalar için gerekli araştırma ve materyaller hazırlanır. Tez stüdyolarına gelindiğindeyse, bir önceki dönemde tanımlanan problem alanına ilişkin disiplinler katkı sağlayacak araştırmaların belirlenen metodolojiler doğrultusunda

sürdürülmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve söz konusu araştırma ve önerilerin bahsedilen problem alanı çerçevesinde yapılandırılmasına çalışılır. Geliştirilen çözüm önerilerinin tasarım deneyleri aracılığıyla test edilmesi ve araştırılması, tez stüdyolarının metodolojik kurgularının temelini oluşturur. Buna ek olarak, tez stüdyolarında üretilen çalışmaların eğitim programı boyunca edinilen bilgi ve becerilerin bir sentezini sunması sebebiyle, farklı bilgi alanlarının aktif etkileşimi ve bu alanların kullandığı metodolojilere referansla, tez çalışmasına özgü metodolojiler geliştirildiği görülür [Fung ve Pita, 2011]. Bu şekilde tez çalışmaları, ileri sürdüğü argümanlar ve ortaya çıkardığı olasılık ve potansiyellerin yanı sıra, kullandığı metodolojiler bağlamında da referans oluşturur.

Farklı stüdyo yapılanmalarındaki metodolojik kurguların açıklamalarına bakıldığında, stüdyoların pedagojik ve tematik kurgularına bağlı olarak, kullanılan metodolojiler farklılık gösterse de, tüm stüdyoların kurgularında birtakım ortak paydaların olduğu görülür. Stüdyoların tamamında, çalışmalar tasarım deneyleri aracılığıyla yürütülür. Bu da kuram ve kılğının etkin birlikteliğiyle sonuçlanır. Deneylerin kurgulanması sırasında farklı tasarım girdileri doğrultusunda farklı bilgi alanlarının etkileşim içinde olmasıyla, bu bilgi alanlarında kullanılan çeşitli metodolojilerin kombinasyonu ve yeni metodolojilerin gelişimi söz konusu olur. Bu metodolojiler doğrultusunda kullanılan araçlar çeşitlense de, ağırlık olarak dijital teknoloji ve araçlardan faydalanılır. Bu teknoloji ve araçların sağladığı olanakların ortaya çıkarılmasıyla, yeni metodolojilerin gelişimi desteklenir. Böylelikle üretilen çalışmalar, pek çok konuda olduğu gibi, kullanılan metodolojilere ilişkin olarak da referans oluşturur.

4.1.3. Tematik kurgu

SCI-arc'taki eğitim programlarının tematik kurguları açıklanırken, farklı stüdyo yapılanmalarında ve farklı seviyelerde verilen temalar üzerinden çıkarımlar yapılabilir. Bu anlayışla yatay stüdyolarda verilen temalar da pedagojik ve metodolojik kurgularda olduğu gibi lisans ve lisansüstü olmak üzere, iki farklı seviyede örneklenir. Lisans seviyesindeki yatay stüdyolarda verilen temalar,

özelleştirilmeden kapsamlı başlıklar altında ele alınır. Mimarlıktaki temel kavram ve olgular ile bu kavram ve olgular arasındaki ilişkilerin konu edildiği stüdyolarda, öğrenmeye dayalı olarak gerçekleştirilen araştırmalar söz konusudur. Programın ilk stüdyolarında mimarlığın kavramsal ve kılğısal düzeyde kurduğu ilişkiler genel bir çerçevede konu edilir. Sonraki stüdyolarda ise, sırasıyla, bağlamsal, programatik, strüktür ve konstrüksiyona ait ilişkiler ile kent ve mimarlık ilişkisi üzerine odaklanılır. Ancak çalışma dönemleri boyunca tüm bu konular birbiri üzerine inşa edilerek, birbirini destekleyerek bütünleştirilir. Lisansüstü programlarındaki yatay stüdyolarda ise, ağırlıklı olarak mimari üretim stratejileri bağlamında mimarlıkta biçimselliğin ele alındığı görülür. Mimarlıkta biçimselliği belirleyen pek çok olgu (strüktür-konstrüksiyon, program, malzeme, morfoloji, tektonik vb.) üzerine araştırmalar yürütülür. Her biri bütüncül bir düzeni oluşturan farklı girdiler olarak ele alınan bu olgular, genel bir yaklaşım çerçevesinde özelleşmiş şekilde, birbiriyle ilişkili olarak konu edilir. Verilen proje alanı bağlamında, kent-mimarlık ilişkisi de göz önünde bulundurularak, çalışma dönemlerine göre mimari üretim stratejileri farklı kent bağlamlarında araştırılır [Pita, 2009].

SCI-arc'taki düşey stüdyoların çalışma temaları incelendiğindeyse, seçmeli stüdyolara ve çalışma dönemlerine göre farklı konuların gündeme geldiği görülür. verilen temaların çoğunlukla özelleştirildiği, kapsamlı bir tema verildiği durumlarda da, alt başlıklara indirgenerek çalışıldığı anlaşılr. Yapılan özelleştirmeler doğrultusunda temaların büyük bir kısmı, alışıldık mimari temalardan uzak, özgün ve deneysel bir karakter ortaya koyar. Ancak bir kısmı bilinen yapı programları ya da sistemleri olarak genel bir çerçeve çizse de, çalışma süreci içinde odaklanılan tasarım problemi ya da problemlerine bağlı olarak özelleştirilerek deneysel bir karakter kazanır.

Üç temel stüdyo yapılanmasından bir diğeri olan tez stüdyolarında ise, stüdyo öğrencilerinin her biri geliştirdikleri tez doğrultusunda özelleşmiş konular üzerine çalıştığından, öğrencilerin tümü için geçerli belirli bir tema söz konusu değildir. Ancak bu stüdyoların tematik kurgusu gereği, üzerinde çalışılan tez konuları salt bir tema, proje alanı ya da program üzerine temellenemez. Bu anlayışla öğrenciler,

eğitim programları boyunca edinilen bilgi ve becerilerin genel bir sentezini ortaya koyacak şekilde, olasılıkların test edilebileceği, uygulama limitlerinin tanımlanabileceği, kapsamlı bir mimari araştırmanın strükture edilebileceği bir araştırma konusu etrafında özelleşmeye teşvik edilir. Tez konularının belirlenmesinde, öğrencilerin kişisel ilgi alanları ve becerileriyle ilgili konulara yönelmesi desteklenir [Fung ve Pita, 2011].

Yapılan anlatımların gösterdiği üzere, yatay stüdyolardan tez stüdyolarına doğru olan eğitim sürecinde, verilen temalar giderek özelleştirilir. Eğitim programlarının ilk yıllarında, özelleşmeden, genel temalar üzerinden mimarlığın temel konuları ve ilişkileri konu edilirken, ilerleyen yıllarda, özelleşmiş temalar, mimarlığın temel konuları ve ilişkileri göz önünde bulundurularak kapsamlı şekilde ele alınır. Temaların özelleşmesiyle, araştırmaların etkinliği artar, geniş bir alanda yapılan yüzeysel araştırmalar yerini daraltılmış bir alanda yapılan kapsamlı, derin araştırmalara bırakır. Özetle, belirli bir konu üzerine odaklanarak, kapsamlı bir bilgi altyapısını referans alan, özelleşmiş üretilere yönlendiren bir tematik kurgu söz konusudur.

4.1.4. Eğitim ortamı kurgusu

SCI-arc'taki mimari tasarım stüdyolarının eğitim ortamı, enstitünün sağladığı tesislerden faydalanılmasıyla çeşitlenir. Enstitünün sunduğu, akademik gelişimi ve deneyselliği destekleyen tesis ve olanaklar stüdyodaki çalışmaları besler. Özellikle ileri düzey dijital fabrikasyon makinelerinin bulunduğu İmalathane, çeşitli yazılım ve bilgisayar olanaklarının sağlandığı Bilgisayar Kaynakları ve Yazdırma Merkezi, emilasyon, animasyon ve simülasyon çevresi sağlayan Robotevi, çoğunlukla çalışma stüdyolarını destekleyerek tasarım stüdyolarının eğitim ortamı olarak görev yapar [İnternet, 2012]. Bunun yanı sıra, stüdyo kapsamında gerçekleştirilen teknik geziler, stüdyonun enstitü bünyesi dışında gerçekleştirdiği enstalasyonlar, enstitüde düzenlenen stüdyo çalışmalarından oluşan sergilerle birlikte eğitim ortamı, salt çalışma stüdyosunun ya da diğer tesislerin bağlamına kısıtlı kalmaktan kurtulur. Tüm bunlara ek olarak, eğitim programındaki diğer derslerden bazılarıyla paralel

yürütülen stüdyolarda, bu derslerin eğitim ortamı da stüdyonun eğitim ortamının bir parçası haline gelir. Bahsedilen çeşitlilik, farklı eğitim ortamlarıyla birlikte farklı bakış açılarını gündeme getirir ve çalışmaların gelişimine katkı sağlar.

4.2. UPCV (Valparaiso) Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları

UPCV (Valparaiso)'daki mimari tasarım stüdyolarının kurguları incelendiğinde, Ritoque'de kumul arazileri üzerinde, “Açık Kent” olarak tanımlanan, kısmen akademiden bağımsız bir alanda yürütülen mimari tasarım stüdyolarının kurguları dikkat çekicidir. 1950'lere kadar dayan köklü bir kurguya sahip bu stüdyolar deneysel mimarlık anlayışı çerçevesinde geliştirilmiştir [Pendleton-Jullian, 1996]. Böylesi köklü bir kurgunun incelenmesi, deneysel mimarlık anlayışıyla kurgulanacak mimari tasarım stüdyoları için önemli bir referanstır.

4.2.1. Pedagojik kurgu

Açık Kent'teki pedagojik kurgu, disiplinlerarası ilişkileri ön plana taşır ve kuram-kılgı birlikteliğini sağlar. Tasarım ve yapım süreçlerinin iç içe geçtiği kurguda, zihinsel olan ile fiziksel olan arasındaki karşılıklı ilişki ön plana çıkar. Bu doğrultuda metodolojik kurgu kısmında ayrıntılı olarak anlatılan “şiirsel eylem” metodolojisi fiziksel olanla etkileşim doğrultusunda zihinsel olanın şekillenmesi için araç olarak kullanılır. Bu metodoloji doğrultusunda, maddesel ve fiziksel olanın ötesine geçilerek, zihinsel alana kayılır. Mimari mekânın hayal gücü aracılığıyla keşfedilmesi ve kültürün mekânla söylem içinde açığa çıkarılıp, kullanılması amaçlanır. Böylelikle, sezgisel ve bilinçaltı yorumlamalar için de ortam sağlanır. Tasarımcının, bilinçli aktiviteyi bastırarak, bilinçaltını harekete geçirmesi, onu tamamen pasif ve alıcı hale getirir. Bilinçaltı zihinle kurulan ilişkilene, hayal gücü tetikler ve yaratıcılığı artırır [Pendleton-Jullian, 1996].

“Şiirsel eylem” metodolojisi, “yolculuk” olarak adlandırılan alan gezilerinde ya da grup toplantılarında mimari tasarım sürecini başlatmak için kullanılır. Bu metodoloji aracılığıyla hem içinde bulunulan yer hem de yapılandırılan mekânla ilişki kurulur.

Her yeni çalışma başladığında da, alan şiiirsel eylemler aracılığıyla yeniden keşfedilir. Burada düşünsellik şiiirsel eylem aracılığıyla ortaya konur ve bir keşif olarak tasarımda sezgi ön plana çıkar. Bu noktada şiiirsel eylem, şiiir, mimarlık ve yaşam arasında kurduğu ilişkilerle, bilgiye giden ayrıcalıklı bir yol olarak kabul edilir. Bu doğrultuda tasarım süreci “şiiirsel eylem” metodolojisinin etkin kullanımıyla yapılandırılır ve mimari üretimlerle desteklenir. Üzerinde çalışılan mekân zihinde şekillenmeye başladığında, şiiir aracılığıyla çalışma alanıyla etkileşime girilir. Bu haliyle mekan mimari üretim için ilk metaforu oluşturur. Üretildikten sonraysa, atmosferi okumak için bir araç, bir kompozitör, bir icracı, bir kılavuz vb. haline gelebilir. Bu süreçte mekansal üretimi esas önemli kılan şey, kendi dönüşümünün işleyişi, başka bir deyişle bir anlam alanından diğer anlam alanına geçişi, belli bir süreklilik içinde kendini var ediş biçimidir. Böylece zihinsel alanın paralel olarak fiziksel alana açılmasıyla deneyim elde edilir [Pendleton-Jullian, 1996].

Açık Kent’in pedagojik kurgusu içinde etkileşim de önemli bir yere sahiptir. Bu yönde ortaya çıkan etkileşim alanları; Valparaiso kenti bağlamında Açık Kent alanının fiziksel, kültürel ve tarihsel yönleriyle olan etkileşimler, bireysel olan ile kolektif olan arasındaki etkileşimler ve gerçekleştirilmiş üretimlerle olan etkileşimler olarak sayılır. Bu etkileşimler arasında özellikle bireysel-kolektif arasındaki etkileşim, farklı disiplinlerin işbirliği ve grup içinde çalışma deneyimi açısından pedagojik kurgu da ön plana çıkar. Çünkü Açık Kent’in pedagojik programı, grup içinde çalışma ve şiiiri mimari tartışmanın temeli olarak kullanma deneyimini mimarlık bağlamı içine yerleştirme amacı doğrultusunda şekillenir [Pendleton-Jullian, 1996].

Açık Kentin pedagojik kurgusunda önemli olan bir diğer yön de 24 saatlik günlük döngü kavramıdır. Bu döngü içinde, öğrenciler ile profesörler, Açık Kent’in hem yaratıcısı hem de kullanıcısı haline gelir. Bu durumda alanın yaratımı sürdürülen bir kentsel etkinliğin başlangıç noktasını oluşturur [Pendleton-Jullian, 1996]. Böylece, pedagojik kurgu yaşamın bütüne yayılır. Açık Kent’teki öğrencilerin hepsi yaratımlarını birebir deneyimleme ve deneyimleri doğrultusunda geliştirme fırsatı bulur. Bu doğrultuda da üretilenden çok, üretileni üretme deneyimi önem kazanır.

Açık Kent'te çalışmalar “bölüm”lerden çok “görev”lerle tanımlanan 10 çalışma dönemi boyunca bireysel yaratıcılık ve süreklilik üzerinden ilerletilir. Keşif ve yaratıcılık üzerine temellenen pedagojik kurguda, değerlendirmeler de her öğrencinin kendi keşif ve yaratımları üzerinden olur. Her öğrenci kendi çalışmaları bağlamında, kişisel gelişimi doğrultusunda dönemden döneme değerlendirilir. Tasarım bir süreç olarak ele alındığından, final değerlendirmelerinde çalışmaların bütünü gözden geçirilir. [Pendleton-Jullian, 1996]

4.2.2. Metodolojik kurgu

Açık Kent'in metodolojik kurgusu Şiir ve Mimarlık ilişkisi üzerinden gelişir. Şiir, şiirsel eylem aracılığıyla tasarım sürecinin bütününe yayılır. “Şiirsel eylem” metodolojisi ise, modern Fransız Hareketi şairlerinden ve Breton metodolojilerinden referans alınarak kurgulanır. Bu eylemler programatik ya da fiziksel bir gerçeklikten hayal gücünü açığa çıkarmak üzere kullanılır. Böylece, sezgisel bir süreç içinde, mekanın, bağlamın ve üretimin şiirselliği mimari öneriyle ilişkilendirilir [Pendleton-Jullian, 1996].

Şiirsel eylemler, “yolculuk” olarak adlandırılan alan gezilerinde ya da grup toplantılarında, keşif süreçlerini ve yaratıcı süreçleri başlatır. Başka bir deyişle, inşaat alanının keşfedilmesi ve mekân üretimi için stratejilerin ortaya çıkarılmasında kullanılır. Burada amaç konsept üretiminin tekilliği yerine şeyler arasındaki uyumun keşfedilmesi ve üretilmesidir: fiziksel yer-mekan, kültürel yer –mekan, mekan-biçim, biçim-maddesellik, mekan-işaret(gesture), işaret-konstrüksiyon, parçalar, bileşenler ve her birinin fenomeni. Hayal gücünü canlandırmak için, kelimeler ve şiirin üretme yöntemi kullanılır. Kelimelerin seçilmesinin nedeni, onların düşünce süreciyle olan doğrudan ilişkisi ve eş zamanlı olarak bir imge çeşitliliği ve birbirine benzemeyen ilişkiler üretebilmesidir. Bu şekilde, şiirsel araçlar aracılığıyla kelimelerin barındırdığı potansiyellerden faydalanılır [Pendleton-Jullian, 1996].

Kelimelerle eylemlerin, başka bir deyişle kuram ile kılğının yeniden bağlanmasıyla Valparaíso mimarlık okulunda çok farklı çalışma ve öğrenme yöntemleri gündeme

gelir. Geleneksel yöntemlerden uzaklaşan, öğrenciyi bir laboratuvar olarak kentin içine katan bir çalışma yöntemi benimsenir. Çünkü mimarlığın oluşumunu belirleyen daha derin ilişkileri keşfedebilmek için; kentin içine gitmek, içinde dolaşmak, onu okumak, mekânın yaşam aktivitelerini nasıl tutup ilişkilendirdiğini, işaretleri nasıl barındırdığı, biriktirdiği ve yapılandırıldığını görmenin gerekliliğine, başka bir deyişle kent mekânının deneyimlemenin önemine inanılır [Pendleton-Jullian, 1996]. Bu doğrultuda, şiirin de değişik olguları birbirine bağlayan uygun deneyimler ve genetik bir ilişki gerektirdiği düşünüldüğünde, şiirsel eylem tüm bu deneyimler için ideal bir araç sağlar [Eco, 2001]. Bu anlayışla gerçekleştirilen şiirsel eylemlerin büyük bir kısmı, Valparaíso'nun kent yaşamına ilişkin kışkırtıcı ve radikal yorumlamalar getirir. Sadece yaşamı değiştirmek üzerine değil aynı zamanda, yaşamdaki değişimlere de odaklanır. Sözü edilen şiirsel eylemlerin gerçekleşme şekilleri ise; yolculuk, nakletme, doğaçlama performanslar, grup halinde yazma, kart oyunları, yarışmalar, okumalar vb. olarak sayılabilir [Pendleton-Jullian, 1996].

Şiirsel eylemin yanı sıra kullanılan bir diğer metodoloji ise, eskiz yapma metodolojisidir. Bu yöntemde gözlem, çizimler aracılığıyla yapılır. Hızlı eskizlerin yapılmasıyla, göze kaydetme işaretleri aracılığıyla görme olanağı sağlanır. Böylece eskiz, sezgisel analizlerin aracı haline gelir ve nesne kadar öznenin de keşfine olanak sağlanır. Bu yönüyle fotoğraftan farklı olarak, eskizler, ne görüldüğünün yanı sıra, gözlemi hafızaya aktaran görme eylemini de kaydeder. Bu şekilde, bilginin fiziksel yapıdan zihinsel yapıya transferi gerçekleştirilir. Zihinsel görüntüde ise, eleştirel, fenomenolojik ve mekânsal bilginin göz aracılığıyla gelen görüntüden filtrelenmesi mümkün olur [Pendleton-Jullian, 1996].

Özetle, eskiz ve şiir aracılığıyla yapılandırılan tasarım süreci gözlem ve onu izleyen tasarım etkinliğinin sentezi ve bütünleşmesi üzerine odaklanır. Bu yöntemler, bir araştırma aracı olarak sezgiyi sürece katar. Kelime/metin ile mimari/mekansal/biçimsel araştırma arasında verimli bir diyalog geliştirilir. Sıklıkla metin şiirsel olarak yapılandırılır ve araştırma sorusunun kurulmasından sorumlu olur. Böylece projenin zihinsel alanını oluşturur. Ancak metin, çizilmiş mimari öneriden ayrılamaz, ikisi birbirlerine bağlı olarak var olur. Metin projeyi açıklamaya

ya da tanımlamaya çalışmadan, sadece mimari bir önerinin eleştirel diyalogunu kurduğundan, proje de, çizim ya da metinden çok mekân üzerinden okunur ve birebir deneyime açılır [Pendleton-Jullian, 1996].

4.2.3. Tematik kurgu

Açık kent'in tematik kurgusu, Latin Amerika'nın başlangıcını, amaçlarını ve oluşumunu sorgulamak üzerinden geliştirilir. Açık Kent özelinde Latin Amerika'nın keşfedilmesine dayanır. Düşünselliğe ek olarak eyleme dayanan kültürel ve tarihsel araştırmanın özgün bir biçimi için de temel oluşturur. Bu doğrultuda, Latin Amerika'daki ilkel kentsel yerleşmelerin eleştirel bir dönüşümü olarak ele alınır. Ancak Açık kent sosyal ya da mimari bir model değildir. Çözümlerden çok problemleri ortaya koymasıyla bir laboratuvar gibi çalışır. Tematik kurgusu da tamamen “açık” olmak üzerine kuruludur. Tüm çalışmalar bitmemiş, tamamlanmamış olarak bırakılır ve yeniden yaratım süreçleri içinde varlığını sürdürür. [Pendleton-Jullian, 1996]

Açık Kent, modern kent planlarında olduğu gibi yaşama, çalışma, rekreasyon, ulaşım gibi çeşitli işlevlerin belirli bir düzene göre bir araya getirilmesi gibi bir kurguyla oluşturulmaz. Açık Kent'in tematik kurgusu birey ile toplumun kolektif enerjisi olmak üzere iki temel kavram üzerinden şekillenir. Bu nedenle, bahsedilen deneysel kentsel yerleşimdeki yapılanmaların teması, toplumdaki bireylerin ihtiyaçları ve önerileri doğrultusunda belirlenir. İlk yapılanmaların konaklama birimleri ve agoralar olması da, temel tematik kurgunun birey ekseninde toplumsal aktiviteler üzerine odaklandığının bir göstergesidir. Çünkü konaklama birimleri bireyin etkinlikleri doğrultusunda şekillenirken, agora topluluğun etkinlikleri doğrultusunda şekillenir. Konaklama konsepti, toplumsal aktiviteler için temel oluşturur, agora konsepti ise, kolektif olanla bireysel olan arasındaki gerilimi ortaya çıkarır. Açık Kent'te, bireylerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan diğer tematik yapılanmalarsa, müzik salonu, şapel, mezarlık, mabet, amfi tiyatro, kütüphane ve öğrenci atölyeleri ve spor alanları olarak sayılır. Bunun yanı sıra çeşitli enstalasyonlar da yer alır [Pendleton-Jullian, 1996].

4.2.4. Eğitim ortamı kurgusu

Açık Kent'te belirli bir stüdyo mekânı yoktur. Hem Açık Kent alanı, hem de Valparaiso Kenti bütünüyle öğrencilerin çalışma alanıdır. Mimarlığın oluşumunu belirleyen daha derin ilişkileri keşfedebilmek için, kentin içine gitmek, içinde dolaşmak, onu okumak, mekânın yaşam aktivitelerini nasıl tutup ilişkilendirdiğini, işaretleri nasıl barındırdığını, biriktirdiğini ve yapılandırıldığını görmenin gerekliliğine inanılır. Bu doğrultuda kentin bütünü bir laboratuvar olarak görülür. Öğrenciler, pedagojik kurgu doğrultusunda tasarım eylemlerini Valparaiso kentinin içine de taşır, kentin çeşitli mekânlarında kendi deneyimlerini edinirler. Belirli dönemlerde ise, hem öğrenciler hem profesörler yaşantılarını Açık Kent'te sürdürür [Pendleton-Jullian, 1996]. Böylece Açık Kent hem çalışma hem de yaşama mekânı haline gelir.

Açık Kent'teki mekânsal kurgu tasarım ve yapım eylemlerinin bir arada ve etkileşim içinde gerçekleşmesini olanaklı kılar. Profesörler ve öğrenciler, zihinsel olarak gerçekleştirdikleri üretimleri, fiziksel üretilere dönüştürerek, tasarım ve yapım eylemlerini bir bütün halinde gerçekleştirir. Aynı zamanda, zihinsel yapının fiziksel yapıya dönüşümü sırasında ortaya çıkan gizili ilişkileri de deneyimleme fırsatı bulur. Bu şekilde, kuramsal ve kılgsal alanlar arasındaki kopukluk giderilir ve iki alan arasında süregelen ilişkiler kuvvetlendirilir.

4.3. Bartlett Mimari Tasarım Stüdyoları Kurguları

Bartlett Mimarlık Okulu, bünyesinde yürüttüğü deneysel etkinlikleriyle ön plana çıkan okullar arasındadır. Mimari tasarım stüdyolarında gerçekleştirdiği deneysel çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, stüdyo kurgularının deneysel mimarlık anlayışı bağlamında irdelenmesi önemlidir.

4.3.1. Pedagojik kurgu

Bartlett Mimarlık Okulu'nda yürütülen mimarlık eğitiminin pedagojik yapılanması, büyük ölçüde, mimarlıktaki deneysel yaklaşım doğrultusunda şekillenir. Bartlett

Mimarlık Okulu'nun mimarlık eğitime temel yaklaşımı, mimarlığının ne olduğunun ve ne olabileceğinin sürekli olarak sorgulanması, barındırdığı potansiyellerin araştırılması düşüncesine dayanır. Mimari tasarım, bu eğitim anlayışının merkezinde yer alır, mimari tasarım stüdyolarında gerçekleştirilen çalışmalar ise, bir dizi yoğun araştırma günlüğü olarak geliştirilir. Mimarlığın, görsel ve mekansal anlamda eleştirel bir düşünme biçimi olarak ele alındığı bu araştırmalarda sorunların tanımlanması, en az çözümlerin önerilmesi kadar önemsenir. Bu doğrultuda tasarım, araştırmaların yürütülmesi için bir nesne ve yöntem olarak ele alınır. Her biri birer araştırma niteliğinde olan mimari projeler, stüdyo tabanlı projeler olmaktan çok, gerçekleştirilebilir, var olan koşullarla ilişkili öneriler olarak görülür. Geliştirilen projeler, bir yandan var olabileceği koşulları tanımlarken, diğer yandan da var olan koşullarla ilişkilendirir ve iki koşullar alanı arasında eleştirel bir gerilim kurulur. Böylelikle, projeler gündelik hayatın içine dahil olur [Borden, 2009].

Bartlett'in mimarlık eğitim programında yer alan farklı disiplinler alanlar, söz edilen programın merkezindeki mimari tasarım stüdyolarında ayrışmadan bir arada yer alır. Okulun pedagojik yaklaşımı doğrultusunda, projelerin gelişimine katkı sağlayacak şekilde kaynaştırılarak, her bir proje için özgün bir yapılanma oluşturulur. Bunun yanı sıra, mimarlığın farklı yönlerini tanımlayan bu alanların(strüktür, teknoloji, tarih, teori vb.), doğrudan tasarım projeleri üzerinden araştırılması da mümkün olur. Bartlett dünyanın büyük tasarım merkezlerinden biri olan Londra'da yer almasıyla, çevresel sorunlar, planlama, kentsel tasarım, tarih, teori, fabrikasyon, üretim, strüktür ve malzeme, dijital konular (sibernetik, etkileşim tasarımı, audio, video, sanallık, bilgisayara dayalı tasarım) gibi çok çeşitli alanlarda özelleşmiş çok sayıda öğretim görevlisi bulundurulur. Böylelikle tasarım stüdyolarında, farklı disiplinler alanlar üzerine özelleşmiş projelerin geliştirilmesi olanaklı hale gelir [Borden, 2009]. Disiplin içindeki farklı alanların ilişkilendirilmesinden başka, farklı disiplinlerin mimarlık disipliniyle ilişkilendirilmesi de önem taşır. Öğrenciler yürütülen çalışmalar üzerinden mimarlığın farklı disiplinlerle ilişkisini ve bu ilişkilerin mimarlık alanı için taşıdığı yaratıcı potansiyeli araştırır [Hill, Rendell, 2009].

Farklı disiplinlerin ve disiplinin içindeki farklı alanların yanı sıra, okuma, yazma, hesaplama, çizme, iletişim kurma gibi genel beceriler ile model yapma, çizim yapma, görselleştirme gibi meslek alanına ilişkin becerilerin stüdyodaki eğitim sürecine dahil olur ve süreç boyunca aktif olarak kullanılır. Bu becerilerin tasarım içinde ne amaçla ve nasıl kullanılacağı ise tasarımcının kendi eleştirel öz yansıtmasına bırakılır [Borden, 2009]. Hem dijital hem de analog tekniklerin kullanıldığı melez tasarım ortamları oluşturulur. Tasarlanan şey kadar, o şeyin nasıl tasarlandığına ve üretildiğine de önem verilir, süreç odaklı bir tasarım anlayışı benimsenir [Sheil, Smout ve Colletti, 2009].

Bartlett Mimarlık okulunun internet ortamına sunduğu, mimari tasarım stüdyolarındaki çalışmaları ve verilen eğitimi açıklayan metinler stüdyolardaki pedagojik yaklaşıma ilişkin referans oluşturur. Bu metinlere referansla stüdyoların kendi içindeki özgün pedagojik yaklaşımlarının üzerinde, birtakım ortak pedagojik yapılanmalar mevcuttur. Bartlett Mimarlık Okulu'ndaki tasarım stüdyolarının pedagojik kurgusu, tasarımların gelişiminde beklenmedik keşiflere olanak tanıyacak şekilde, didaktik tavırdan uzak olarak, yönlendirmeye dayalı şekilde yapılandırılır. Bir eğitim yılına yayılan stüdyo süreci, tüm stüdyolarda temel olarak iki bölüm halinde yürütülür. Bu yapılanmada, stüdyoların tamamına yakın kısmında, ilk bölüm, gruplar halinde ve çalıştay temeline dayanarak gerçekleştirilir. Öğrenciler arası etkileşimin ön plana çıktığı bu bölümde, verilen temaya ilişkin kavram ve metodolojiler üzerine çeşitli sorgulamalar, araştırmalar, tartışmalar ve yorumlamalar yapılır. İlerleyen bölümde yapılacak çalışmalara referans olacak deneysel araştırmalar gerçekleştirilir. İkinci bölümde ise, ilk bölümde gerçekleştirilen çalışmalardan geri besleme olarak faydalanılır. Birinci bölümle bağlantılı olarak ilerleyen ikinci bölüm, verilen tema içinde, kimi zaman yürütücüler, kimi zaman da öğrenciler tarafından belirlenen, özelleşmiş başlıklar altında detaylandırılmış bireysel mimari öneriler üzerine odaklanır. Her iki bölümde de verilen temalar ışığında, belirlenen bağlamlara ilişkin sosyal, kültürel, çevresel, politik vb. koşullar yeniden ele alınır. Kimi stüdyolarda ise, çalışmaların deneysel yapılanması doğrudan bağlama yönelik olarak geliştirilir.

Bartlett'teki mimari tasarım stüdyolarındaki genel pedagojik yaklaşımın anlatılmasının yanı sıra, belirli stüdyolardaki pedagojik yaklaşımların detaylandırılmasıyla, stüdyoların pedagojik yapısına ilişkin daha kapsamlı bir bakış geliştirilmesi mümkün olur. Bu doğrultuda, Bartlett mimari tasarım stüdyolarında yürütücülük yapan Hawley ile Fournier'in, mimari tasarım stüdyosundaki süreci ele aldıkları "Process" adlı makaleleri, stüdyodaki pedagojik yaklaşımlarına ilişkin anlatımlarıyla konu için referans olur. Hawley ve Fournier, mekana ilişkin temel anlayışı sorgulayan ve mekanı felsefi anlayışlar ile temel ilkeler ışığında yeniden ele alan stüdyo tartışmalarını, uyguladıkları pedagojik yaklaşımın temel bir parçası olarak tarifler. Profesyonel ortamdaki ekonomik, yasal vb. kısıtlardan bağımsız olan akademik ortamın sunduğu olanaklar doğrultusunda, öğrencilere daha geniş ufuklar açarak, radikal esinlemelere, var olan anlatının ötesine geçmeye, geleceğe ilişkin yorumlamalar yapmaya, akademinin mantıksal sınırlarının ötesinde entelektüel bir konum almaya olanak sağlayan, bilinmeyenin araştırılacağı çok yönlü bir ortam oluşturmayı önerir. Bu ortamdaki stüdyo sürecine ilişkin olan anlatımlar ise iki bölüm halinde yürütülen bir kurgudan bahseder. İlk bölüm, tematik konular ile öğrenci grupları arasında yürütülen kavramsal sorgulamalar üzerine odaklanan bir dizi alıştırmalar olarak tanımlanır. Kolektif olarak gerçekleştirilen bu bölümde, alıştırmalar ve tartışmalar aracılığıyla, birtakım temel niteliklerin tüm stüdyo katılımcıları tarafından paylaşılması ve genel bir stüdyo anlayışı oluşturmak amaçlanır. Böylelikle ikinci bölümde bireysel olarak geliştirilen projelerin temelleneceği bir bağlam yaratılır. İkinci bölüm ise, anlatıdan biçimsel olana geçişin bireysel olarak gerçekleştirildiği bir süreç olarak tanımlanır. Bu doğrultuda ilk bölümde yapılan araştırmalar yeni araştırmalarla desteklenerek önce grafik dile, sonrasında ise fiziksel bir biçime dönüştürülür. Ancak sözü edilen dönüşüm süreci, başarılı şekilde gerçekleştirilen denemelerin yanı sıra, başarısız ve gereksiz pek çok denemeyi de kapsar. Dolayısıyla, bu denemeler sırasında, soyut olan kavramsalın somut olana dönüşümünde, kavramsal çalışmalar esnasında ortaya konan niyetin kaybolmaması açısından, verilen kararların kritik önem taşıdığı vurgulanır. Sözü edilen kritik kararların, tasarım becerisini değerlendirmekte doğrudan referans olduğundan bahsedilir. Bunun yanı sıra denemeler sırasında oluşturulan fikirler, fiziksel yapılara dönüşürken, kendisine referans olabilecek çeşitli

temalarla(malzeme,ışık kalitesi, ikonografi vb.) ilişkilendirir ve kendisini oluşturan anlayışa yeni katmanlar ekleyerek, sunduğu araştırmayı derinleştirir. Bu doğrultuda pek katmandan oluşan bilginin yönlendirildiği süreç sonunda, ortaya konan tasarımların, yapılandırılmış bir araştırma/inceleme sunması beklenir [Fournier, Hawley, 2009].

Bartlett tasarım stüdyolarındaki pedagojik yaklaşıma referans oluşturacak bir diğer çalışma ise, yüksek lisans programı çerçevesinde Unit 20'yi yürüten Arroyo ve Cruz'un "Ground Zero: Looking For New Territory" makalesidir. Unit20, her şeyin potansiyel olarak mümkün görüldüğü, bilinmeyene ilişkin yoğun araştırmaların yürütüldüğü bir stüdyodur. Deneysellik aracılığıyla çeşitli keşiflerin yapılmaya çalışıldığı stüdyoda, her proje bir macera olarak değerlendirilir. Öğrencilerle birlikte, yürütücüler de aynı maceranın içinde yer alır. Bu doğrultuda önce düşünüp sonra uygulamak yerine, düşünme uygulama sırasında gerçekleşir ve belirli bir plan olmaksızın anlık yönlendirmeler doğrultusunda çalışmalar geliştirilir. Tasarım, kuramsal ve kılgsal bilginin bir arada yer aldığı, birleştiği bir nokta olarak görülür [Cruz, Arroyo, 2008].

Unit 20'de sürdürülen çalışmalarda, araştırma ve araştırma yöntemleri önem taşır. Bu anlayışla çalışmalar, çeşitli araştırma departmanlarıyla işbirliği içinde yürütülür. Disipliner sınırların dışındaki araştırma alanlarında yürütülen çalışmalar takip edilerek, stüdyoda yürütülen mimari deneylerle ilişkilendirilir. Çalışmalar farklı alanlarla ilişkilendirilirken, bu alanlardaki farklı anlayışlar, çalışmalara uyarlanır ve üzerinden çeşitli deneyler yapılır. Bu deneyler sırasında da, çalışmaların ardında yatan anlatı, bilimsel anlayışla ilişkilendirilir ve birleştirilir [Cruz, Arroyo, 2008].

4.3.2. Metodolojik kurgu

Barlett'ta tasarım sürecinde üretim ile ilgili olarak kullanılan metodolojiler, genel olarak gelişen dijital tasarım ve üretim araçlarının aktif kullanımı üzerine odaklanır. Ancak bu metodolojiler çeşitli çalışma gruplarının farklı yaklaşımları doğrultusunda çeşitlenir. Bir grup, çizim yapma, model yapma vb. çeşitli sunum tekniklerini bir

bütün olarak kabul eder. Böylelikle tek bir tekniğe odaklanmak yerine, tasarım süreci farklı sunum tekniklerinin gerektirdiği farklı stratejiler doğrultusunda örülür. Bu doğrultuda kullanılan tüm sunum teknikleri, mimarlığın üretimi ve mimari anlayışlar üzerine yorumlamalar yapılmasında araç olarak kullanılır. Diğer bir grup ise, nasıl tasarlandığının en az ne tasarlandığı kadar önem kazandığını savunur ve tasarım süreçleriyle üretim süreçlerinin doğrudan ilişkilendiğini belirtir. Üretimi, deneysel tasarım sürecinde, bir tasarım aracı olarak görür. Benzer anlayışla bazı gruplar, prototipler ve enstalasyonlar aracılığıyla tasarım çalışmalarının ilerletilmesi üzerine odaklanır. Bir başka grup ise, tasarımların geliştirilmesinde analog ve dijital araçların birlikteliğinden oluşan melez bir sistem önerir. Tüm bu metodolojiler, temelde zihin, el, sezgi-duyu(heart),madde ve süreci bir bütün olarak bir araya getirir ve kullanır [Sheil, Smout ve Colletti, 2009].

4.3.3. Tematik kurgu

Bartlett Mimarlık Okulu'nda, mimari tasarım stüdyolarının tematik kurguları, stüdyoların tasarım yaklaşımları ve çalışma alanları doğrultusunda şekillenir. Stüdyoların büyük bir bölümünün, tasarım süreci için kapsamlı üst temalar belirleyerek süreç içinde özelleşmiş alt başlıklara indirgediği gözlemlenir. Belirlenen temalar altında kimi zaman konvansiyonel mimari konular deneysel yaklaşımla yeniden ele alınırken, kimi zaman da alışılmışın dışında konular üzerine çalışıldığı görülür. Tasarım sürecinin iki bölüm halinde yürütülmesi nedeniyle, verilen ana tema bağlamında, ilk proje ve ikinci proje olmak üzere, iki ayrı konu belirlenir. İlk proje kapsamında belirlenen konular, ikinci proje için referans sunacak şekilde yapılandırılır, çeşitli ve sorgulama, araştırma ve yorumlamalara olanak tanıyacak şekilde açık yapıda bırakılır. İkinci projede ise çalışma konuları özelleştirilir ve uğraşılan tasarım problemlerinin zorluk derecesi arttırılır.

4.3.4. Eğitim ortamı kurgusu

Bartlett Mimari tasarım stüdyoları temel mekan olarak, herkesin bir arada bulunup, etkileşim içinde çalışabildiği stüdyo ortamını kullanır. Bu ortam dijital tasarım ve

Üretim laboratuvarı, medya laboratuvarı ve bilgisayar laboratuvarlarıyla desteklenir. Stüdyonun alışma dönemleri içinde yapılan teknik gezilerle de eēitim ortamı çeşitlendirilir.

İncelemelerin gsterdiēi üzere, okulların her birinde stüdyoların pedagojik, metodolojik, tematik ve eēitim ortamı kurguları biriyile etkileşim içinde yapılır. Ele alınan okullardaki stüdyoların tüm bu kurguları incelendiēinde, farklı okulların birtakım ortak özellikleri olduēu görülür. Pedagojik kurgularda; yürütülen çalışmaların araştırma, sorgulama ve inceleme içinde gerçekleştirilmesi, çözümden çok problem üzerine odaklanması, üzerinde çalışılan koşullarla etkin olarak ilişkilenilmesi, çalışmaların farklı bilgi alanlarının birlikteliēi içinde yürütülmesi, çalışmalarda süreç üzerine odaklanması, geri beslemelerden çokça faydalanılması, etkileşimin ön planda olması, çalışmaların birey odaklı ilerletilmesi, çalışmalarda bilgi ve becerilerin etkileşimli baēlarla birbiri üstüne inşa edilmesiyle know-how üretilmesi, deneyimlere dayanma ve deneyime dayalı ērenmeyi teşvik etme gibi ortak özellikler fark edilir. Metodolojik kurgularda; çalışmalarda farklı disiplinlere ait metodolojilere yer verilmesi, pek çok farklı araç ve yöntemin etkileşimli şekilde bir arada kullanılması, zihinsel-fiziksel-sezgisel süreçlerin birbirinden beslenerek ilerlemesi, çalışmaların deneyler üzerinden ilerletilmesi ve deneyimler aracılıēıyla araştırmalar yapılandırılması gibi ortak özelliklerden söz etmek mümkündür. Tematik kurgularda ise; araştırma,sorgulama ve yorumlamalara olanak veren özelleşmemiş konu başlıkları verilmesi, verilen genel konu başlıkları üzerinden temel mimarlık konularına ilişkin bir bakış oluşturulması, yürütülen çalışmalar doērultusunda özelleşen konu başlıklarının verilen temayı çeşitlendirmesi gibi ortak özellikler saptanır. Eēitim kurgularında ise, çalışmaların tek bir mekan ve baēlama sıkışmak yerine pek çok mekanda yürütülmesi ve stüdyo ortamının farklı çalışma ortamlarıyla desteklenmesi, verilen tema baēlamında farklı kentsel mekanların eēitim ortamına dahil edilmesi gibi ortak özelliklerden bahsetmek mümkündür. Bunların dışında okulların deneySELLiēi ele alışlarına baēlı olarak stüdyoların kurgularında birtakım farklılıklar da görülür. Belirlenen okulların sahip oldukları olanakların ve altyapının farklılıēı nedeniyle, deneySELLik farklı şekillerde yorumlanır ve farklı deneySEL mimarlık anlayışları gündeme gelir. rneēin, Bartlett Mimarlık Okulu sahip olduēu

teknolojik olanaklar ve bu konuda sahip olduğu uzmanlık doğrultusunda, teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı, dijital tasarım ve üretimin ön planda olduğu bir deneyselliği gündeme getirir. Buna karşın PUCV, “Açık Kent”in şiirsel yapısını kullanarak, deneyselliği bağlam üzerinden ele alır ve teknolojiyi daha geri planda bırakan, basit ama özgün yapım tekniklerini ön plana çıkarır. SCI-arc ise, deneyselliği stüdyo bağlamının ötesinde bütün eğitim sistemine yaydığından, bütüncül bir anlayışla eğitim programını oluşturan derslerin tümüne ilişkin açılımlar sunan bir deneyselliği benimser. Bahsedilen okulların deneysel mimarlığa bakışındaki ve deneyselliği ele alışındaki farklılıklar, farklı nitelikteki deneysel çalışmaların gerçekleşmesine neden olur. Ancak bu farklılık Deneysel Mimarlık için olumlu bir girdidir. Çünkü mimarlık bağlamında deneysellik üzerine geliştirilen farklı anlayışlar, Deneysel Mimarlığın çok yönlü ve pek çok açılıma sahip bir çalışma alanı olarak şekillenmesine katkı sağlar.

5. MİMARİ TASARIM STÜDYOSUNUN DENEYSEL MİMARLIK ANLAYIŞI DOĞRULTUSUNDA KURGULANMASI

Mimari tasarım stüdyosunun deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanması önerildiğinde, böyle bir kurgunun gerekliliğinin ve mimarlık ortamına sağladığı katkıların tartışmaya açılması önemlidir. Bu doğrultuda, bu tez çalışması söz konusu tartışmanın deneysel kurguyu destekleyen tarafı olarak, böyle bir kurgunun gerekliliğini savunmak üzere birtakım savlar ileri sürer. Tez boyunca yapılan açıklamalarda sıkça vurgulandığı üzere, mimarlık eğitiminin merkezinde yer alan mimari tasarım stüdyolarının değişen koşullara ayak uyduracak şekilde gelişimi destekleyen bir yapıya sahip olması, mimarlık ortamında gelişimin sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir. Çünkü mimarlık eğitimi, mimarlık ortamının niteliğinin belirlenmesinde etkin bir unsurdur. Böyle bir unsurun gelişimi destekleyen bir yapı taşıması, mimarlık ortamını doğrudan etkiler. Deneysel Mimarlık, deneyselliğin sağladığı gelişimsel (progressive) yapısı doğrultusunda, bahsedilen yapının mimari tasarım stüdyosuna entegre edilmesi açısından önemli bir referans noktası oluşturur. Farklı bilgi alanlarına ait yaklaşımların karşılaştığı, etkileşim ve iletişime dayalı bir platform olan deneysel alanda şekillenen Deneysel Mimarlık, stüdyonun çok yönlülüğünü destekler ve uyum gösterir. Stüdyonun deneysel alandaki çok sesli ve çok katmanlı araştırma, sorgulama ve tartışma ortamlarına taşınması, çok sayıda potansiyel ve olasılığın göz önünde bulundurulmasına olanak tanıyarak, açık uçlu çalışmaların üretimini kuvvetlendirir. Çalışmaların açık uçlu olması ise, yeni çalışmaların önünü açtığından, stüdyoda gelişimi destekler ve biriyle ilişkilenebilen bütüncül bir çalışmalar dizisinin oluşturulmasına olanak tanır. Var olan potansiyel ve olanakların ortaya çıkarılması doğrultusunda alternatif olanı keşfetmek üzerine temellenen Deneysel Mimarlık, stüdyoda deneyime dayalı bir öğrenmeyi gündeme getirir ve öğrenmeyi bir bilgi oluşturma sürecine dönüştürür. Stüdyoda yeni bilgi yapılarının inşasını destekleyen bu tür bir bilgi oluşturma süreci, yaratıcılığı destekler ve yenilikçi düşünce için kaynak oluşturur. Daha önce de bahsedildiği üzere çağın oluşturduğu hızlı değişim/dönüşüm ortamında mimarlığın kendini sürdürebilmesi için yenilikçi düşünce sistemlerine ihtiyacı vardır. Deneysel Mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanan

bir stüdyo, yenilikçi düşünce sistemini besleyecek bir eğitim sistemine olanak tanıyarak, bu ihtiyacın giderilmesine yönelik katkı koyar. Tez kapsamında yapılan örneklemelerin de gösterdiği üzere, dünyanın pek çok yerinde mimarlık eğitimi veren kurumlar geleneksel mimarlık eğitime alternatif oluşturan deneysel mimarlık anlayışına dayalı bir eğitim kurgusunu hayata geçirmektedir. Çünkü böyle bir eğitim kurgusu, mimarlık eğitiminin hangi süresi içinde olursa olsun, temel mimari konuların özüne ilişkin eleştirel bir bakış geliştirilmesine olanak sağlayarak, bu temel konular üzerine yapılan keşifler doğrultusunda yeni bilgi yapılarının oluşumunu sağlayarak gelişimi tetikler ve eğitiminin etkinliğini artırır. Alternatif yaklaşımların geliştirilmesini destekleyerek, hem akademik ortamda, hem de akademik ortamda yetişen bireyler aracılığıyla pratik ortamda farklı bakış açılarını ortaya çıkarır ve mimarlık ortamının genelinde yenilikçi düşünce sistemlerinin oluşumunda önemli rol üstlenir.

Mimari tasarım stüdyolarının deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasının gerekliliğine ve böyle bir kurgunun sağladığı katkılara ilişkin anlatımları desteklemek üzere, söz konusu kurgunun inşa edilmesine yönelik birtakım öneriler geliştirilmesi gereklidir. Bu öneriler geliştirilirken, tez boyunca oluşturulan bilgi altyapısı ve Atölye 1'in tez ile etkileşim içinde uygulamaya geçirdiği stüdyo kurguları iki temel kaynağı oluşturur. Bu iki referans doğrultusunda deneysel mimarlık anlayışıyla yürütülen bir stüdyonun içeriği, know-how üretimi, süreci ve ürünleri ele alınır. Bu başlıklar altında bir öneriler dizisi oluşturularak, deneysel mimarlık anlayışıyla işleyen bir mimari tasarım stüdyosu için bir model ortaya konur.

5.1. Stüdyonun İçeriği

Deneysel mimari tasarım stüdyosu, gerçekleştirilen her üretimin bir araştırma olarak kabul edildiği bir ortamdır. Deneysel alanda yer alan stüdyonun içeriği, yürütülen araştırmalar doğrultusunda çeşitlenir. Deneysel anlayışla işleyen bir tasarım stüdyosunda, belirli bir içerik kapsamında farklı alanlara odaklanan araştırmalar gerçekleştirilebilir. Stüdyo ortamı araştırmaların içeriğindeki çeşitlilikten beslenir ve

stüdyo içeriği de süreç boyunca bu çeşitlilik doğrultusunda geliştirilir, yapılandırılır. Bu sebeple deneysel stüdyonun içeriği çok katmanlıdır. Deneysel alanda gerçekleştirilen çalışmalar, gelişimci düşünce doğrultusunda yapılandırıldığından, söz konusu çok katmanlı yapı gelişime açıktır, keskin sınırlardan yoksundur. Deneysel anlayışla işleyen bir stüdyoda, deneysel çalışmaların içeriklerindeki bahsedilen nitelikleri doğrultusunda, stüdyonun içeriğinin geliştirilmesine ilişkin bir takım önerilerin ileri sürülmesi mümkündür.

Deneysel alanda çeşitlik, kuram ve kılğı, bilim ve sanat ile farklı disiplinler arasında kurulan ilişkilerin sağladığı farklı bilgi alanlarının birlikteliği ile elde edilir. Mimarlık bağlamında bu alanların sunduğu bilgi ve becerilerden faydalanılarak, üzerine çalışılan konu farklı yönleriyle ele alınabilir. İşbirliği yapılan bilgi alanlarına bağlı olarak, aynı konu farklı araştırma alanları doğrultusunda çalışılabilir Bu anlayış doğrultusunda, stüdyonun içeriği kurgulanırken, farklı bilgi alanlarına açılım verebilecek özelleşmemiş başlıklar belirlenmesi gereklidir. Stüdyodaki öğrenciler ve yürütücüler, üzerinde çalıştıkları araştırma alanlarına bağlı olarak, başlıkları özelleştirebilmelidir. Böylelikle içerik yorumlamaya açık hale getirilebilir.

Deneysel stüdyonun içeriği, hem mimarlığın bilgi alanının hem de mimarlık disiplini bağlamında farklı bilgi alanlarının etkileşim ve iletişimine açıktır. Bu alanların içeriğe ilişkin çeşitli okumaları ve üretimleri, ona çok katmanlı bir yapı kazandırır. Bahsedilen çok katmanlı yapının stüdyo ortamında oluşturulabilmesi için, belirlenen içerikle ilgili çeşitli alanlarda uzmanlaşmış kişilerin sürece dâhil edilmesi gereklidir. Deneysel tasarım sürecine dâhil olanların uzmanlıklarındaki çeşitlilik, farklı bakış açılarını gündeme getirir. Bu durum da stüdyo çalışmalarının ve dolayısıyla stüdyo içeriğinin çok yönlü hale gelmesini sağlar. Aynı anlayışla, stüdyonun içeriğine bağlı olarak, müzik dinletileri, film gösterimleri, dans performansları gibi farklı disiplinlerin çalışmalarının da mimarlık bağlamında ele alınması önemlidir. Bu alanlar üzerine mimarlık bağlamında üretilen bakış açıları, deneysel stüdyoda yürütülen çalışmaları besler.

Deneysel yaklaşımla yürütülen çalışmalarda, geçmişteki bilgiyi kullanarak, geleceğe ilişkin öngörüler doğrultusunda, şimdinin sorunlarına yanıt üretilir. Zamansal bağlamda bütüncül bir bakış oluşturulur. Bu bakış, içeriğin de zamansal süreklilik içinde yapılandırılmasına olanak tanır. Stüdyo içeriğinin böyle bir sürekliliğe sahip olabilmesi için, yürütülen çalışmaların, araştırmaya ilişkin kapsamlı literatür araştırması doğrultusunda, çağın koşulları baz alınarak, gelecekteki olası durumlara işaret edecek şekilde geliştirilmesi gereklidir. Ancak geleceğin belirsizliği göz önünde bulundurularak, yorumlanabilir, açık uçlu bir yapılanma oluşturulması önemlidir. Bu şekilde stüdyo içeriği, aynı içerik kapsamında yürütülebilecek sonraki araştırmalara açık hale gelir.

Deneysel alanda sürdürülen çalışmalar, problem odaklı olarak gerçekleştirilir. Üretilen çalışmalar, belirlenen problem üzerine yapılan araştırmaların ürünüdür. Asıl amaç, üzerinde çalışılan probleme ilişkin farkındalık geliştirmektir. Probleme üretilen yanıtlar problem kurulumundaki daha büyük bir deneyin parçasıdır [Schön, 1893]. Üretilen yanıtlar, üzerinde çalışılan probleme ilişkin yeni problemleri açığa çıkarır. Böylece yeni araştırmaları ve bu araştırmalar sonucu üretilen yeni yanıtları teşvik eder. Deneysel alanda yer alan bir stüdyonun çeşitli problemleri gündeme getiren, yeni araştırma alanları açan bir içerik yapılanmasına sahip olması gereklidir. Böylece deneysel alanı besler ve yeni çalışmaların üretimini destekleyerek, devingenliğine katkı sağlar.

Deneysel alanda gerçekleştirilen çalışmalar, ilerleyen zamanda yapılacak araştırmalar için veri sağlama potansiyeli taşır. Geri beslemelerin yoğun olduğu bu alanda, birbiriyle bağlantılı ve birbirini besleyen deneyimlerle oluşturulmuş çalışmalar yer alır. Farklı çalışmalar içinde üretilen deneyimlerin birbiriyle ilişkilmesi ve birbirine referans vermesi olasıdır. Deneysel alandaki çalışmalar arasında kurulan söz konusu ilişkiler ağı, birbiriyle ilişkili bir araştırmalar bütünü oluşturur. Deneysel anlayışla yürütülen bir stüdyoda da belirlenen içerik doğrultusunda, o içeriği yapılandıracak bir araştırmalar bütünü oluşturulması önemlidir. Bu doğrultuda, stüdyonun içeriği süreç içinde yapılandırılırken,

stüdyodaki çalışmaların geri beslemelerinin kısıtlamamasına dikkat edilmeli ve farklı çalışmaların birbiriyle ilişkilenebilmesine olanak tanınmalıdır.

Mimarlıktaki deneysel çalışmaların en önemli özelliği, sağladığı deneyimler aracılığıyla gündelik hayatla aktif olarak ilişki kurmasıdır. Deneysel çalışmaların içeriği, bu ilişki doğrultusunda gündelik hayata pek çok referans sunar. Bu anlamda deneysel çalışmaların içeriğini yapılandıran deneyler, kazanılan deneyimler ışığında gündelik hayatla ilişki kurar. Stüdyo ortamında da bu ilişki kurulmalıdır. Bu anlayışla çeşitli temsiliyet teknikleri (çizimler, modeller, maketler, enstalasyonlar, filmler vb.) aracılığıyla, pek çok deneyin uygulanması ve birbir deneyimlenmesi gerekir. Ancak bu deneyler kazanılan deneyimleri doğrudan etkilediğinden ve böylece stüdyodaki çalışmaların içeriğini yapılandırdığından, gerçekleştirilen deneylerin yapısı önem kazanır. Daha önce belirtildiği üzere, Schön deneyleri, keşifci/keşif türünden(exploratory) deney, hamle test eden (move-testing) deney, hipotez test eden deney olmak üzere üç türde sınıflandırır. Schön'e göre uygulanan deneyler çoğunlukla üç türün özelliklerini taşısa da, kimi zaman yalnızca birinin ya da ikisinin özelliklerini taşır [Schön, 1993]. Stüdyodaki deneysel çalışmalar içinde uygulanan deneylerin sahip olduğu özellikler deneyimlerin yapısında, dolayısıyla içeriğin yapılanmasında belirleyicidir. Bu anlamda, çalışmaların içeriği geliştirilirken, deneylerin ve deneyimlerin taşıdığı özelliklere ve içerdikleri bilgiye bağlı olarak araştırmaların şekillendirilmesi gereklidir.

Deneysel alanda sürdürülen deneysel öğrenme, araştırmacılar ve eğitimciler tarafından, sezgisel-duyusal, zihinsel-bilişsel, eylemsel-davranışsal anlayışların strükture edilmiş davranışsal etkinlikler üzerinden öğrenilmesini sağlayan bir yöntem olarak tanımlanır [Gundry ve Kickul, 1996]. Benzer şekilde Angelil de, deneysel mimarlık çalışmalarını, birbirine paralel gelişen sezgisel, zihinsel ve teknik üretim süreçleri doğrultusunda yorumlar [Angelil, M., 2003]. Deneysel alanda çalışan bir stüdyonun içeriği, sezgisel,zihinsel ve eylemsel anlayışlar doğrultusunda şekillenir. Söz konusu anlayışlar, eş zamanlı gelişen süreçleriyle deneysel tasarım stüdyosunun çok katmanlılığına ve çok yönlülüğüne katkı koyar. Bu nedenle stüdyo içeriği yapılandırılırken, bu anlayışların hiçbirini ihmal edilmemelidir.

5.2. Stüdyonun Know-How Üretimi

Stüdyonun know-how üretimi ele alınırken, know-how'ın gündelik hayattaki alışıldık anlamının dışında yeniden anlamlandırılması gereklidir. Bu doğrultuda stüdyo know-how'ı, “*stüdyo ortamını besleyen ve etkinleştiren disipliner bilgi, ortak bilgi birikimi, yapabilme kuralları ve bilgisi*”, başka bir deyişle “*yapabilme sırrı*” olarak tanımlanır. Stüdyonun know-how'ını stüdyo yürütücülerinin ve öğrencilerin stüdyo ortamındaki paylaşımları oluşturur. Stüdyo yürütücüleri, mesleki ve akademik çalışmaları doğrultusunda, genel meslek ortamıyla etkileşim içinde oluşturdukları bilgi birikimi ve deneyimlerini stüdyonun paylaşımına sunar [Çağlar ve Aksu, 2011]. Öğrenciler ise, eğitim aldıkları kurumun kuramsal, teknik, uygulama ve içerik yapısı doğrultusunda stüdyonun know-how'ına katkı sağlar. Bunların yanı sıra, hem stüdyo yürütücülerinin, hem de öğrencilerin, kültürel alt yapıları ve ilgi alanları stüdyo know-how'ının oluşumunda etkili olur [Çağlar, Aksu ve Küçük, 2011]. Deneysel tasarım stüdyosunda gerçekleştirilen çalışmalar, farklı bilgi alanlarıyla işbirliği içinde gerçekleştirildiğinden ve alışılmışın dışında yaklaşımlar geliştirilmesine odaklandığından, stüdyonun sahip olduğu know-how önem kazanır. Yerleşmiş uzmanlaşmaların ötesine geçen, farklı bilgi alanları arasında diyalog kuran çalışmalar gerçekleştirilebilmesi için, stüdyo know-how'ının geliştirilmesi gereklidir.

Deneysel stüdyoların çok katmanlı yapısı düşünüldüğünde, salt mimarlık alanında çalışan kişilerin oluşturacağı know-how çalışmaların yürütülmesi için yeterli değildir. Deneysel alan, hem disipliner sınırlar içinde, hem de disipliner sınırların ötesinde kurduğu kuvvetli ilişkiler ile pek çok bilgi alanına ait bilgiyi içinde barındırabilir. Deneysel alanda yapılacak çalışmaların bu bilgi yığından faydalanması önem taşır. Böylece, farklı bilgi alanlarının sunduğu farklı bakış açılarıyla alışılmışın dışında yaklaşımlar geliştirilebilir. Ancak söz edilen bilginin etkin olarak kullanılabilmesi için, disiplinlerarası bir diyalogun geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu diyalog, farklı bilgi alanlarının üzerinde çalışılan konuya bakışını anlayabilmeyi olanaklı kılacak entelektüel anlayışların gelişimini sağlar. Bahsedilen diyalogun kurulabilmesi için, stüdyonun içeriğine bağlı olarak, farklı disiplinler alanda uzman kişilerin de know-how desteğine başvurulması gereklidir. Dolayısıyla

stüdyo sürecinin belirli aşamalarında, çeşitli disiplinler alanlarda uzman kişilerin stüdyoya katılımının sağlanması, çalışmalar için gerekli know-how'ın üretimi açısından önemlidir.

Stüdyo içeriğinin geliştirilmesine ilişkin anlatımlarda belirtildiği üzere, deneysel çalışmalar sezgisel, zihinsel ve eylemsel anlayışların ortaya çıktığı süreçlerde şekillenir. Deneysel stüdyonun know-how'ı oluşurken de bu anlayışlar etkili olur. Yürütücülerin ve öğrencilerin sahip olduğu know-how tasarım sürecinde etkileşime girerek, sezgisel, zihinsel ve eylemsel anlayışlar arasında paylaşım gerçekleşir. Söz edilen paylaşım sırasında, farklı anlayışlar birbirinden beslenir ve yeni anlayışlar üretilir. Hem tek bir kişinin sezgisel, zihinsel ve eylemsel anlayışları arasında, hem de farklı kişilerin anlayışları arasında etkileşim söz konusudur. Bahsedilen etkileşim ve paylaşım stüdyonun know-how'ını geliştirir. Bu sebeple, deneysel tasarım stüdyosunda etkileşim ve paylaşımın etkin olarak sağlanması gereklidir.

Stüdyodaki öğrenci ve yürütücülerin her biri, ayrı bir örnekler, imgeler, anlayışlar ve eylemler repertuarına sahiptir. Bütün deneyimlerini içeren bu repertuar bir duruma ilişkin eylemlerinde ve o durumu anlama çabalarında onlara rehberlik eder. Alışıldık olmayan bir durumla karşılaşıldığında, geçmişteki deneyimler ışığında şimdiki duruma ilişkin bir bakış geliştirilir. Kazanılan her deneyim, söz konusu repertuarı zenginleştirir ve yeni durumlar için referans teşkil eder [Schön, 1983]. Bu repertuar bireylerin know-how'ını oluşturur. Dolayısıyla know-how kazanılan deneyimlerle geliştirilebilir. Bu anlayışla, deneysel tasarım stüdyosunda üzerinde çalışılan konuya ilişkin çeşitli deney kurgularının gerçekleştirilmesiyle edinilen deneyimler, hem öğrenciler hem de yürütücüler bağlamında stüdyonun know-how'ını geliştirir. Öğrencilerin, yürütücülerin yanındaki deneyimsizliği düşünüldüğünde, stüdyo içeriğine bağlı olarak, deneysel alanda yürütülen çalışmalara ve bu çalışmaların ilerleyişine ilişkin know-how'larının geliştirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda yürütücülerin, üzerinde çalışılan konu bağlamında sürecin ilk aşamaları için birtakım deney kurguları oluşturması gereklidir. Böylelikle, öğrenciler hem konuya ilişkin hem de deneysel çalışmaların işleyişine ilişkin know-how oluşturabilir.

Oluşturdukları know-how sürecin ilerleyen aşamalarında, çalışmalarını yürütmeleri için referans sunar.

Deneysel tasarım stüdyosunda oluşturulan ve kullanılan know-how, gelişimsel düşünce anlayışı doğrultusunda geri beslemeye açık olmalıdır. Stüdyonun kendi bağlamında yürüttüğü çalışmalar bu geri beslemenin aktif olarak sürdürülmesinde yetersiz kalır. Stüdyonun kendi dışındaki bağlamlara açılması, farklı görüşleri gündeme getirerek etkin paylaşım sağlar ve yeni çalışmaları teşvik eder. Bu paralelde, panel, konferans, sempozyum, sergi vb. çeşitli paylaşım ortamlarında, stüdyoda gerçekleştirilen çalışmaların, kazanılan deneyimlerin ve geliştirilen yöntemlerin paylaşılması hem mimarlık ortamını hem de stüdyo ortamını besler. Stüdyo, bahsedilen paylaşım ortamlarından aldığı geri beslemeyle geliştirilir. Geri beslemenin sağladığı yeni açılımlar değerlendirilir ve sonraki stüdyo çalışmalarına yansıtılır. Böylece, stüdyonun gelişimi sürdürülebilir hale gelir.

5.3. Stüdyo Süreci

Deneysel çalışmalarda, geleneksel çalışmaların aksine, süreç sonunda elde edilen üründen çok sürecin kendisine önem verilir. Süreç bütünüyle deneysel çalışmanın ürünü olarak kabul edilir. Geleneksel çalışmalardaki belirlenimci/determinist yaklaşımının aksine, deneysel çalışmalar yönlendirmeye/manuplasyona dayalı olarak yürütülür. Beklenmedik durumların oluşumuna açık olan bu yaklaşımla, çalışmalar sürecin ilerleyişine bağlı olarak yönlendirilir. Ancak sürecin bütünüyle deneysel çalışmanın ürünü olarak kabul ediliyor olması, sürecin de tasarlanması, belirli bir genel kurguya sahip olması gerekliliğini doğurur. Esnek bir yapılanmada olan genel kurgu bağlamında, stüdyo katılımcılarının ve yürütücülerinin çalışmaları tutarlı bir örüntü halini alır. Bu anlayışla, deneysel alanda çalışması düşünülen bir tasarım stüdyosunun sürece ilişkin kurgularının geliştirilmesi gereklidir.

Gundy ve Kickul, deneysel öğrenmenin gerçekleştiği ortamda, katılımcıların yapılandırılmış düzenlemeler içinde gelişen, yapılandırılmamış roller üstlendiğinden bahseder. Bu ortamda katılımcıların, birbirleriyle ve düzenlemeyle olan etkileşimleri

doğrultusunda öğrenmeyi gerçekleştirdiklerini anlatır [Gundry ve Kickul, 1996]. Benzer anlayışla, deneysel öğrenmeyi merkezine alan deneysel tasarım çalışmalarında da, süreç üzerinden yapılan genel kurgulama, sözü edilen etkileşime olanak tanıyacak şekilde esnek bir çerçeve sunmalıdır. Kurgunun esnekliği beklenmedik durumların oluşumuna, çeşitli ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamalı ve yorumlanabilir, açık bir yapıda olmalıdır. Böylelikle, katılımcılar ve yürütücüler, stüdyo süreci boyunca çalışmalarını geliştirdikçe, başka bir deyişle üstlendikleri rolleri yapılandırmaya başladıkça, genel kurgu bireysel ve kolektif girişimler doğrultusunda örülür.

Deneysel tasarım sürecinde bireyin çevresindeki kişi, olay ve durumlarla etkileşimi büyük önem taşır. Bu etkileşim içinde çevresiyle kurduğu diyalog yansıtıcıdır/düşünümseldir(reflective). Bahsedilen yansıtıcılık/düşünümsellik (reflectiveness), bireyin kültürel ve ideolojik altyapısı, karakter yapısı ve algılayışıyla doğrudan bağlantılıdır ve öznel bakış açısından kaynaklanır. Deneyimi merkezine alan deneyselliğin doğası gereği, yansıtıcılık/düşünümsellik eylem içinde gerçekleştirilir.(reflective in action) Kişi, eylem içinde düşünürken/yansıtırken, uğraşmakta olduğu problematik durumun belirli özelliklerini keşfetmeye çalışır ve yaptığı keşiflere dayanarak bir yorumlama tasarlar. Yorumlamaları doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerle değişimler yaratarak, duruma yeni anlamlar verir. Oluşan yeni anlamlar üzerinden de kişi durumla tekrar etkileşime girer, yeni keşifler ve yeni yorumlamalarla eylem içinde yansıtmaya/düşünümselliğe devam eder [Schön, 1983]. Süregelen bu döngü içinde, birey hem üzerinde çalıştığı durumla, hem de çalışma ortamıyla ve çalışma arkadaşlarıyla girdiği etkileşimi eylem içinde çalışma durumu üzerine yansıtır/düşünür. Bu nedenle, tasarım stüdyosunda süreç boyunca gerçekleştirilen bireysel ve kolektif etkinliklerin, oluşturduğu etkileşim katmanları doğrultusunda ele alınması ve kurgulanması önemlidir.

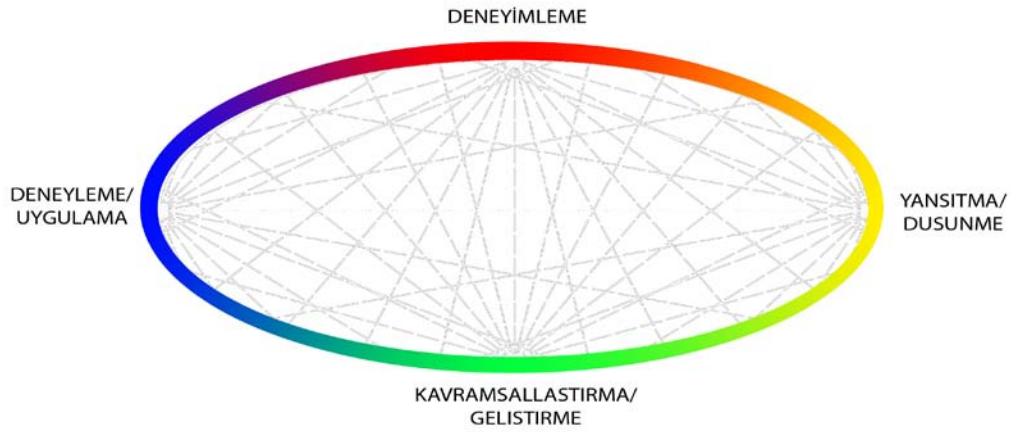
Deneysel tasarım sürecinde, eylem içinde yansıtmaya/düşünümsellik sürecin işleyişinde belirleyici rol oynar. Tasarım deneyleriyle gerçekleştirilen eylem içinde yansıtmaya/düşünümsellik, süreçteki çalışmaların inşa edilmesini sağlar. Tasarım deneyleri içinde gerçekleştirilen deneysel eylemler, bir yandan çalışma durumunu

şekillendirirken, bir yandan da onu sorgulamanın ve incelemenin aracı haline gelir. Kişi eylem içinde yansıtmayı/düşünümselliği sürdürürken, çalıştığı durum içinde kendi problem alanını belirler. Problem alanını belirlerken hem durumun ilgileneceği özelliklerini hem de onu değiştirmeye çalışacağı yönleri tanımlar. Sonrasında bu problem alanı üzerine çeşitli hipotezler geliştirir ve eylem içinde hipotezini uygulayarak durumu şekillendirir. Ancak bu sırada durumun eylemlerine verdiği karşılık doğrultusunda yeni keşiflerde bulunarak, söz konusu keşifler ışığında hipotezini yeniden ele alır. Süreç içinde bu döngü sürekli olarak kendini tekrar eder. Böylece üzerine çalışılan durum, onu değiştirme çabası doğrultusunda anlaşılır hale gelir, aynı zamanda da onu anlama çabası doğrultusunda değiştirilir [Schön, 1983]. Problem alanının ön plana çıktığı bu süreçlerde, üretilen yanıtlara durumun verdiği karşılık doğrultusunda yeni yanıtlar üretilir. Sözü edilen döngü içinde tasarım deneyleri aracılığıyla durum üzerine etkileşimli bir analiz sentez sürekliliği yapılandırılabilir. Ancak böyle bir yapılandırmaya olanak sağlamak için, deneysel süreçte kuramsal ve kılgsal çalışmaların birbirine paralel olarak kurgulanması önem taşır.

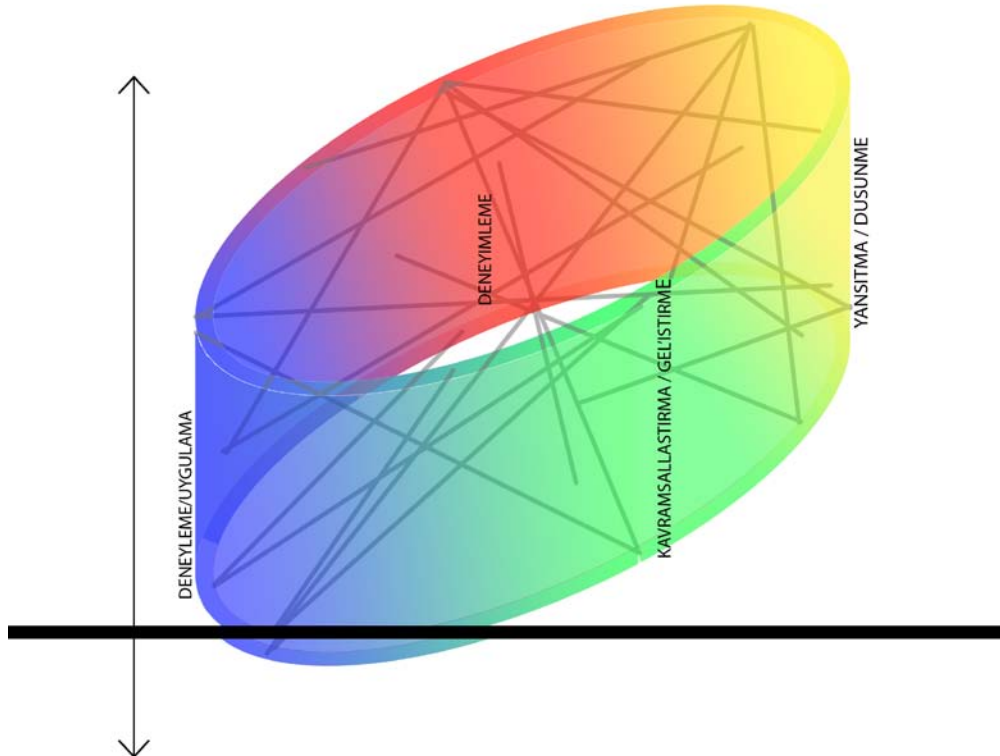
Deneysel öğrenmeye dayalı süreçleri gösteren grafikler⁸, bahsedilen analiz sentez sürekliliği içinde gerçekleştirilen süreçlerin açıklanması için referans oluşturur. Ancak bu grafiklerde tek bir döngüden bahsedilir. Oysa mimari tasarımdaki deneysel süreç, sürecin pek çok noktasında gerçekleşen geri beslemeler doğrultusunda süreç boyunca girift bir ağ yapılanması oluşturur. Buna ek olarak deneysel tasarım süreci tek bir döngüden değil bir çok döngünün iç içe geçmesi, ve birbiriyle ilişkilmesiyle oluşur. İç içe geçen, üst üste binen döngüler sürecin çok katmanlı yapısını oluşturur. Dolayısıyla yapılan geri beslemeler de tek bir döngünün içinde sınırlı kalmadan farklı döngüler arasında da gerçekleşebilir. Döngüler doğrultusunda ilerleyen süreç, yeni döngülerin oluşumuna ve eklemlenmesine de olanak sağlayacak şekilde açık uçlu olarak yapılır. Deneysel alanda, deneysel tasarım sürecindeki farklı

⁸ Kolb'un Dewey'in de çalışmalarına referansla geliştirdiği deneysel öğrenme döngüsünü anlattığı "Experiential learning: experience as the source of learning and development" isimli yayını konuya referans oluşturur.

döngülerin birbiriyle ilişkilmesinin yanı sıra, farklı deneysel tasarım süreçleri de birbiriyle ilişkilir. Farklı deneysel süreçlerin ilişkilmesiyle, deneysel alanda çeşitli zincir yapılar oluşturulur ve bu yapıların her biri bir araştırma alanını tanımlar hale gelir. Böylelikle farklı süreçler içinde geliştirilen araştırma örgülerinin besleneceği bir referanslar dizisi oluşması mümkündür.

Şekil 5.1. Deneysel alanda gerçekleşen döngüsel süreç ve geri besleme grafiği

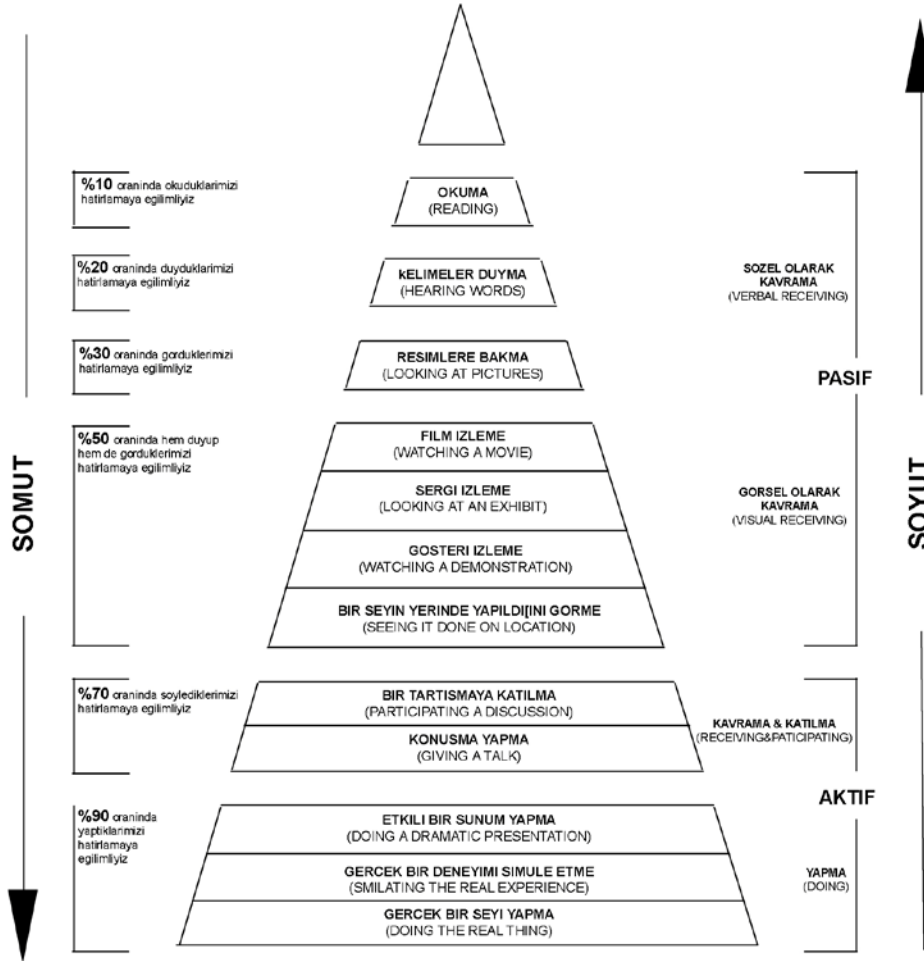

Şekil 5.2. Döngüsel sürecin yapılanma grafiği

Stüdyodaki deneysel süreç içinde kişi eylem içinde yansıtarak/düşünerek, çeşitli hipotezler geliştirip uygularken, üzerine çalıştığı durumun eylemlerine verdiği karşılığa açık kalmalıdır. Durumla etkileşimi sırasında, onun içinde barındırdığı potansiyelleri keşfetmeye çalışmalıdır. Durum üzerinden yeni anlamlar çıkarabilmek için olasılıkları açık bırakmalıdır. Yeni karmaşalara ve belirsizliklere girmeye istekli olmalıdır [Schön, 1983]. Ancak yeni ve farklı arayışı içinde sürdürülen deneysel çalışmalar, kimi zaman belirsizliğin ve karmaşanın artmasıyla konvansiyonel alana kayabilir. Çünkü sürecin ilerleyen aşamalarında belirsizlik arttıkça, oluşturulan hipotezlere gerçeklik olarak bakma isteği de artmaktadır. Fakat olasılıkların süreç boyunca açık tutulması ve belirsizlikler içinde arayışa devam edilmesi, oluşturulan hipotezleri daha da derinleştirip, geliştirir [Schön, 1983].

Deneysel tasarım stüdyosu süreçlerin kurgulanmasında, Dale'nin deneysel öğrenme üzerine olan çalışmaları, kullanılacak metodoloji ve materyallerin seçimi için referans sağlar. Dale'nin söz konusu çalışmaları bağlamında geliştirdiği deneyim konisi grafiği, çeşitli öğrenme deneyimleri tipleri için bir sınıflandırma sistemi oluşturur. Deneyimlerin somutluk derecesine göre sıralandığı grafikte, en somut deneyimi sunan etkinlikler koninin tabanında yer alırken, daha soyut deneyimler sağlayan etkinlikler koninin daha üst kısımlarında bulunur [Ledford ve Sleeman, 2002]. Molenda'nın da belirttiği üzere, Dale, zengin, derin ve engin bir anlayışa ve deneyime sahip olabilmek için, somut ya da soyut tüm deneyimleme yollarının kombinasyonuna ihtiyacımız olduğunu savunur. Oluşturduğu grafik de bu yolları kuralcı olmaktan çok tanımlayıcı bir şekilde sınıflandırır. Bu anlamda Dale'nin önerdiği salt somut deneyimlerden oluşan ya da somut deneyimlerden soyut deneyimlere doğru ilerleyen bir süreç kurgusu değildir [Molenda, 2003]. Tam tersine, soyut ve somut deneyimlerin heterojen bir yapı oluşturacağı, çok çeşitli etkinliklerden oluşan bir kurgu önerir. Bu anlayışla, Dale'nin grafiğinde yer alan etkinlikler doğrultusunda stüdyo süreci kurgulanırken, stüdyonun içeriğine bağlı olarak, hem soyut hem de somut deneyimlere yol açacak etkinlikler bir arada yer almalı ve birini beslemelidir. Dolayısıyla stüdyonun kullanacağı metodolojiler de her metodolojinin gerektirdiği etkinlikler göz önünde bulundurularak seçilmelidir. Süreç

içindeki metodolojik kurgular da, farklı etkinliklerin birbiriyle ilişkilmesine ve birbirini beslemesine bağlı olarak yapılandırılmalıdır.

Şekil 5.3. Dale'nin deneyim konisi grafiği

Stüdyonun know-how'ının geliştirilmesine ilişkin anlatımlarda bahsedildiği üzere, öğrenci ve yürütücülerin her biri mesleki ve akademik çalışmaları, bilgi birikimi ve deneyimleri, kültürel alt yapıları ve ilgi alanları doğrultusunda belirli bir repertuara, başka bir deyişle know-how'a sahiptir [Schön, 1983]. Stüdyo bağlamında üzerinde çalışılan konuya ilişkin bakışlarını kendi know-how'ları oluşturur. Deneyisel yaklaşımla yürütülen çalışmaların alışılmışın dışındaki karakteri düşünüldüğünde, bilgi birikimi ve deneyim olarak yürütücülere kıyasla daha az donanıma sahip olan öğrencilerin, deneyisel çalışmalara ilişkin bir repertuar oluşturmaya ihtiyaç duyması

muhtemeldir. Bu doğrultuda, deneysel süreç kurgusu içinde, deneysel çalışmalara ilişkin örneklerin tanımlanması ve biriktirilmesi işlevi görecektir bir alıştırtma sürecinin gerekliliğı ortaya çıkar. Deneysel süreçler kurgulanırken, bahsedilen repertuar oluşturma aşaması göz önünde bulundurulmalıdır.

Deneysel tasarım stüdyosunda tasarım süreci temel olarak iki bölümde ele alınabilir. İlk bölüm repertuar oluşturma aşaması olarak görülen kolektif şekilde yürütülen alıştırtmalarla kurgulanabilir. Bu bölüm aracılığıyla öğrencilerin deneysel çalışmalara ilişkin bilgi altyapısı geliştirilir ve farklı tasarım metodolojileri ile araçlarını deneyimlemeleri sağlanır. İkinci bölüm ise, kolektif ve bireysel çalışmaların bir arada yürütüldüğü ancak bireysel çalışmaların ön plana çıkarıldığı bir kurguyla ana projenin gelişimine ayrılabilir. Bu bölümde, stüdyonun know-how'ını kullanarak, öğrencilerin mimari araştırma niteliğinde deneysel bir projeyi tasarlama ve üretme becerileri geliştirilebilir. Kolektif ve bireysel kararların dengesi içinde, öğrenci meslek hayatındaki çalışma ortamına hazırlanmış olur.

9

İlk bölümde deneysel çalışmalara ilişkin bir know-how oluşturma amacıyla kurgulanan alıştırtmalar, çalıştaylar şeklinde gerçekleştirilebilir. Bahsedilen çalıştaylar, herhangi bir bağlam verilmeksizin, stüdyo temasına bağlı olarak farklı kavramsal başlıklar altında düzenlenebilir. Böylece, bağlam kısıtı olmadan, kavramlara ilişkin kapsamlı araştırmalar yapılabilir. Çalıştayların yürütücüler rehberliğinde gruplar halinde yürütülmesiyle, stüdyo içindeki farklı grup çalışmalarının birbiriyle karşılaştırılması ve birbirinden beslenmesi olanaklı hale gelir. Stüdyonun çok katmanlılığını arttırmak için, çalıştayların kavramlar üzerine çeşitli okumalar, farklı disiplinlerin üzerinde çalışılan kavramsal başlıklara ilişkin çalışmaları ve farklı disiplinlerden uzman katılımcıların sunumlarıyla desteklenmesi önemlidir. Daha önce de belirtildiği üzere, deneysel alanda yürütülen çalışmalar farklı bilgi alanlarının etkileşim ve iletişimi içinde yürütülür. Bu doğrultuda çalışmalar, stüdyonun çok katmanlı ortamından beslenir. Çalıştaylar boyunca, öğrencilerin var olan bilgi birikimlerini, tasarım ortamının çok katmanlılığı, birbiriyle ve verilen tasarım problemiyle etkileşimleri doğrultusunda dönüştürmeleri ve geliştirmeleri büyük önem taşır. Sorgulama, tartışma ve gözlemlleme süreçleri

içinde pek çok tasarım deneyinin yürütülmesiyle söz edilen etkileşim sağlanabilir. Deneylerin, enstalasyonlar, prototipler, modeller, çizimler vb. farklı medyaların birbirini besleyecek şekilde kullanımıyla gerçekleştirilmesi önemlidir. Böylece eylem içinde yansıtma/düşünme ile gerçekleştirilen deneyler boyunca, öğrenciler bir yandan üzerinde çalışılan konuya ilişkin bir bilgi yapısı inşa ederken, bir yandan da farklı tasarım araçlarını tanıyabilir ve bu araçların kısıtları ile sağladığı olanakları öğrenebilir. Çalıştaylar boyunca, öğrencilerin tasarımı oluşturmak ve araştırmak için çeşitli yöntemler denemesi ve bu yöntemlerin sunduğu olanakları keşfetmeye çalışması, sonraki çalışmalar için gerekli know-how'ın oluşması açısından dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Öğrenme ve gelişim doğrultusunda ilerleyen çalıştay süreçleri içinde, öğrencilerin eylem içinde yansıtarak/düşünerek, verilen kavramsal başlıkları sorgulayan grup tasarımları oluşturmaları beklenir. Her çalıştay sonunda, yürütücüler ve farklı disiplinlerden uzman katılımcılardan oluşan jürinin değerlendirmeleriyle çalıştaylar sonucu elde edilen üretimler birbiriyle karşılaştırılmalı ve tartışılmalıdır. Yapılan değerlendirmeler, üretilen çalışmaların geri beslemesinin alınmasını sağlar. Alınan geri besleme doğrultusunda üretimler gruplar tarafından yeniden değerlendirilebilir. Kurgulanan çalıştayların birbiriyle ilişki olarak ilerlemesi, alınan geri beslemelerin üretilere yansıtılması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, verilen kavramsal başlıkları sorgulayan ve bu başlıklara ilişkin bir araştırma niteliğinde olan üretimlerin birbiriyle ilişkilenebiliyor olması, stüdyonun ikinci bölümüne referans olacak bütüncül bir araştırma örgüsü oluşturulabilmesi için de gereklidir.

Stüdyonun ikinci bölümü, belirlenen stüdyo teması çerçevesinde öğrenciler tarafından özelleştirilecek alt temalar doğrultusunda ilerletilebilir. Bu bölümde belirli bir bağlam da verilebilir. Böylece oluşturulan deneysel çalışmalarda bağlama ilişkin açılımların da yer alması sağlanır. Stüdyoda, yürütücülerin rehberlik ettiği farklı gruplar içinde, her bir grup üyesi, grup içindeki kolektif çalışmalarla etkileşim içinde bireysel çalışmalarını şekillendirmelidir. Bu şekilde çok yönlü bir etkileşim ortamı oluşturularak, karşılıklı beslenme ve yaratıcılık arttırılmış olur. Grup içinde bireysel ve kolektif olarak gerçekleştirilen deneyler ile eylem içinde yansıtılarak/düşünülerek, verilen tema ve bağlam kapsamında grubun üzerinde çalışılacağı problem alanı

belirlenebilir. Bahsedilen deneyler, ilk bölümde olduğu gibi farklı bilgi alanlarının etkileşim ve iletişimi içinde yürütülmelidir. Problem alanının şekillenmeye başlamasıyla, çalışmaya dahil olacak bilgi alanları da belirginleşir. İlk aşamada ortaya konulan problem alanı geniş bir çerçevede olabilir, ancak ilerleyen aşamalarda bireysel çalışmalar doğrultusunda giderek özelleştirilebilir ve çeşitlendirilebilir. Bu özelleşme ve çeşitlenmeyi sağlayabilmek için, öğrencilerin her biri belirledikleri problem alanı çerçevesinde, üzerinde çalıştıkları durumun değişim/dönüşüm potansiyelleri üzerine farklı hipotezler geliştirmelidir. Öğrencilerin geliştirdikleri hipotezler doğrultusunda uyguladığı deneylerden elde ettiği bilgi, kendi kabullerine dayandığından bireysel olur [Schön, 1983]. Ancak, aynı problem alanı çerçevesinde benzer kabullerle çalışan gruptaki diğer öğrenciler için kaynak oluşturacaktır. Böylece aynı problem alanının farklı bölümleri üzerine yoğunlaşan öğrenciler birbirinin çalışmalarından beslenebilecektir. Bu beslenmenin sürekliliğini sağlayabilmek için hem üzerinde çalıştıkları problem alanıyla hem de birbirleriyle yoğun etkileşim içinde çalışmalarını sürdürmeleri önemlidir. Söz edilen etkileşim içinde, bireysel olarak gerçekleştirilen deneyleri, gruptaki diğer öğrencilerin de deneyimleme fırsatı bulmasıyla, zengin bir deneyim çeşitliliği elde etmek mümkündür. Farklı altyapı ve donanımına sahip öğrencilerin her biri, hem kendi gerçekleştirdiği deneyler, hem de gruptaki diğer öğrencilerin gerçekleştirdiği deneyler üzerine düşünerek/yansıtarak, problem alanına ilişkin yapılan araştırmayı derinleştirecektir. Böylece, belirli bir bağlamda, belirli bir problem alanına ilişkin, birbiriyle ilişkili ve birbirine referans veren çok katmanlı ve çok yönlü bir araştırma örgüsü oluşturulması mümkün olacaktır.

Daha önce deneysel çalışmalarda sürecin işleyişine ilişkin açıklamalarda belirtildiği üzere, her iki bölüm de, deneysel çalışmaların doğası gereği, gelişimsel(progressive) düşünce anlayışıyla, deneylerle elde edilen deneyimlerin yönetilip, yönlendirilmesiyle ilerletilmelidir. Öğrenme ve gelişime dayalı bu süreçlerde, çalışmalar iç içe geçen, üst üste binen döngüler boyunca yürütülmelidir. Söz konusu süreçlerde, etkileşim ve geri beslemelerin yoğun olması önemlidir. Öğrencilerin çatışma ve ikilemlerinin ortaya çıkmasıyla, etkin bir araştırma ve sorgulama ortamı oluşturulabilir. Buna ek olarak, eleştirel düşüncenin gelişimini kuvvetlendiren bu

ortamda, öğrenciler onlara mesleki çalışmaları boyunca yardımcı olacak bir eleştirel düşünce sistemi geliştirebilir.

Deneysel tasarım süreci çok katmanlı ve belirsizliğin yoğun olduğu bir süreçtir. Sezgisel, kurgusal ve deneysel işleyişiyle beklenmedik durumların oluşumuna açıktır. Dewey'in tanımlamasıyla “deneyim içerisinden, deneyim yoluyla ve deneyim için bir gelişim süreci” olan deneysel süreçlerde, deneyimlerin yönlendirilmesi büyük önem taşır [Dewey, 2007]. Bu anlayış doğrultusunda, mesleki ve akademik alanda donanımlı ve deneyimli olan yürütücülerin, yeterli donanıma ve deneyime sahip olmayan öğrencileri deneysel süreç içinde yönlendirme becerisi önem kazanır. Aktif yönlendirme yapabilmek için, yürütücüler de öğrencilerle birlikte etkin şekilde tasarım sürecine dahil olur. Süreç içinde yürütücünün becerisi, eldeki bilginin eleyici şekilde yönetimi, keşif ve çıkarımlarda bulunması ile araştırmanın akışını bozmadan eldeki duruma farklı açılardan bakabilme yeteneğiyle değerlendirilir. Schön, ders yürütücülerinin eylem içinde yansıtmasını, MIT'nin “Teacher's Project” isimli projesine referansla açıklar. Projede hipotezlendiği üzere, yürütücüler kendi sezgisel anlayışlarıyla bağlantıya geçmeye başladıklarında, öğrencilerin sezgisel anlayışlarına ulaşmayı da öğrenir. Öğrenciler gibi, yürütücüler de eylem içinde yansıtarak/düşünerek, süreci deneylerler. Belirsizliğin hakim olduğu bu işleyişte, yürütücüler kendi kafa karışıklıklarını ortaya koyarak, öğrencilerin de kendi sezgisel anlayışlarının farkına varmalarına, bilişsel karmaşa içinde yeni düşünme ve eylem yönlerini araştırılmalarına yardım ederler. Öğrencilerin durumu ele alış biçimlerini eleştirerek, durumun yeniden şekillendirilmesi için yönlenmeler önerirler. Bu yönlendirmeler doğrultusunda problem alanı yeniden biçimlendirilir. Yürütücüler bu biçimlendirmeyi :

- Kurduğum problemi çözebilir miyim?
- Bu problemi çözdüğümde elde edeceğim şeyi beğeniyor muyum?
- Durumu mantıklı/uygun/tutarlı(coherent) hale getirdim mi?
- Temel değerlerimle ve teorilerimle uygun hale getirdim mi?
- Araştırmayı devam ettirebildim mi?

soruları ışığında değerlendirirler [Schön, 1983]. Böylece öğrencilerin çalışmalarını sürdürmelerini sağlayarak, çalışmalar boyunca onları yönlendirirler. Öğrencilerle birlikte uygulanan deneyleri deneyimleyerek, süreci ve yürütülen çalışmaları yönetirler. Bu anlayışla, deneysel tasarım stüdyosundaki süreçte, yürütücülerin sürece etkin katılımı ve öğrencilerle sürekli bir iletişim ve etkileşim içinde olması önem kazanır.

5.4. Stüdyo Ürünleri

Mimari tasarım stüdyolarının genelinde, süreç içinde çeşitli üretimler geliştirilmesine karşın, süreç sonunda elde edilen ürünler üzerine odaklanılır. Süreç sonunda üretilen ürün, sürecin bütününden ayrı tutularak bağlamından koparılır. Tidafi ve Iordanova bu durumun süreç içinde üretilen bilginin kaybına ve stüdyo know-how'ının aktarılma zorluklarına neden olduğunu belirtir. Ancak günümüzde, yeni teknolojik araçların ortaya çıkışı ve yapıların ardında yatan anlayışı anlama ve araştırma gerekliliğinin farkına varılmasıyla söz konusu durumun değiştiğinden bahseder [Tidafi ve Iordanova, 2006]. Sürecin geliştirilmesine ilişkin anlatımlarda da bahsedildiği üzere, deneysel çalışmalarda tasarım süreci içinde üretilen bilgi deneysel çalışmaların yapılandırılmasında birincil kaynak olarak görülür. Deneysel çalışmalarda bilginin üretimi ile know-how oluşturulması ve aktarımı büyük önem taşıdığından, çalışmalar süreç odaklı olarak gerçekleştirilir. Yeni düşünme ve üretme biçimlerinin arayışında, deneysel tasarım stüdyosu süreci içinde gerçekleştirilen üretimlerin hiçbirini ihmal edilmez. Deneysel çalışmalar bahsedilen üretimler doğrultusunda şekillendirildiğinden, bu üretimlerin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin birtakım stratejilerin önerilmesi önemlidir.

Deneysel tasarım stüdyosunda gerçekleştirilen üretimlerin, konvansiyonel mimarlık nesnesinden farklı olarak, mimarlık düşüncesini sorgulama, yorumlama, tartışma ve değerlendirme yaklaşımlarını ifade etmesi önem taşır. Bu ifadeyi en etkili şekilde oluşturabilmek için, eldeki her türlü araç ve yöntemden faydalanılır. Analog(eskiz, maket, vb.) ve dijital(çeşitli yazılımlar, üretim teknolojileri, vb.) metodolojiler ve araçlar, yerleştirme, performans, animasyon gibi sanatsal araçlar, vb. mimarlık

disiplininin ve diğer disiplinlerin kullandığı çeşitli ifade araçlarına ve metodolojilerine başvurulur [Aksu, Küçük ve Çağlar, 2011]. Kullanılan araç ve metodolojilerdeki çeşitlilik, başka bir deyişle farklı düşünme, tasarlama ve anlatım ortam ve araçlarının bir arada kullanımı, deneysel tasarım stüdyosunu, melez bir tasarım ortamına dönüştürür. Bahsedilen ortam, üretimlerin ifadesini kuvvetlendirmek ve çeşitli üretim stratejileri geliştirmek için gereklidir. Daha önce know-how'ın geliştirilmesine ilişkin anlatımlarda belirtildiği üzere, farklı disiplinlere ait metodoloji ve araçların yer aldığı bu ortamın, kullanılan metodoloji ve araçların ait olduğu disiplinden uzman kişilerin stüdyoya katılımıyla desteklenmesi önem taşır.

Deneysel tasarım stüdyosunda, yaparak öğrenme(learning by doing) metodolojisi kullanılarak, çeşitli deneyler aracılığıyla araştırmalar yürütülür. Bu öğrenme ve araştırma ortamında, söz konusu deneyler prototipler üzerinden gerçekleştirilir. Böylece, prototipler doğrudan tasarım araştırmasının araçları haline gelir. Akipek ve Kozikoğlu, mimari tasarım eğitiminde, maddesel(material), kavramsal(conceptual) ve dijital olmak üzere 3 çeşit prototip olduğunu ileri sürer. Maddesel prototip, var olan fiziksel düzenleme içinde, tasarımın somut/dokunulabilir(tactile) şekilde gelişimiyle elde edilmektedir. Mekan ve performans potansiyellerini ortaya çıkaran strüktürel bir kompozisyon oluşturur. Sistematik bir yaklaşımla, bir dizi ilişkinin tasarlanması ve analiz edilmesi işlevi görür. Bu prototipler çoğunlukla 1-1 ölçekte ya da gerçek ölçekteki davranışının gözlemlenebileceği en yakın ölçekte üretilmektedir. Akipek ve Kozikoğlu, pavyonlar ve Bauhaus'ta gerçekleştirilen deneylerle bu prototip çeşidini örnekler. Kavramsal prototip ise, prototipin soyut şeklini oluşturmaktadır. Sanal olabileceği gibi, fiziksel olarak da yapılandırılabilen bu prototip çeşidi, diyagramatik bir temele dayanmaktadır. Tasarımda dokunulamayan(nontactile) değişkenlerin soyutlanmasıyla oluşturulan ilişkileri ve data dizilerini diyagramatik şekilde ifade eder. Tasarım ve üretimdeki ilişkilerin ele alınabilmesi için bir altyapı oluşturmaktadır. Form oluşturma bilgisinin aktarıldığı bu protoip türü Texas Rangers'ın eğitimde yaptıkları çalışmalarla örneklenir. Son tür olan dijital prototipler ise, kodlanmış medyada oluşturulan parametrik modellerden oluşur. Bu prototipte, maddesel ve kavramsal datalar dijital bileşenlerin içinde yer

almaktadır. Bu prototipte, parametrik düzenlemeler, dijital ortamda yazılımlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bir dizi kural ve sınırlar içinde, birbiriyle ilişkilendirilen bir elemanlar alanını tanımlar. Kodlamalar aracılığıyla, bu alan üzerinde yönlendirme ve değişiklikler yapılabilir. Bu doğrultuda kodlamaların(scripts), programlamaların ve birtakım ara yüzlerin tasarımı, bu prototip çeşidi için altyapı oluşturmaktadır. Dijital tasarım ve üretim teknikleri gündeme gelmektedir. Bu prototip türü, günümüzdeki mimarlık okullarında dijital tasarım laboratuvarlarında üretilen çalışmalarla örneklenmektedir. Akipek ve Kozikoğlu'na göre, sayılan prototip çeşitleri tasarım sürecini farklı şekillerde besler ve bu prototiplerin bütüncül kullanımı tasarım araştırmasının yoğunluğunu artırır. Bahsedilen prototiplerin kullanımıyla yürütülen bir tasarım sürecinde sürekli bir geri besleme ve etkileşim sağlanabilir [Akipek ve Kozikoğlu, 2007]. Bu anlayış ışığında, tasarım süreci boyunca söz edilen prototiplerin deneysel tasarım stüdyosunun melez ortamını kullanarak, birbiriyle ilişkili olarak üretilmesi ve tasarım sürecini besleyecek şekilde etkileşim içinde tutulması ve birbirini beslemesi gereklidir.

Deneysel tasarım sürecinde kurgulanan deneyler, uygulamanın gerçek dünyasının yapılandırılmış temsiliyetinde uygulamaya geçirilir. Bu anlayışta, öğrencilerin ve yürütücülerin söz konusu temsiliyeti kurma ve yönlendirme becerisi, deneylerin gerçekleştirilmesinde büyük önem taşır [Schön, 1983]. Bahsedilen temsiliyet ortamında eylem içinde yansıtma/düşünme hem sanal dünyada hem de gerçek dünyada gerçekleştirilebilir. Deneylerin birçoğu her iki ortamın da birlikteliğini ve etkileşimini gerektirir. Tasarım süreci içinde etkin bir araştırma yürütülebilmesi için, bahsedilen ortamlardaki farklı tasarım araçlarının sunduğu olanakların keşfedilmesi ve birbirini besleyecek şekilde bir arada kullanılması önemlidir. Böylece zihinsel ve fiziksel alanlarda gerçekleştirilen üretimler kolaylıkla birbiriyle ilişkilendirilebilir ve araştırılan problem alanına ilişkin bir algı bütünlüğü oluşturulmasını sağlar.

Deneysel mimari tasarım stüdyosu içerdiği açılımlar doğrultusunda çok katmanlıdır. Stüdyo içeriğin geliştirilmesine ilişkin anlatımlarda ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere, deneysel alanda yer alan bir stüdyoda gerçekleştirilen üretimler çok yönlü zengin bir içeriğe sahiptir. Deneysel tasarım stüdyosu, söz konusu içeriğin sezgisel,

zihinsel ve eylemsel anlayışlar doğrultusunda, sanal ve gerçek alanlarda pek çok üretimin gerçekleştirilmesiyle yapılandırıldığı bir ortamdır. Ancak tek bir mekan, içeriğin bahsedilen zenginliğini yapılandıracak üretimlere ortam sağlamakta yetersiz kalır. Deneysel çalışmalar salt stüdyo ortamına sıkıştırılamaz. Deneysel tasarım stüdyosunun çok katmanlı yapısını besleyebilmesi için, stüdyo mekanının da üretimlerin gereksindiği ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitlenmesi gerekir. Bu anlayışla, stüdyo mekanı, gündelik yaşamının aktığı kent mekanından, verilen araziye, süreçte dahil olan farklı disiplinlerin çalışma ortamına, dijital tasarım ve üretim laboratuvarlarına kadar çalışmanın içine dahil olan tüm alanları kapsayacak şekilde genişlemeye ve çeşitlenmeye açık olarak yapılandırılmalıdır.

Bölüm kapsamında mimari tasarım stüdyosunun deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasına yönelik olarak, stüdyonun içeriği, know-how üretimi, süreci ve ürünleri başlıkları altında geliştirilen öneriler, temel olarak mimari tasarım stüdyosunun çağın değişen koşullarına ayak uydurabilecek şekilde güncellenebilmesi için bir alternatif sunar. Böyle bir alternatife uygulamaya geçirilebilmesi için, geliştirilen öneriler doğrultusunda stüdyonun deneysel bir alan haline gelme potansiyelini açığa çıkaracak şekilde güncellenmesi ve yeniden kurgulanması gerekir. Ancak söz konusu öneriler, çağın sürekli değişen koşulları bağlamında gelişime ve ortamın geri beslemesine açıktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Deneysel Mimarlık, çağın hızla değişen koşullarına uyum sağlamak ve bu değişim içinde ayakta kalmak amacıyla, mimarlığa dair çeşitli arayışların sürdürüldüğü ve alternatif düşünme ve üretme biçimlerinin geliştirildiği bir araştırma alanıdır. Deneysel Mimarlıkta yürütülen deneysel etkinlikler bilinmeyen ve keşfedilmemiş olanın ortaya çıkarılması, var olan olanak ve potansiyellerin farkına varılması esasına dayanır. Bu doğrultuda söz konusu etkinliklerinin her biri, keşfetmeye yönelik bir yolculuk olarak, üzerinde çalışılan konuya ilişkin bir araştırma yürütür. Farklı bakış açılarını gündeme getiren bu etkinliklerde, alternatif çözüm önerileri geliştirilse de, öncelikli olarak var olan problemlerin net şekilde ortaya çıkarılması amaçlanır. Çünkü problemlerin tanımlı hale gelmesi, başka araştırmaların da yürütülmesini teşvik eder. Böylece deneysel etkinliklerle şekillenen deneysel mimarlık çalışmaları açık bir yapı kazanır ve yeni çalışmaların gelişimini tetikler. Bunun yanı sıra, farklı bilgi alanlarının etkileşimi içinde yapılandırılan bu çalışmalar, pek çok açılım barındırır ve bu durum çalışmaların açık yapısını destekler. Bu açık yapı sayesinde yürütülen araştırmaların sürekliliği ve devingenliği sağlanarak, çalışmalar gelişimsel bir nitelik kazanır.

Deneysel Mimarlık, bu alanda yürütülen çalışmaların gelişimsel yapısı doğrultusunda, mimarlık disiplinine sürekli olarak girdi oluşturur ve yeni bilgi yapıları sunar. Alternatif olanı gündeme getiren bu bilgi yapıları, disiplinler bilginin gelişimine katkı sağlar. Böylelikle Deneysel Mimarlık, ortama sunduğu, gelişimi tetikleyen yeni bilgi yapıları doğrultusunda eğitsel bir nitelik kazanır. Pratik ve akademik ortamda gerçekleştirilen deneysel etkinlikler de eğitsel bir etkinlik halini alır. Bu durumda, mimarlık ortamında oluşturduğu eğitsel etki göz önünde bulundurulduğunda, Deneysel Mimarlığın mimarlık eğitimi açısından ele alınması kaçınılmaz hale gelir. Özellikle geleneksel eğitim anlayışına alternatif bir eğitim anlayışının geliştirilmesinde, alternatiflerin üretimi üzerine yoğunlaşan Deneysel Mimarlık önemli bir referans noktası oluşturur.

Deneysel Mimarlıkta yürütülen çalışmaların işleyişi, deneyimlere dayalı/deneyimsel öğrenme ile büyük ölçüde benzeşir. Tıpkı bu öğrenme biçiminde olduğu gibi Deneysel Mimarlıkta gerçekleştirilen çalışmalarda da, bilgiye deneyimler aracılığıyla ulaşılır ve bilgi deneyimler üzerinden alınlanır. Deneyimler ise, kuram ve kılğının karşılıklı ilişkisi içinde gerçekleştirilen deneyler üzerinden elde edilir. Bu doğrultuda, geçici yapıların(prototip, enstalasyon, pavyon vb.) kurulmasıyla gerçekleştirilen deneyler, birtakım deneyimlerin kazanılmasına yol açarak, deneyimlerden öğrenerek bilgi üretiminin gerçekleştirilmesine olanak sağlar. Bu durumda deneysel mimarlık çalışmalarında, deneyimlerden öğrenmenin bilgi oluşturma sürecini yapılandırdığını söylemek mümkündür. Bu tür bir yapılanmada da, öğrenme eylemi salt bilginin alınlanması olmaktan çıkarak, bir üretim sürecine dönüşür. Böylelikle, Deneysel Mimarlıkta, geleneksel öğrenmeye alternatif oluşturan bir öğrenme biçimi gündeme gelir. Dolayısıyla yeni bilgi yapılarının oluşumunu destekleyen böyle bir öğrenme biçiminin mimarlık eğitimi açısından ele alınması da geleneksel eğitim anlayışına alternatif bir eğitim anlayışı geliştirilmesine olanak tanır.

Literatür incelendiğinde, Deneysel Mimarlık anlayışının alternatif bir eğitim anlayışı oluşturulmasına olanak tanıdığını fark eden pek çok akademik kurumun, bu anlayışı eğitim sistemine entegre ettiği görülür. Bu kurumların her biri sahip olduğu altyapının farklılığı gereği deneyselliği ve deneysel mimarlık anlayışını eğitim sisteminde farklı şekillerde yorumlasa da, incelenen kurumların tümünde söz konusu anlayış, ağırlıklı olarak mimarlık eğitimin merkezinde yer alan mimari tasarım stüdyolarında uygulamaya geçirilir. Çünkü mimari tasarım stüdyoları, merkezdeki konumuyla, eğitim sistemindeki farklı bilgi alanlarını içinde barındırma potansiyeline sahiptir. Söz konusu potansiyelin kullanılması halinde, kuram-kılgı ve farklı disiplinlerin birlikteliğine olanak sağlayan çok katmanlı bir ortam oluşturmak mümkündür. Böyle bir ortamın oluşturulması, çalışmaların deneysel anlayışla yürütülmesi için gereken ortam koşullarını sağlayarak, mimari tasarım stüdyosunu mimarlığın deneysel alanına taşır. Stüdyonun deneysel alana taşınması, eğitimdeki merkezi konumunun etkisiyle bütün eğitim sistemini etkiler. Hem stüdyodaki çalışmaların hem de stüdyo dışındaki alanlarda yürütülen çalışmaların deneysel anlayışla yürütülmesini teşvik eder. Böylelikle durağan ve salt aktarıma

dayalı geleneksel bir eğitim sistemine alternatif, devingen ve üretime dayalı, deneysel öğrenmeyi merkezine alan bir eğitim sisteminin geliştirilmesi mümkün olur.

Mimarlık eğitiminin, deneysel anlayış doğrultusunda üretken ve devingen bir yapıya kavuşturulması, eğitim ortamını güncel tutar. Çağın değişkenliği ve belirsizliği içinde var olabilmesini ve değişken koşullara yanıt üretebilmesini sağlar. Eğitim ortamında sürekli gelişimi benimseyen bireylerin yetiştirilmesiyle, mimarlık ortamının gelişimine katkı koyar. Deneysel anlayışla örgütlenen bir eğitim sisteminin sağladığı tüm bu yararlar göz önünde bulundurulduğunda, böyle bir sistemin örgütlenmesinde başrol oynayan mimari tasarım stüdyolarının, deneysel mimarlık anlayışı doğrultusunda kurgulanmasının gerekliliği doğar. Böyle bir kurgu ise, ancak stüdyonun temel kurgularının güncellenmesi ve deneysel anlayışla yeniden ele alınmasıyla mümkün olur. Bu doğrultuda, tez kapsamında, stüdyonun içeriğine, know-how üretimine, sürecine ve ürünlerine ilişkin kurguların deneysel mimarlık anlayışı bağlamında ele alınması ve bu anlayış doğrultusunda geliştirilmesine yönelik öneriler sunulması bahsedilen kurgunun oluşturulması için bir altyapı sağlar.

Tez kapsamında Deneysel Mimarlığın sağladığı alternatif mimarlık eğitimi anlayışı salt akademik ortam bağlamında ele alınmış olmasına karşın, bu tür bir eğitim anlayışının pratik ortamda da uygulamaya geçirilmesi ve akademik ortam için önerilen kurguya benzer bir kurgunun oluşturulması mümkündür. Çünkü Deneysel Mimarlığın etkinlik alanları ve sahip olduğu kavramsal yapı benzer bir kurgunun oluşturulmasına olanak sağlar. Hatta deneysel anlayış doğrultusunda oluşturulmuş bir kurgunun pratik ortamda da uygulanması, önerilen alternatif eğitim anlayışına bütüncül bir nitelik kazandırır. Bu şekilde mimarlık eğitimi akademik ortamın sınırlarının dışına taşarak, pratik ortamda da sürdürülebilir hale gelir. Akademik ve pratik ortam arasındaki ilişkilerin böyle bir alternatif kurgular bütünü içinde kuvvetlendirilmesi, mimarlıktaki gelişimin bütüncül ve sürekli bir yapıda sürdürülmesine olanak tanıyarak, çok yönlü bir evrim sürecinin önünü açar.

KAYNAKLAR

1. Aksu, A., Küçük, İ., Çağlar, N., “ Mimari Tasarım eğitimi Söylemleri 2: Bütünleşme”, *Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü 2. Ulusal Sempozyum*, İstanbul, (2011).
2. Akipek, F. Ö., Kozikoğlu, N., "Prototypes In Architectural Education: As Instruments Of Integration In The Digital Era", *METU JFA*, 24(2): 169-178, (2007).
3. Angelil, M., “Inchoate: an experiment in architectural education”, *Actar*, Zürich, 27,29-30, (2003).
4. Betsky, A., “Experimental Architecture: A Short Introduction”, Out There: Experimental architecture 1st ed, *Rizzoli International Publications*, New York, 6-17, (2008).
5. Bonnemaison, S. and Eisenbach R., “Installations by Architects”, *Princeton Architectural Press*, New York, 14, (2009).
6. Borden, I., “Bartlett Designs”, Bartlett Designs Speculating with Architecture, *John Wiley&sons Ltd*, Chicster,8-16, (2009).
7. Bosia, D., “Long Form and Algorithm”, *Architectural Design*, 81(4): 58-65, (2011).
8. Bratton, B., Diaz-Alonso, H., “Treatment 1: Notes From Informal Discussion on Interinstitutional Design Research and Image Production”, *Architectural Design*, 76(5):109-111, (2006).
9. Conde, Y., “Architecture of Indeterminacy”, *Actar*, Barcelona, 41-52, (2000).
10. Cook, P., “Experimental Architecture”, *Universe Books*, New York, 7,22,133, (1970).
11. Cruz, M., Arroyo, P., S., “Unit 20: Bartlett School of Architecture”, *Actar*, Barcelona, (2003).
12. Çağlar N., Aksu, A., "Mimari Tasarım Eğitimi Söylemleri 1: Manifesto", *Mimar-ist Dergisi*, 41, Bilnet Matbaacılık Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş., İstanbul, 61-67, (2011)
13. Dewey, J., “Deneyim ve Eğitim, 1.basım”, Akıllı, S., *ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları*, Ankara, 25-27, 39-49, 54, 59, 83,84, (2007).
14. Eco, U., “Açık Yapıt, 1.basım”, Savaş, P., *Can Yayınları*, İstanbul, 145-147, 155-156, (2001).
15. El-Khoury, R., Payne, A., “States of Architecture in the Twenty-First Century: New

- Directions from the Shanghai World Expo”, *Thames & Hudson*, Londra, 85, (2010).
16. Fournier, C., Hawley, C., “Process”, Bartlett Designs Speculating with Architecture, *John Wiley&sons Ltd*, Chicster, 178-180, (2009).
 17. Fung, H., Pita, F., “OnRamp”, *SCI-Arc Press*, Los Angeles, (2011).
 18. Gandolfi, E., “Think Different, Act Different - Architecture Beyond Building”, Out There: Experimental architecture 1st ed., Betsky, A., *Rizzoli International Publications*, New York, 18-29, (2008).
 19. Good, M., “Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 3rd ed.”, *Cambridge University Press*, Cambridge, 491-492, (2008).
 20. Gungry, L., Kickul, J., "Flights of imagination: Fostering creativity through experiential learning.", *Simulation and Gaming*, 27(3):11 334-349, (1996).
 21. Gürer, T. K., Yırtıcı, H., Yıldız, G., “Deneysel Mimarlık”, *Mimarlık Dergisi*, No:255, 24-27, (1993).
 22. Hallet, C. E., “Pragmatism and Project 2000: the relevance of Dewey's theory of experimentalism to nursing education”, *Journal of Advanced Nursing*, 26: 1229-1234, (1997).
 23. Hancock, J., E., “Continuity, Change and the "Edges" of Architecture”, *Journal of Architectural Education*, 40(2): 26-28, (1987).
 24. İnternet: AASchool, “AASchool Politics of Fabrication Lab”
<http://valparaiso.aaschool.ac.uk/> (2012).
 25. İnternet: Architectural Record, “Exploring the Intangible at the Venice Biennale”
<http://archrecord.construction.com/features/critique/0811critiqueB/1.asp> (2012).
 26. İnternet: Bartlett School of Architecture, “ Architectural Installations for London 2012”
<http://www.bartlett.ucl.ac.uk/architecture/partnerships/installations-for-london-2012> (2012).
 27. İnternet: Figment, “City of Dreams Pavilion 2012-2013”
<http://newyork.figmentproject.org/long-term-exhibitions/city-of-dreams-pavilion-2012-2013/> (2012)
 28. İnternet: La Biennale di Venezia , “Brod The Ship La Nave: A floating pavilion for Croatia at the Venice Biennale”
<http://www.pavilion.hr/download/book.pdf> (2010).
 29. İnternet: Thomas Heatherwick Studio, “ UK Pavillion – Shanghai Expo 2010”

<http://www.heatherwick.com/uk-pavilion/> (2010).

30. Internet: RIEA, “ Research Institute for Experimental Architecture”
<http://www.riea.ch/>(2012)
31. Internet: SCI-arc, “Aeromads”
<http://www.sciarc.edu/course.php?id=74&category2=0> (2012).
32. Jenkins, B., “Gordon Matta Clark: Conical Intersect”, **Afterall Books**, (2011).
33. Johnstone, P., Weaver, T., Barrett, C., “ AA Book Projects Review 2009”, **AA Publications**, Londra, 44-49, (2009).
34. Kaminsky, J., “Dewey's Concept of an Experience”, **Philosophy and Phenomenological Research**, 17(3): 316-330, (1957).
35. Kliczkowski, M., S., “Restaurantes Al Aire Libre: Open Air Restaurants”, **A. Asppan S.L.**, 90-95 (2003).
36. Knebel, N., “ The architect as a Basket Weaver”, Small Structures – Exemplary projects for town and landscape Topos ed., **Springer**, New York, 47-52, (2004).
37. Kolatan, Ş, McDonald, W. “Minimal Surface Geometry and the Green Paradigm”, **Architectural Design**, 78(6): 63-65, (2008).
38. Larner, M., “Serpentine Gallery Pavilion 2007”, **Serpentine Gallery Publishers**, Londra, 13, (2007).
39. Leach, N., “Hyperhabitat: Reprogramming the World”, **Architectural Design**, 79(4): 86-89, (2009).
40. Ledford, B., R., Sleeman P., J., "Instructional design:system strategies", **Information Age Pub**, Greenwich, Conn., 138, (2002).
41. Molenda, M., "Cone Of Experience", Educational Technology: An Encyclopedia, **ABC-Clio**, Santa Barbara, CA, 98-105, (2003).
42. Morris, C.G., “Academic Press Dictionary of Science and Technology, United Kingdom ed.”, **Academic Press Limited**, Londra, 791-792, (1992).
43. Oosterhuis, K., Xia, X., Sam, E.J., “iA#1-Interactive Architecture”, **Episode Publishers**, Rotterdam, 18-24, (2007).
44. P.A. editor, “Theory and Experimentation”, **Architectural Design**, 62(11/12), Academy Group, Londra, (2008).
45. Papadakis, A., “Innovation:From Eperimentation to Realization”, **New Architecture**

- Group**, Singapoure. (2003).
46. Pendleton-Jullian A. M., “The Road That Is Not A Road and The Open City, Ritoque, Chile”, **MIT Press**, Londra. (1996)
 47. Pérez de Arce, R. Pérez Oyarzún, F., “Valparaíso School: Open City group” **Michigan University Press**, (2003).
 48. Pita, F., “OnRamp”, **SCI-Arc Press**, Los Angeles, (2009).
 49. Ponciroli, V., “Digital Water Pavillion at Zaragoza’s Milla Digital and Eppo 2008”, **Mondadori Electa, S.p. A.**, Milano, 38-59, 82-93, (2008).
 50. Robbins, M., “Architecture Of Another Kind”, Next Generation Architecture – Contemporary Digital Experimentation+The Radical Avant-Garde, **Thames&Hudson**, Londra, 12-13, (2003).
 51. Rosa, J., “Folds, Blobs+Boxes, V.2.0”, Next Generation Architecture – Contemporary Digital Experimentation+The Radical Avant-Garde, **Thames&Hudson**, Londra, 15-39, (2003).
 52. Schlüter, K., “ Biomimetic Constructions on the Works of Tomas Saraceno”, Cloud Cities Installations - Between Science and Art, **DISTANZ Verlag**, Berlin, (2011).
 53. Schön, D. A ., “ The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action”, **Basic Books**, 129-133, 138-140, 144-150, 157, 163-165, 269, 321, 323, 333-334, (1983).
 54. Sheil, B., “Protoarchitecture: Between the Analogue and the Digital”, **Architectural Design**, 78(4): 6-12,(2008).
 55. Sheil, B., Smout, M., Colleti, M., “Fabrication”, Bartlett Designs Speculating with Architecture, **John Wiley&sons Ltd**, Chicster,70-71, (2009).
 56. Smith, C.,D., “Inside out: speculating on the interior”, **IDEA Journal**, (2004).
 57. Tidafti,T., Iordanova, I., "Experimental Approach in an Architectural Design Studio - How Digital Technologies Could Change a Design Process", **Communicating Space(s) 24th eCAADe Proceedings**, Volos, Greece, 852-858, (2006).
 58. Vandenblucke, A., Velle, K., “Foreword”, Expo 58- Between Utopia and Reality, **Editions Racine**, Brüksel, 7-8, (2008).
 59. Zacharias, E., A., “Gordon Matta Clark’s Photographic Spaces”, Yüksek Lisans Tezi, **The University of British Columbia the Faculty of Graduate Studies**, 16-24, (2011).

EKLER

EK-1. Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.1. SCI-arc Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

SCI-arc Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (5 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1.Dönem	2. Dönem	Ortalama
DS1010-DS1011	%31,5	%31,5	%31,5
DS1020-DS1021	%31,5	%31,5	%31,5
DS1030-DS1031	%33,3	%40	%36,6
DS1040-Düşey stüdyo	%33,3	%40	%36,6
Düşey stüdyo-DS1051	%40	%60	%50
Genel Ortalama:			%37,2

Çizelge 3.2. SCI-arc Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

SCI-arc Y. Lisans Programı Tasarım Stüdyoları				
Tasarım Stüdyosu Dersleri (3 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi			
	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	Ortalama
DS1100-DS1101	%40	%33,3	-	%36,6
DS1120-DS1121	%33,3	%37,5	-	%35,4
Düşey stüdyo - Düşey stüdyo - DS1420	%40	%40	%60	%46,6
Genel Ortalama:				%39,5

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.3. SCI-arc Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

SCI-arc Y. Lisans Programı Tasarım Stüdyoları				
Tasarım Stüdyosu Dersleri (2 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi			
	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	Ortalama
DS1200-DS1201	%40	%40	-	%40
Düşey stüdyo - Düşey stüdyo - DS1420	%40	%40	%60	%46,6
Genel Ortalama:				%43,3

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.4. Cooper Union Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Cooper Union Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (5 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	- Dönem	Ortalama
ARCH 111	%21	%21	%21
ARCH 121	%33,3	%33,3	%33,3
ARCH 131	%33,3	%33,3	%33,3
ARCH 141	%31,2	%31,2	%31,2
ARCH 151	%40	%40	%40
Genel Ortalama:			%31,7

Çizelge 3.5. Cooper Union Mimarlık Okulu Yüksek Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Cooper Union Mimarlık Okulu Y. Lisans Programı Tasarım Stüdyoları				
Tasarım Stüdyosu Dersleri (1 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi			
	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	Ortalama
ARCH 411- ARCH 412- ARCH 413	%50	%50	%100	%66,6
Genel Ortalama:				%66,6

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.6. Valparaiso Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Valparaiso Mimarlık Okulu Lisans Programı Tasarım Stüdyoları				
Tasarım Stüdyosu Dersleri (6 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi			
	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	Ortalama
ARQ 150-155	%100	%94,8	%94,8	%96,5
ARQ 250,266-ARQ 267- ARQ255,268	%78,5	%8,3	%100	%62,2
ARQ 350,366-ARQ 367- ARQ 355,368	%78,5	%8,3	%100	%62,2
ARQ 450,466-ARQ 467- ARQ 455,468	%78,5	%8,3	%100	%62,2
ARQ 550-555	%83,3	-	%100	%61,1
ARQ 600-650-655	%100	%100	%100	%100
Genel Ortalama:				%70,8

Çizelge 3.7. Valparaiso Mimarlık Okulu Y. Lisans Programı I-II Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Valparaiso Mimarlık Okulu Y.Lisans Programı I-II Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (1,5 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	2. Dönem	Ortalama
DS1010-DS1011	%31,5	%31,5	%31,5
DS1020-DS1021	%31,5	%31,5	%31,5
Genel Ortalama:			%37,2

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.8. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (3 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	2.Dönem	Ortalama
	% 50	% 50	% 50
	%62,5	%62,5	%62,5
	%62,5	%62,5	%62,5
Genel Ortalama:			%58,3

Çizelge 3.9. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Bartlett Mimarlık Okulu Mimari Çalışmalar Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (3 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	2.Dönem	Ortalama
	%50	%50	%50
	%40	%40	%40
	%40	%40	%40
Genel Ortalama:			%43,3

Çizelge 3.10. Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Bartlett Mimarlık Okulu Mimarlık Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları				
Tasarım Stüdyosu Dersleri (2 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi			
	1. Dönem	2.Dönem	3.Dönem	Ortalama
BENV GA01	%50	%50	%100	%66,6
BENV GA04	%43,7	%43,7	%100	%62,4
Genel Ortalama:				%64,5

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.11. Delft Mimarlık Fakültesi Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Delft Mimarlık Fakültesi Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (3 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	2.Dönem	Ortalama
BK1000-BK2000	%33,3	%33,3	%33,3
BK3000-BK4000	%33,3	%26,3	%29,8
BK7520-BK6001	%55,5	%23,3	%39,4
Genel Ortalama:			%.34,1

Çizelge 3.12. Delft Mimarlık Fakültesi Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

Delft Mimarlık Fakültesi Mimarlık Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları			
Tasarım Stüdyosu Dersleri (2 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi		
	1. Dönem	2.Dönem	Ortalama
Tasarım stüdyoları	%40	%40	%40
Tasarım stüdyoları	%50	%100	%75
Genel Ortalama:			%.57,5

EK-1 (Devamı). Mimari tasarım stüdyolarının ağırlık yüzdeleri

Çizelge 3.13. IAAC Y.Lisans Programı Tasarım Stüdyoları Ağırlık Tablosu

IAAC Y. Lisans I-II Programı Tasarım Stüdyoları					
Tasarım Stüdyosu Dersleri (1 yıllık program)	Genel Öğretim Programındaki Yüzdesi				
	1.Dönem	2.Dönem	3.Dönem	4.Dönem	Ortalama
Tasarım stüdyoları	%40	%52,6	%52,6	%100	%61,3
Genel Ortalama:					%61,3

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YILMAZ, İrem
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 26.08.1986 Ankara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 426 81 57
 e-mail : iremkucuk@gazi.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi/Mimarlık Bölümü	2013
Lisans	Gazi Üniversitesi/Mimarlık Bölümü	2009
Lise	Mehmet Emin Resulzade A.L.	2004

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2011	Aymaz Mimarlık Mühendislik Ltd.	Mimar
2011-2012	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce, İspanyolca

Yayınlar

1. Nur ÇAĞLAR Adnan AKSU Zeynep ULUDAĞ Erdal SORGUCU Giorgio GASCO Murat SÖNMEZ Gülşah GÜLEÇ İrem KÜÇÜK. *Atölye 1 2009-2010 / Seçki*. Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü M202, M301, M302, M401 Mimari Proje Dersleri, 2009-2010/I. ve II. Dönemleri Proje Çalışmaları Türkiye. Rekmay Reklam ve Tanıtım Ltd. Şti., (2010).

2. Adnan AKSU, İrem KÜÇÜK, Nur ÇAĞLAR, “Mimarlık Eğitimi/ Eğitim ve Meslek Pratiğinin Karşılıklı Beklentileri: Mimari Tasarım Eğitiminde Arayışlar: Deneysel bir Yaklaşım”, 22. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi: Mimarlık ve Değişim Bursa Tüyap Fuar Merkezi (2010).
3. Nur ÇAĞLAR Adnan AKSU, İrem KÜÇÜK , *Archiscapes: To touch upon the alternative approaches to urban transformation process within the context of housing*, Intenational Network Symposium 2011, Daegu, Korea (2011).
4. Adnan AKSU, İrem KÜÇÜK, Nur ÇAĞLAR, *Mimari Tasarım Eğitimi Söylemleri 2: Bütünleşme*, YTÜ Ulusal Sempozyum, (2011).
5. Nur ÇAĞLAR Adnan AKSU Zeynep ULUDAĞ Giorgio GASCO Kıvılcım DURUK Murat SÖNMEZ Gülşah GÜLEÇ İrem KÜÇÜK. *Deneyim 1&2 2010-2011*. Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü M202, M301, M302, M401 Mimari Proje Dersleri, 2010-2011/I. ve II. Dönemleri Proje Çalışmaları Türkiye. Rekmay Reklam ve Tanıtım Ltd. Şti., (2012).